

Üdvözllet az olvasónak!

Mitől válik felismerhetővé egy iskola, mi az, ami jelleget ad neki, ami megkülönbözteti a többi hasonló intézménytől? Önkormányzati iskolák esetében is felvetődhetnek ezek a kérdések – hiszen nagy a harc a diákokért, minél bővebb a programkínálat, minél látványosabb a pedagógiai program, annál könnyebben meggyőzhetőek a szülők: itt jó kezekben lesz a gyermekük, töretlen fejlődése biztosított! Vajon az egyházi intézményeket, ezen belül a református óvodákat, iskolákat mi teszi mássá (talán jobbá) világi társaiknál, milyen többletet tud kínálni a szülők számára. Különösen fontos ez a kérdés egy olyan kontextusban, amikor egyre több önkormányzattól vállalja át a nevelés-oktatás feladatát a református egyház. A Magyar Református Nevelés 2012/3. számában a református többlet kérdését vizsgálják a szerzők több szemszögből. Reménységünk szerint ezek az egymást kiegészítő szempontok összességében egységes képet adnak arról mit, is nevezünk református többletnek.

„Mára nyilvánvalóvá vált mind a kutatók, mind az oktatáspolitikusok számára, hogy jó iskola csak jó és elkötelezett pedagógusokkal működhet” – olvashatjuk Bacskai Katinka tanulmányának bevezetésében. A tanulmány szerzője a református középiskolák tanártársadalmának helyzetét, tanári szerepfelfogását és munkahelyéhez való viszonyát igyekezett feltárni.

A Református Pedagógiai Intézet Nat-elemző munkára hívta a református szakértői jegyzéken szereplő szakértőket. A beérkezett Nat-elemzésekből készült összeállítás a Nemzeti alaptanterv tartalmi vizsgálatán keresztül mutat a lehetőségek felé – hogyan egészülhetnek ki az egyes témakörök református tartalmak a helyi tantervekben.

A református többlet megjelenítési lehetőségeit vizsgálta Ablonczyné Vándor Margit az óvodapedagógiai munkában. Gondolatainak lezárásaként pedig megállapítja: „Református többlet a pedagógusokban Isten által megjelenő keresztyén érték, hit és felekezeti elkötelezettség, amit megélhetnek a gyermekek között, ami elősegíti, hogy a gyermekek hívő keresztyén, értékekben gazdag felnőtté válhassanak.”

Ez alkalommal is közöljük a református iskolák hazai és határon túli tanévnyitójának beszédeit, a tanévnyitó összeállítás ez alkalommal a székelyudvarhelyi Backamadarasi Kis Gergely Református Kollégium bemutatkozásával egészül ki.

Rövid írásban mutatjuk be a református intézményeink honlapjait (Gyulai Mátyás Dávid); Csorba Péter retorikai szempontból elemzi a 2. osztályos hittankönyvet, míg a szám záró írásában a mese napja kapcsán olvashatunk szubjektív gondolatokat Szabolcsi Hubertnéől.

Dr. Pompör Zoltán
szerkesztő

Református többlet

Református iskolák tanárai

BACSKAI KATINKA

Azok, akik csupán a tanítási technikákra és a teljesítménystandardokra figyelnek, és nem ismerik fel, hogy a tanárok ennél jóval szélesebb morális és szociális feladatot töltenek be, a jövőt élik fel.¹

Milyen az ideális iskola a református szülők számára? Erre a kérdésre valószínűleg számtalan színes választ tudnának adni az olvasók. Tudjuk azonban, hogy a vallásos emberek számára az iskolában a tanár „a szülők kinyújtott keze”. A vallásos szülők számára a tanári hivatás presztízse magasabb, a tanárok tevékenysége kiemelten fontos számukra, az egyházi iskolában tanuló diákok kiterjesztett tanári szerepfelfogásban gondolkodnak. Mindent összevetve az egyházi iskolák tanárközpontúak.²

A tanári hivatás kutatása hazai és nemzetközi szintén is egyre inkább előtérbe kerül. Az iskola irányába egyre nő a társadalmi elvárás: használható és maradandó tudást kell átadnia diákoknak, fel kell őket készíteni a munkaerőpiacra való kilépésre, pótolni kell a családi háttérből adódó hiányosságokat és csökkentenie kell a különböző társadalmi háttérű diákok közötti különbségeket. A jó iskola mindezen feltételeknek megfelel. Mára nyilvánvalóvá vált mind a kutatók, mind az oktatáspolitikusok számára, hogy jó iskola csak jó és elkötelezett pedagógusokkal működhet. Az elmúlt néhány évben a tehetséges tanárjelöltek pályára vonzása, a tanári fizetések optimalizálása – hogy csak két tényezőt említsünk a számtalan közül – itthon és külföldön is középpontba került.³

Vizsgálatok szerint az egyik módja annak, hogy az iskola segítsen az alacsony státuszú vagy későn érő diákok hátrányának ledolgozását, ösztönözze a diákokat a jobb iskolai eredmények elérésére és motiválja a továbbtanulást, a megfelelő tanár-diák viszony. A tanárok és diákok között meglévő bizalommal teli kapcsolatot az iskola világába való beágyazottság szinonimája. Ha a diáknak sikerül jól integrálódnia az iskola társadalmába, akkor eredményesebb az iskola által közvetített értékek és normák átadása. A jó kapcsolat hozzájárul az iskolai értékek elfogadásához, miután mind az iskolai kulturális tőke (tudás, normarendszer), mind a közvetített társadalmi tőke (kapcsolatok, célok) természetesebben

1 Nagy Mária: Tanárok – a változások motorjai vagy kerékkötői. *Új Pedagógiai Szemle*, 2007. 57, 2, 44.

2 Pusztai Gabriella: Vallásosság és pedagógiai ideológiák. *Educatio* 2011. 1. 48-61.

3 Nagy Mária: Tanárok – a változások motorjai vagy kerékkötői. *Új Pedagógiai Szemle*, 2007. 57, 2, 38-44. és OECD 2010. *PISA 2009 Results: What Makes a School Successful? – Resources, Policies and Practices (Volume IV)* <http://dx.doi.org/10.1787/9789264091559-en> 2011.10.03

és hatékonyabban válik a tanuló sajátjává. Ezt az intergenerációs kapcsolatot bizonyítja a felsőoktatásban involvált nem hagyományos hallgatók oktatási karrierje is.⁴

Kutatóközpontunk⁵ korábbi eredményei arra mutattak rá, hogy a felekezeti iskolákban gyakoriak a munkaigényes, a tanárok és az iskola személyzete részéről több előkészítést, koncentrációt, önkéntes munkát és figyelmet igénylő programok. Ezek előkészítésére és a programokra a tanárok szabadidejükből fektetik be az időt. Ez az önkéntes – mondhatjuk nyugodtan: karitatív tevékenység – a tanulói teljesítményben határozottan megtérül. A tanórán kívüli tevékenységek segítik az iskolák stabil és egységes normarendszerének kialakulását. Mennyisége és milyensége az iskola jelentette hatások, erőforrások ritkábban kutattott, kevésbé kézenfekvő csoportját alkotják. Bizonyított, hogy azok a diákok, akik több tanórán kívüli teljesítményben vesznek részt, sikeresebben teljesítenek. Ennek oka lehet, hogy a jobb képességű tanulók több energiát tudnak ezekre a tevékenységekre áldozni, de az is, hogy maguk az aktivitások hasznosulnak a tanulmányokban (pl. a sportolók céltudatosan, jobb időbeosztással dolgoznak, az irodalmi körre járók többet olvasnak stb.).⁶

A tanár szempontjából a tanórán kívüli tevékenységek vezetése, vagy koordinálása szintén túlmunkát jelent, hiszen a tapasztalatok szerint ezeket már általában a kötelező óraszámokon fölül teljesíti a legtöbb pedagógus⁷. A tanár számára azonban ezek az alkalmak éppúgy a kötetlenebb együttlétre, a személyes kapcsolatok elmélyítésére adnak lehetőséget és a kevésbé szankcionált közös tanulás lehetőségét, élményét adják. Szerettük volna megtudni, hogy milyen tanárok tanítanak a református iskolákban. Milyen motivációik voltak, mikor egyházi intézményt választottak munkahelyül, mennyire képviselnek egységes álláspontot a nevelési értékek tekintetében és ezzel hogyan segítik a diákokat tanulmányaikban.

Az alábbiakban közölt iskolai adatok a Református Pedagógiai Intézet és a Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete közösen végzett kutatásának eredményeit mutatja. A kutatás problémafelvetése széleskörű volt, a református középiskolák tanártársadalmának helyzetét, tanári szerepfelfogását és munkahelyéhez való viszonyát igyekeztünk feltárni. A kutatás által érintett problémakörök egy része az iskolai szervezeti klímavizsgálatok, másik része a pedagógusvizsgálatok kérdésfelvetéseire jellemző.⁸ Az adatok közül most azokat emeljük ki, és értelmezzük, amelyek témánkhoz legszorosabban kapcsolódnak: vallásosak-e a református iskolák tanárai, vagyis biztosított-e a vallásos nevelése, illetve, hogy ez a nevelés milyen kívánatos értékeket foglal magába.

4 Pusztai Gabriella 2009. *A társadalmi tőke és az iskola*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest. Pusztai Gabriella 2011. *A láthatatlan kéztől a baráti kezéig*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.

5 Debreceni Egyetem - CHERD

6 Pusztai Gabriella 2009. *A társadalmi tőke és az iskola*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.

7 Lannert Judit *Pedagógus 2010. Pedagógus időmérleg vizsgálata*. Kutatási zárójelentés. TÁRKI – TUDOK, Budapest. 2010.

8 A kérdőíves lekérdezés 2007-ben folyt a református középiskolákban. A kérdőíveket a tanárok borítékban kapták meg és arra kértük őket, hogy kitöltés után a borítékot lezárva név nélkül juttassák vissza az iskolákban megbízott koordinátoroknak. A kiküldött kérdőívek közül 169-et kaptunk vissza kitöltve. Tizenegy iskolából érkeztek a válaszok, ebből négy intézmény megyeszékhelyen, hét pedig kisebb városban található, fővárosi iskolából nem kaptunk vissza kérdőívet. Iskolánként nagyon különböző volt a válaszadói hajlandóság.

VALLÁSOSAK-E A REFORMÁTUS ISKOLÁK TANÁRAI?

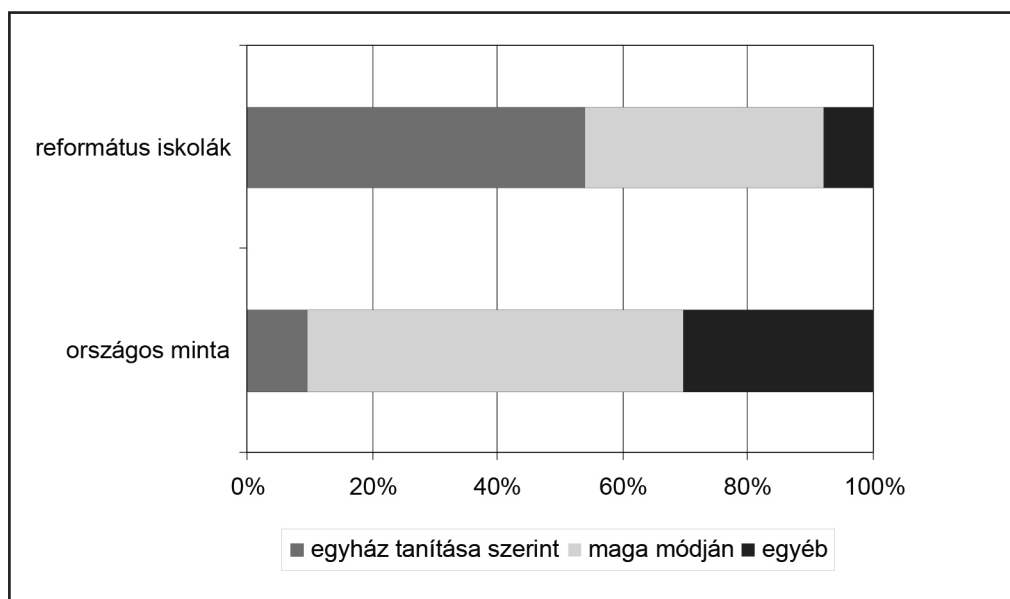
Mivel a református iskolák nemcsak a diákok tanítását, hanem a keresztény értékek átadását is célul tűzték ki, ezért érdekes kérdés, hogy vallásosak-e, és hogy ez a vallásgyakorlatukban, illetve értékeikben hogyan jelenik meg mint minta és példa. A református iskolák értékeikben és hagyományaikban is eltérnek a nem felekezeti iskoláktól és ennek jelentős eleme az egyházhoz való kötődés a református tradíciók ápolása.⁹ Vizsgáltuk, hogy ez mennyiben érhető tetten a válaszadó tanárok életútjában, értékeiben.

A válaszadók döntő többségét csecsemőkorban keresztelték meg, de gyermek és kamaszkorára a tanárok 94%-a részesült ebben a jegyben. A tanárok között mindösszesen hat fő volt, aki nincs megkeresztelve. A tanárok 64%-a a református felekezethez, 33% a római katolikushoz tartozik 3 fő pedig evangélikus a megkereszteltek közül. Vannak olyan iskolák, ahol határozottan látszik a református túlsúly a válaszadók között, míg egy intézményben inkább katolikus tanároktól kaptunk kézhez kérdőíveket. Senki nem válaszolta azt, hogy bármely egyéb egyházhoz vagy felekezethez tartozna. A tanárok szüleinek felekezeti megoszlása sokban hasonlít a gyermekeikére, bár valamivel színesebb képet mutat. Azok a tanárok, akik vallásilag vegyes házasságban születtek, többnyire a református vallást vitték tovább, így közöttük magasabb a reformátusok aránya. Érdekes eredmény az is, hogy azokban az iskolákban, ahol a református tanárok tanítanak többségben, az apák vallásossága sokkal karakteresebb, vallásgyakorlatuk intenzívebb volt, amikor gyermekük serdülőkorú lett.

A vallásgyakorlat esetében megkülönböztetünk személyes, illetve közösségi vallásgyakorlatot, hiszen – különösen egy egyházi iskolában tanító tanár esetében – nem mellékes, hogy mennyit jár vallásos közösségbe, istentiszteletre, illetve hogyan éli meg egyénileg a hitét. Egy tanár nyilatkozta azt, hogy határozottan nem vallásos, további két fő pedig nem vallásosnak tartja magát. Kilencen nem tudták megítélni, hogy vallásosak-e vagy sem. Mindenki más vallásosnak tartja magát, többségében az egyház tanítása szerint (54%). Ők úgy ítélik meg, hogy egyházukkal nagyon szoros, illetve szoros kapcsolatban vannak. A többiek pedig a maguk módján vallásosak (38%), az egyházukkal csak laza, vagy semmilyen kapcsolatot sem tartanak fenn. Az egyház tanítása szerint vallásosak aránya a református iskolák tanárai között jelentősen meghaladja a korosztályban (25-59 év) a magyar átlagot, ugyanis a teljes magyarországi felnőtt lakosságban mindössze 9% vallja magát az egyháza tanítása szerint vallásosnak¹⁰, a református iskolákban pedig több mint a tanárok fele (ld. 1. diagram).

9 Kopp Erika: *Református középiskolák identitása*. Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 2007.

10 Rosta Gergely: A magyarországi vallási változás életkori aspektusai. In Révay Edit – Hegedűs Rita (szerk.): *Úton. Tanulmányok Tomka Miklós tiszteletére*. SZTE BTK Vallástudományi Tanszék, Szeged 2007.

1. diagram A vallás három kategóriájának részaránya 25-59 éves korosztályban országosan és a református iskolákban

Szerettük volna összehasonlítani a mostani és a serdülőkori vallásgyakorlatot, ezért megkérdeztük azt is, hogy milyen volt a családi környezet, illetve a tanárok vallásgyakorlata középiskolás korukban. A családi háttérre a gyakoribb templomba járás jellemző. Általános tapasztalat, hogy az anyák inkább vallásosak, ők azok, akik átadják a hittel, egyházzal kapcsolatos magatartásmintákat, rítusokat a családban. Csupán a válaszadók egyötödének családjában nem volt jellemző a templomba járás, így ők maguk sem jártak templomba. Más esetekben azonban az adatok azt mutatják, hogy a tanárok ifjúkorukban általában véve gyakrabban jártak templomba, mint a családjuk. Az úrvacsoravétellel, áldozás lehetőségével éltek a családtagok, bár többnyire nem rendszeresen. A család vallásos szertartásainak meghitt formája a közös imádság, mintánkban a megkérdezettek egyötöde esetében imádkoztak együtt a családtagok, és az esetek felében egyénileg, a családtagok külön-külön.

A felnőttkori vallásgyakorlat a református iskolák tanárainál rendszeresebb, mint középiskolás korban. 74-en rendszeresen, 54-en pedig legalább időnként vesznek részt a gyülekezet alkalmain. A megkérdezettek 30%-a pedig valamilyen kisközösségbe is jár (pl. gyülekezeti énekkar, nőszövetség stb.). A tanárok felnőttkorára a személyes vallásgyakorlat is felerősödött, szinte mindenki szokott imádkozni és a tanárok 62%-a rendszeresen, ritkán pedig további 33%-uk olvassa a Szentírást.

A tanárok nagy arányban (66%) értettek egyet azzal a kijelentéssel, hogy a közvetlen családjuk, illetve a baráti körük inkább vallásosnak tartja őket, vagyis a vallásosságuk nyilvánvaló a környezetük számára is. A családjukat is inkább vallásosnak tartják, mint

ahogyan a baráti körüket is, ez pedig egy többnyire homogén vallásos kontextust jelent. A válaszadók mintegy egyötödének a családi és baráti köre is szilárdan vallásosnak nevezhető.

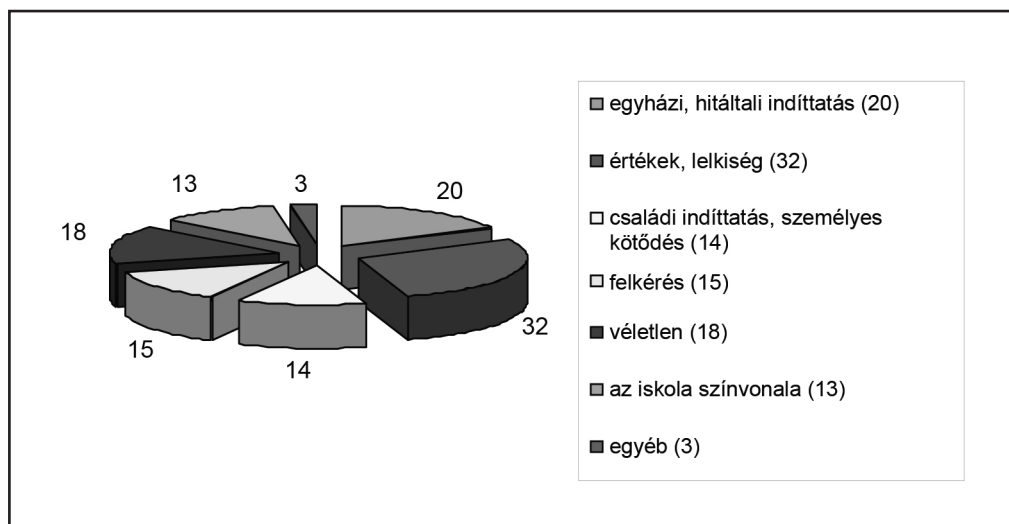
Az iskola hitéleti alkalmai (áhítatok, csendes napok, istentiszteletek, evangelizációk stb.) is részei a tanárok vallásgyakorlatának. A tanárok 40%-a nyilatkozta azt, hogy minden alkalommal részt vesz ezeken az eseményeken, és további 46% pedig legtöbbször részt vesz, és elhanyagolható azok száma (8 fő), akik kifejezetten ritkán jelennek meg. A válaszok alapján úgy tűnik, hogy a valódi cselekvés és az attitűdök között harmónia van, hiszen a tanárok nagy többsége (61%) úgy gondolja, hogy az iskola lelki közösségének hangsúlyozására az ilyen jellegű alkalmaknak minden pedagógus számára kötelezőnek és rendszeresnek kell lennie.

A fenti adatok arról győznek meg minket, hogy a református iskolák tanárainak kétharmada komoly, vallásgyakorló, hitvalló felnőtt lett, akik minden bizonnyal példamutatással és meggyőződéssel képesek diákjaikat a református keresztény szellemiségre nevelni. A hozzánk visszaérkezett válaszok harmada valamivel kisebb elköteleződésről tesz tanúbizonyságot.

A TANÁROK MOTIVÁCIÓI

A tanári pályán, néhány kivételes szaktól eltekintve, többnyire nincsen pedagógushiány. Az egyházi iskolák a tanárok számára népszerű intézmények, általában jobb munkakörülményeket, kedvezőbb feltételeket várnak a tanárok. Érdekes kérdés, hogy mi motiválta abban a pedagógusokat, hogy református iskolát válasszanak munkahelyükkül. Az intézmények egy kivétellel újra-, vagy frissen alapított iskolák. Ennek megfelelően a tanári kar viszonylag homogén, rendelkezik egy ún. ősi generációval, akik az alapítás óta dolgoznak itt, valamint olyan kollégákkal, akik már később, a „működő iskola” időszakában kezdtek tanítani.

Nyitott kérdések formájában kérdeztük a tanárokat arról, hogy miért ezt az iskolát választották munkahelyükkül. A kérdésre 115-en adtak hosszabb-rövidebb választ. A feleleteket kategóriákba soroltuk a markáns mondanivalók alapján s gyakoriságuk szerint közöljük őket. Az elsődleges motiváció, amiért ezt az iskolát választották, a keresztyén értékrend, az iskola lelkesége, és az ebből következő iskolai légkör. Sokan a református egyházhoz való kötődésükkel, illetve keresztyéni elhívásként értelmezték a lehetőséget, és ezért ragadták meg. 18 fő számára csupán a véletlen műve, hogy éppen ide kerültek tanítani. Kisebb arányban jelent meg indokként, hogy az iskola vezetősége, vagy a fenntartó ajánlotta fel számukra a munkahelyet, illetve voltak olyanok, akik az iskola magas szakmai színvonalát tartották elsődlegesnek. Emellett 14 tanár adott olyan választ, hogy személyes vagy családi kötődése van az adott iskolához illetve az egyházi iskolákhoz (itt tanultak az ősai vagy ő is), és ezért volt számára fontos, hogy ebben az intézményben dolgozhasson (2. diagram).

2. diagram Miért ezt az iskolát választotta munkahelyüül? (N=115)

Tekintve, hogy Magyarországon néhány kivételtől eltekintve nem működhettek egyházi iskolák, a már hosszabb ideje a pályán lévő tanárok többnyire tanítottak korábban nem egyházi iskolákban is. Ők idősebb, tapasztaltabb kollégák, akik hosszabb ideje vannak már a tanári pályán. Válaszadóik kétharmadának van ilyen jellegű tapasztalata. Őket megkértük, hogy néhány szempontból hasonlítsák össze a jelenlegi és a korábbi munkahelyüket, munkahelyeiket (ez az esetek többségében 1-3 iskolát jelent). A válaszadóknak egytől ötig (a sokkal rosszabbtól a sokkal jobbig) terjedő skálán kellett elhelyezni véleményüket néhány kérdésben. A válaszok többnyire egyöntetűek voltak, csupán az utolsó két kérdés esetében volt nagyobb a szórás (1. táblázat).

A nem egyházi iskolához képest, az egyházi iskola...

	a válaszok átlaga
léggöre	3,7
a diákok tudása	3,3
a diákok magatartása	3.6
a tanári kar léggöre	3.5
vezetése	3.6
a munkahely biztonsága	3.2

1. táblázat Amennyiben dolgozott már (vagy jelenleg is dolgozik) nem egyházi iskolában, kérem, hasonlítsa össze az intézményeket. (N=101)

A tanárok minden tekintetben sokkal kedvezőbbnek ítélik meg a jelenlegi iskolájukat, mint a korábbiakat. Az összes szempont közül kiemelkedik az iskola és a tanári kar légköre illetve az iskola vezetése. Emellett általánosan jobbnak ítélik meg a diákok magatartását is.

A munkahelyet alapvetően nem tartják sokkal biztonságosabbnak. A tanárok egy része úgy látja, hogy a református intézményben is hasonló arányú a tanárok cserélődése, mint az önkormányzati iskolákban. Ezt elsősorban a fiatal kollégák vándorlásával magyarázzák, akik hamar néznek más, jobban fizető állások után, ha nem találták meg a számításaikat. A tanárok másik része azonban a kisebb cserélődést érzékel. Főként a megfontoltabb döntésekre, a református iskola iránti elkötelezettségre hivatkoznak, ami az egyházi iskolába jelentkező tanárokat jellemzi. A kisebb fluktuációt magyarázó tényezőknek tartják az iskolavezető átlagosnál felelősségteljesebb mérlegelését is, amivel az új kollégák kiválasztását végzi.

NEVELÉSI ÉRTÉKEK

Egy iskola sikerességéhez hozzájárul az, hogy mennyire határozottan és következetesen képviselnek vagy tagadnak meg bizonyos elveket, normákat. A tanulók viselkedésére és a tanulásra vonatkozó tanári elvárások nemcsak közvetlenül, hanem közvetve – a tanár-diák és a diák-diák kapcsolatok formálásán és az iskolai fegyelemsértések, illetve erőszak megítélésén keresztül – is befolyásolják a diákok teljesítményét. A megkérdezett tanárok többnyire magasnak illetve közepesnek értékelték az iskola diákokkal szemben támasztott elvárásait. Saját elvárásaikat pedig magasnak, illetve nagyon magasnak tartják ugyanezen a téren. A magatartás terén az iskola elvárásait 8 fő (4,8%) nagyon magasnak ítélte meg, és további 86 fő (52%) magasnak, saját elvárásaival kapcsolatban azonban 27 (16%) és 112 (67%) főnek volt rendre ugyanez a véleménye, vagyis a tanárok egyéni elvárásai kifejezetten megerősítik az intézményi normákat. Senki sem ítélte alacsonynak, vagy kifejezetten alacsonynak az iskola vagy saját elvárásait. A tanulmányok terén támasztott elvárások kevésbé egységesek. Vannak olyan intézmények, ahol a válaszadók a saját tanulmányi követelményeiket nagyon magasnak ítélik, és vannak olyanok, ahol ugyanezt csak közepesnek érzik.

Amikor a tanári kar egységről érdeklődtünk („Kérem, osztályozza egytől ötig, hogy a következő kérdésekben Ön szerint mennyire egységes a tanári kar véleménye!” kérdés alapján), azt tapasztaltuk, hogy elsősorban fegyelmezési kérdésekben, az iskola által jól körülhatárolható területen: a tanulással, a diákok előmenetelével kapcsolatosan tudnak igazán egységesen fellépni. A köszönési normák, a diák hangneme a tanárral való kommunikáció során, az iskolai szokások valamint a versenyfelkészítés¹¹, felzárkóztatás ügyében egy véleményen vannak a tanárok. Viszonylag nagy az összhang a tanári viselkedési normák és a tanár-diák kapcsolat szabályai terén is. Nincsen egység a tanári kar aktivitása, valamint a diákok párkapcsolataira való odafigyelés terén. Az egyik iskolában az intézmény kapuin kívüli dohányzás osztja meg leginkább a kollégákat. Általában megfigyelhető, hogy

11 Egy iskolában a versenyfelkészítés kérdésében megosztott a tanárok véleménye.

a fiatalabb kollégák több kérdésben kevésbé látják egységesnek a tanári kar véleményét. Még maguk is tanulják a szervezeti kultúrát, s érzékenyebbek az ellentmondásokra.

Megkértük a tanárokat arra, hogy állítsák fontossági sorrendbe az általuk felsorolt öt nevelési elvet¹². A válaszadók a legfontosabbnak azt tartották, hogy „a diák bővítse a tudását az iskolában”, de csaknem hasonló fontosságú a lelki épülés követelménye is. A harmadik helyen a „diák megtanuljon viselkedni”, a negyediken pedig „megtanuljon dolgozni” állt. A legkevésbé fontosnak „a diák jól érezze magát az intézmény falain belül” kategóriát tartották. A református tanárok pedagógiai céljait a szellemi-lelki nevelés egyenrangúsága jellemzi legmarkánsabban, s ezt szorosan követve a társadalmi és munkapiaci integrációra való felkészítés áll az élen.

A nevelési értékek közül elsődlegesen fontosnak a megbízhatóságot, az őszinteséget és a felelősségérzetet tartották, amelyek mind az emberek közötti együttműködést segítő, altruista értékek. A legkevésbé fontosnak pedig a jó érdekérvényesítést, a takarékosságot és a vezetőkészséget tartották.¹³

A választható 30 nevelési értéket a „Mennyire fontos Önnek mint tanárnak az alábbi tulajdonságok kialakítása a diákokban?” kérdés alapján faktoranalízissel csoportosítottuk, hogy megrajzolhassuk a közöttük lévő összefüggéseket. Az eljárásnak köszönhetően megfigyelhetjük, hogy mely változók járnak együtt, azaz, ha valaki bizonyos értékeket preferál, akkor mely más tulajdonságokat részesít előnyben. Öt ilyen csoportot tudtunk elkülöníteni. A preferenciáknak a „jól alkalmazkodók”, az „individualista személyiség-kibontakoztató”, a „hagyományos protestáns értékek”, a „munkaerőpiacon hasznosítható tulajdonságok”, illetve az „általános keresztény tulajdonságok” neveket adtuk. Minden klaszter több különböző tulajdonságot foglal magába, amelyek eltérő „ideálokat” jelenítenek meg (1. ábra).

A református iskolák egyszerre próbálják a hagyományos értékeket átadni és megfelelni a modern kor kihívásainak. A különböző értékcsoportokat nem egyforma gyakorisággal választották a tanárok. A leggyakrabban választott klaszter az általános keresztény tulajdonságok klasztere (a megkérdezettek 58%-a választotta). Ez a csoport magában foglal olyan egyetemes emberi értékeket mint a mások tisztelete, vagy az önfegyelem, illetve a társadalom számára hasznos ember tulajdonságait, mint megbízhatóság és felelősségérzet. A keresztény értékek között kapott helyet a belső harmónia, és így együtt egy másokért élő, ugyanakkor kiegyensúlyozott ember ideáját testesíti meg. A második leggyakrabban választott klaszter a „jól alkalmazkodó” diákoké, az ezt választó tanárok számára a rendezett megjelenés és az illedelmesség fontos. Ebben a csoportban vannak azok a tulajdonságok, amelyek az iskolai fegyelem nélkülözhetetlen kellékei. A legtöbb tanár számára lényegesek

12 Ez az öt elv a következő volt: a diák jól érezze magát az iskolában; a diák megtanuljon viselkedni az iskolában; a diák megtanuljon dolgozni az iskolában; a diák bővítse a tudását az iskolában; a diák lelkileg épüljön az iskolában.

13 Bacskai Katinka: Értékek és normák megjelenés debreceni gimnáziumokban In. *Értékek és normák interdiszciplináris megközelítésben*. Szerk. S. Nagy Katalin – Orbán Annamária. Gondolat Kiadó, Budapest. 2008. és Pusztai Gabriella 2007. *A társadalmi tőke hatása az iskolai pályafutásra*. http://dragon.unideb.hu/nevtud/Oktdolg/Oneletrajzok/habilitacios_rezisek.pdf 2008. 03.11.

ezek a jellemzők is, mivel más kérdésekre adott válaszaikból kiderül, hogy hozzátartoznak a klasszikus református iskoláról alkotott képhez.

A tehetséges egyéniség szintén a hagyományos egyházi oktatásügy homlokterében áll, gondoljunk csak a Fasori Evangélikus Gimnáziumra vagy a jezsuita iskolákra. A mai magyar református iskolákban tanító tanárok számára lényeges, hogy egyénileg is foglalkozzanak a diákokkal, és amennyire lehet, segítsék őket az önmegvalósítás útján. A szabadság, képzelőerő, eredetiség éppoly fontos, mint a kritikai érzék, amely a mindenkori értelmiség fontos ismertetőjegye kell, hogy legyen. Míg a hagyományos keresztyén értékeket főként a nők, az individualista értékeket elsősorban a férfiak preferálták.

1. ábra Nevelési értékek a református gimnáziumokban (N=157)

Főként az újabb alapítású iskolákra jellemző, hogy kevésbé kerülnek előtérbe a hagyományos protestáns értékek. Az itt tanító tanárok kevésbé sugalmazzák a kifejezetten konzeratív gondolkodású ember ideáját. A tiszteletre méltó szokások megtartása, a hazaszeretet és a vallásosság, takarékoság, hűség olyan fogalmak, amelyek megjelentek a reformáció

kezdeti nevelésfelfogásában¹⁴, de ma már más értékek kerülnek előtérbe. A legkevésbé kívánatos a munkaerőpiacon oly sokat hangoztatott praktikus értékek listája, amelyek ugyanakkor az oktatáspolitikában az utóbbi időben mint beszédtema kap nagy hangsúlyt (csak a válaszadók 40%-a számára voltak ezen tulajdonságok számára fontosak). A református iskolák a divatos értékekkel szemben a hagyományos és a keresztyén ideálokat képviselik.

De vajon mennyire valósulnak meg ezek az elméletileg fontosnak tartott értékek? Kutatások azt mutatják, hogy a főnt bemutatott pedagógiai értékek, a diákok által az egyházi iskolákban tapasztalt tanítási normák és a vallásos emberek által megfogalmazott értékpreferenciák között harmónia van.¹⁵ A közösségi értékek minden esetben előnyt élveznek az individuális értékekkel szemben, igaz ugyan, hogy a vallásos és kevésbé vallásos válaszadók értékei folyamatosan közelednek egymáshoz.

ÖSSZEFOGLALÁS

Magyarország lakosságának több mint 15%-a tartozik a református felekezethez. Az egyház számos feladata mellett 26 középiskolát üzemeltet, vagyis jelentős szerepet vállal a soron következő református generációk felnevelésében. Kutatásunk elsődleges feladatának tekintettük a református gimnáziumok és az itt tanító tanárok jellemzőinek, sajátosságainak feltérképezését, mivel úgy véljük, hogy a református iskola nem a falakban és a szervezeti szabályokban, hanem a tanárok által képes leginkább megjeleníteni önmagát.

Az adatokat elemezve megállapítottuk, hogy a református iskolák tanárai hitben élő vallásos emberek, akik számára kiemelkedően fontos az egyház és a gyülekezet. Ez különösen fontos, mivel ma Magyarországon éppen a középkorúak generációja a legkevésbé vallásos, így a fiatalok előtt kevés hívő felnőtt minta áll. A református iskolák magas státuszáról tanúskodik, hogy az országos átlaghoz mérten több egyetemi diplomával rendelkező, értelmiségi családból származó tanár tanít, valamint arányban több férfi választja munkahelyéül ezeket az intézményeket. Az intézményekben tanítók többsége tudatosan döntött az adott iskola mellett, választásukban a keresztyén értékekhez és a református lelkiséghez való kötődés játszott szerepet. Az itt tanítók családi szálakkal is kötődnek az egyházi iskolákhoz, felerészben ők vagy családtagjaik szintén egyházi iskolák tanulói (voltak). Azok, akik már tanítottak nem egyházi fenntartású intézményekben a munkakörülmények és a diákok képességei és viselkedése alapján is jobbnak tartják jelenlegi intézményüket.

Összességében elmondható, hogy a református iskolák jó hangulatú, diákközpontú intézmények, ahol a magasan kvalifikált, optimális összetételű tanári kar és a vezetés jól együtt tud dolgozni. A gimnáziumok elsősorban egyetemes keresztyén és konzervatív

¹⁴ Kopp Erika: *Református középiskolák identitása*. Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 2007.

¹⁵ Pusztai Gabriella: Vallásosság és pedagógiai ideológiák. *Educatio* 2011. 1. 48-61. és Bacskai Katinka: Értékek és normák megjelenés debreceni gimnáziumokban In: *Értékek és normák interdiszciplináris megközelítésben*. Szerk. S. Nagy Katalin – Orbán Annamária. Gondolat Kiadó, Budapest. 2008.

értékeket képviselnek, s emellett jelen van a hagyományos református tehetség-felfedező és -gondozó nevelői magatartás is. Az iskolák erősségei közé tartozik a közel egységes normarendszer és értékrendi háttér, amelyre a napi feladataik ellátásakor stabilan támaszkodhatnak a tanárok. A református nevelők általában igen jónak minősítették munkahelyük légkörét, amely nyilván szintén ösztönzően hat a minőségi oktatásra.

IRODALOM

- Bacskai Katinka: Értékek és normák megjelenés debreceni gimnáziumokban In: *Értékek és normák interdiszciplináris megközelítésben*. Szerk. S. Nagy Katalin – Orbán Annamária. Gondolat Kiadó, Budapest. 2008.
- Kopp Erika: *Református középiskolák identitása*. Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 2007.
- Nagy Mária 2007. Tanárok – a változások motorjai vagy kerékkötői. *Új Pedagógiai szemle*, 57, 2, 38-44.
- Lannert Judit *Pedagógus 2010. Pedagógus időmérleg vizsgálat*. Kutatási zárójelentés. TÁRKI – TUDOK, Budapest. 2010.
- OECD 2010. *PISA 2009 Results: What Makes a School Successful? – Resources, Policies and Practices (Volume IV)* <http://dx.doi.org/10.1787/9789264091559-en> 2011.10.03
- Pusztai Gabriella 2007. *A társadalmi tőke hatása az iskolai pályafutásra*. http://dragon.unideb.hu/nevtud/Oktdolg/Oneletrajzok/habilitacios_tezisek.pdf 2008. 03.11.
- Pusztai Gabriella *A társadalmi tőke és az iskola*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest. 2009.
- Pusztai Gabriella *A láthatatlan kéztől a baráti kezekig*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest. 2011.
- Pusztai Gabriella: Vallásosság és pedagógiai ideológiák. *Educatio* 2011. 1. 48-61.
- Rosta Gergely: A magyarországi vallási változás életkori aspektusai. In Révay Edit – Hegedűs Rita (szerk.): *Úton. Tanulmányok Tomka Miklós tiszteletére*. SZTE BTK Vallástudományi Tanszék, Szeged 2007.

NAT-elemzés és pedagógiai programok

BEVEZETÉS

A Nemzeti köznevelési törvény rendelkezik a Nemzeti alaptanterv (NAT) és az ehhez kapcsolódó kerettantervek kiadásáról.

5.§ (6) Az iskolafenntartó, továbbá a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló törvény szerinti, az Országgyűlés által elismert magyarországi egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek – e törvény és a Nat keretei között – kerettantervet nyújthatnak be jóváhagyás céljából. Az e §-ban szabályozott eljárások költsége azt terheli, aki az eljárást indította.

26§ (2) Az iskola pedagógiai programjának részeként, ha e törvény másként nem rendelkezik, a miniszter által kiadott kerettanterveket kiegészítve helyi tantervet készít. A helyi tanterv megnevezi az oktatásért felelős miniszter által kiadott kerettantervek közül választottat és rendelkezik a kerettantervben meghatározott, a kötelező és nem kötelező tanórai foglalkozások időkerete legfeljebb tíz százalékának felhasználásáról. A kollégium az érdekelt iskola pedagógiai programját figyelembe véve készíti el a pedagógiai programját.

32. § (1) Ha a nevelési-oktatási intézményt egyház tartja fenn:

- c) a fenntartó egyház az iskola számára előírhatja valamely – az oktatásért felelős miniszter által kiadott – kerettanterv választását és meghatározhatja az intézményben használható tankönyveket, taneszközöket,
- d) pedagógiai programjába beépítheti a vallási, világnézeti elkötelezettségnek megfelelő ismereteket, helyi tantervébe a fenntartó egyház tanításának megfelelő tartalmú hitoktatást építhet be...

97. § (14) Az iskola 2012. december 31-ig felülvizsgálja a pedagógiai programját, annak érdekében, hogy a kerettantrvról szóló jogszabály, valamint e törvény rendelkezéseinek megfelelően.

Az már 2012 elején nyilvánvaló volt – éppen a fentebbi jogszabályokból fakadóan –, hogy önálló református kerettanterv megírása és akkreditációja olyan hatalmas feladat lenne, amelyet a Református Pedagógiai Intézet (RPI) sem anyagilag, sem koordinációban nem képes felvállalni. Ráadásul a határidő is egyre jobban kitolódott. A 110/2012. kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról végül 2012. június 4-én jelent meg, ezt követően kezdődhettek a kerettantervi munkálatok, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetben (OFI) készülő kerettantervek várhatóan 2012 szeptemberében

látnak napvilágot, alig negyedévnyi lehetőséget adva az intézményeknek pedagógiai programjuk felülvizsgálatára. Az RPI vezetése ezen tények ismeretében úgy gondolta, hogy a református kerettanterv megírása helyett a helyi tantervek megújításához nyújt segítséget.

Az RPI 2012 júniusában felhívást tett közzé, amelyben önkéntes Nat-elemző munkára hívta elsősorban a Református szakértői névjegyzékben szereplő pedagógusokat, a felhívást minden református intézményhez eljuttatta, és Istennek hála voltak olyan kollégák, akik vállalták, hogy szakterületükön az RPI által meghatározott szempontok alapján elemzik a Nat-ot. A kész elemzések leadására több, mint egy hónapjuk volt a vállalkozó pedagógusoknak, akik ekkor még reménykedhettek abban, hogy a Nat mellett a kerettantervek elemzését is el tudják végezni, és tapasztalataikról beszámolhatnak az augusztus 31-i Tanévkezdő módszertani konferencián. A kerettantervek végül nem készültek el a konferencia időpontjáig, ugyanakkor fontos feladata volt a konferenciának, hogy az elkészült háttéranyagok segítségével meghatározza a Nat kiemelt műveltségterületein azokat a hozzáadandó református művelség tartalmakat, amelyeket a református intézményeknek szükséges és érdemes megjeleníteni a helyi tantervekben.

SZEMPONTOK A NEMZETI ALAPTANTERV ELEMZÉSÉHEZ

Annak érdekében, hogy minél mélyebben feltárhassuk a Nemzeti alaptantervben megfogalmazódó pedagógiai összefüggéseket, arra kértük az elemzőket, hogy ne csak a hozzájuk közel álló műveltségi terület szakmai anyagát vizsgálják meg, hanem az általános alapelveket és célokat is. Kíváncsiak voltunk, hogy a református oktatás-nevelés hagyományain és jelen helyzetén keresztül vizsgálva milyen előnyök, lehetőségek, kihívások és veszélyek találhatók a Nat szövegében. Az alapvetések mellett az elemzést végző kollégák a szaktárgyukhoz kapcsolódó fejlesztési feladatokat és a közművelődési tartalmakat is vizsgálták. Az egyik legfontosabb kérdés/kérés pedig az volt, hogy ajánljanak a műveltségi területhez kapcsolt tartalmakon túl olyan elemeket, amelyek az egyes korosztályokban református többlettartalom/művelség tartalomként megjeleníthetők.

Alapelvek, célok

1. A református intézményi céljainkkal összhangban megfelelő mértékben és formában jelennek-e meg a célkitűzések között az alábbi témák?
2. A világ megismerésének és befogadásának célja, haszna, lehetséges volta
3. Az egyén (diák) és a világ kapcsolata
4. Az egyén (diák) és a másik ember, közösség kapcsolata
5. Az egyén (diák) kötődése hagyományhoz, kultúra(k)hoz
6. Az egyéni önreflexió
7. A kultúra közösségformáló szerepe
8. A hagyomány és a korszerűség kérdése
9. A lelki-szellemi-testi harmónia / a komplex emberkép megjelenése

Fejlesztési feladatok

1. Milyen súllyal jelentkeznek az egyes műveltségterületekhez kapcsolódó fejlesztési feladatokon belül az alábbi témakörök?
 - a. A diák helye és feladata a társas viszonyrendszerekben
 - b. Újdonságok, innovációk a terület fejlesztési feladataiban
 - c. Életszerűség, koherens kapcsolódási pontok a teremtett világ megismeréséhez
2. A megismerés mélyülésének lehetőségei adottak-e?
3. Felkelti-e a tudásvágyat, nyit-e új perspektívákat?
4. A fejlesztési feladatok megfelelően illeszkednek-e a tanulók életkori sajátosságaihoz?
5. Megalapozott-e a témakörök egymásra épülése?
6. Megfelelően készíti-e elő a következő iskolafokot? Jelent-e biztos alapot a továbblépéshez?
7. Töreksenek-e a fejlesztési feladatok a különbségek csökkentésére?
8. Hogyan valósul meg a differenciálás és a tehetséggondozás?

Közműveltségi tartalmak

1. Lát-e olyan kritikus elemeket a közműveltségi tartalmakban, amelyek a református oktatás-nevelés szempontjából megkérdőjelezhetők?
2. Milyen spirituális elemek jelennek meg a közműveltségi tartalmakban?
3. A műveltségi területhez kapcsolt tartalmakon túl az egyes korosztályokban milyen református többlettartalom/műveltségtartalom jeleníthető meg?

SZEMELVÉNYEK AZ ELEMZÉSEKBŐL

Az RPI célja az volt, hogy az egyes műveltségi területeken legalább két-két elemzés készüljön. Ezt a célt sajnos nem sikerült elérni, de a beérkezett 14 elemzés mindegyike tartalmazott olyan előremutató meglátásokat, javaslatokat, amelyek segíthetnek a pedagógiai programok megírásában. Az alábbiakban három kiemelt szempontot figyelembe véve közlünk szemelvényeket az elemzésekből.

I. A REFORMÁTUS INTÉZMÉNYI CÉLJAINKKAL ÖSSZHANGBAN MEGFELELŐ MÉRTÉKBEN ÉS FORMÁBAN JELENNEK-E MEG A CÉLKITŰZÉSEK KÖZÖTT AZ ALÁBBI TÉMÁK?

A NAT által felépített műveltségtartalmak lehetőséget biztosítanak jól képzett, kreatív, önálló, harmonikus személyiség kialakulására, a pedagógusok feladata mindezen alapelvek mentén megfelelően irányítani, alakítani a tanulók fejlődését, nekünk, református

pedagógusoknak szemléletük formálását, a számunkra és számukra értékes és fontos elemek hangsúlyozásával, kiemelésével.

Üdvözlendő, hogy a kompetencia alapú oktatás-nevelés hangsúlyozása mellett az új Alaptanterv kiemelt köznevelési célként fogalmazza meg *a nemzeti műveltség* átadását, a nemzettudat formálását, az egyetemes kultúra klasszikus értékeinek ismeretanyaga mellett, a hagyományos nemzeti értékeink beépítését a nevelési folyamatokba.

Fontos alapelv, hogy hangsúlyossá vált az *értelmi és az érzelmi* nevelés egysége, ennek érdekében az Alaptanterv kiemelt köznevelési célokkal, feladatokkal támasztja alá a harmonikus személyiség kibontakoztatásához szükséges *szellemi, érzelmi, erkölcsi, társas és testi* képességek fejlesztését.

Mindezen köznevelési célok, értékek összhangban állnak református nevelési céljainkkal is, hitéleti nevelési szándékainkkal, a közösségeink építésében vállalt célokkal és feladatokkal.

Jelentős változás, hogy az Alaptanterv a köznevelés folyamatába mindezen célok, feladatok megvalósulását segítő lehetőségeket, szabályokat vezet be: a hit- és erkölcsstan oktatás szabályozása, az egész napos iskola lehetősége, a mindennapos testnevelés és a mindennapos művészeti nevelés.

A tartalmi szabályozók módosultak, az új alaptanterv egyik fontos összetevője, hogy a nevelés és az erkölcsi értékek hangsúlyozása mellett kiegészült az egyes műveltségterületek közműveltségi elemeivel. Kiemelésre kerültek a figyelem fejlesztésének kérdései, a memoriterek beépítése. (Számomra lényeges kérdés, hogy vajon mennyit tudunk ebben előre lépni, mivel jól tudjuk, hogy a gyermekek nem így szocializálódnak, a mediatizált világ már az 5-6 évesek életében jelentős. Továbbá az is gondot okoz, s itthon is vizsgálni kellene nemcsak Angliában, hogy a táplálkozás és a nem megfelelő életritmus hogyan befolyásolja a gyermekek fejlődését.)

Az általános rendelkezések, a műveltségi területek felépítése, a Nat és a kerettantervek alkalmazására vonatkozó szabályok, a Nevelési-oktatási program főbb pontjai, a tanórai foglalkozások megszervezésére vonatkozó rendelkezések, a tanulók heti és napi terhelésének korlátozására vonatkozó rendelkezések nem ellentétesek oktatási intézményeink céljaival. A 9. § (1) külön rendelkezik arról, hogy az egyházi iskolában szervezett hitoktatás tantárgy heti óraszámát figyelmen kívül kell hagyni a korlátozásokat illetően.

A komplex emberkép, a testi-lelki-szellemi harmóniára törekvés megfogalmazódik a köznevelés céljában. Ez egyúttal meghatározza az egyén és közösség, a nemzeti és egyetemes kultúra, az értelmi és érzelmi intelligencia, az egyén, a közösség és természet, valamint a jó erkölcs viszonyrendszereit is.

A fejlesztési területek és nevelési célok tekintetbe veszik a modern világ elkerülhetetlen kihívásait, amelyre az új nemzedéket fel kell készítenünk. Jól lehet, ezeknek nagy része nem új keletű, hangsúlyozásuk azonban éppen az utóbbi évtizedek történéseinek tükrében fontossá vált. Csak néhányat kiemelve: a munka megbecsülése, elfogadás, méltányosság,

vitakultúra, empátia, erkölcsi érzék, szeretetkapcsolat, önismeret, harmonikus családi minták, szexuális kultúra, stressz kezelés, lelki egyensúly, függőségek megelőzése, felelősségvállalás másokért, önkéntesség, környezettudatosság, természeti erőforrások tudatos és takarékos felhasználása, pályaaorientáció, világgazdaság, nemzetgazdaság, egyéni gazdálkodás mechanizmusai, médiatudatosság, tanulás, ismeretszerzés stb.

A fejlesztési területek 10 pontjában egyértelműen ötvöződik a hagyomány és korszerűség, az egyén és közösség, valamint a körülöttük lévő világ összetartozásának, komplexitásának, kölcsönhatásának az elve. Mindez természetesen a műveltségi területeken belül, a tantárgyak tanításának tartami-módszertani részleteiben válik kézzelfoghatóvá. A szakárgyamra vonatkozóan több olyan elemet véltem fölfedezni, amely a korszerű irodalomtanításban egyre nagyobb szerepet kap. Pl. hypertext, T-Táblázat, web 2.0, szabadírás stb. Az IKT interaktív használata a mai módszerekben már elengedhetetlen, ezért fontosnak tartom, hogy a Nat-ban is több helyen történik rá utalás.

A Nat iskolai könyvtárakra vonatkozó elképzelései véleményem szerint a hagyományos értékek képviselője mellett jól szolgálja az új kihívások, a szüntelen változó világhoz való alkalmazkodás követelményét.

A matematika jellegénél fogva kevésbé jelent tartalmilag problémát a hitben való nevelés-oktatás számára, mint esetleg más területek. A Nat ezen műveltségterülete megfelel, sőt segíti a református nevelés-oktatás célkitűzéseit.

A Nat-ban megjelölt célok minden lényeges területen teljes mértékben megfelelnek azoknak az elvárásoknak melyeket egy korszerű református iskolarendszer célul kell, hogy kitűzzön maga elé.

Fontosnak tartom, hogy a világ megismerésére, a tudományos eredmények tananyagba való beépítésére nagy hangsúlyt fektet. Ezáltal közvetve és közvetlenül utal a teremtet világ egységére, a törvények összefüggéseire, az egyén helyére és feladatára a világmindenségben, konkrétan azon a helyen ahová Isten állította. Ebből vezethető le az egyén közösséghez, nemzetéhez, kultúrájához, hagyományaihoz való kapcsolata, de ebből adódik más kultúrákhoz, hagyományokhoz való toleranciája is.

A Nat szemlélete korszerű, világos, logikus, tényszerű. Rámutat és hangsúlyozza a legfontosabb szakmai és nevelési területeket, meghatározza helyünket a világban. A fent említett értékeit megismerve nem találtam olyan területet, mely református identitásunkkal vagy értékrendünkkel ellenkezne. Iskoláinkban – keresztyén értékrendünkből adódóan – rá kell tudatosan világítani a teremtet világ egészére, összefüggéseire, csodálatosságára, felelősségünkre, a természet szépségeire, Isten gondviselő szeretetére.

2. LÁT-E OLYAN KRITIKUS ELEMÉKET A KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAKBAN, AMELYEK A REFORMÁTUS OKTATÁS- NEVELÉS SZEMPONTJÁBÓL MEGKÉRDŐJELEZHETŐK?

A tanulót nem komplexen mint embert szemléli, hanem egy feladatként, akivel a köznevelésnek feladatai vannak.

A teljesség igénye nélkül: pl. a családmódel fontosságának hangsúlyozása esetén nem nevesíti a házasságkötésesen alapuló családmódel. Csodálkozunk, mennyi hátrányos helyzetű diákunk van, hányan nőnek fel csonka családban! Pedig mindennek alapja egy jól működő, hagyományos családmódel, melyre gyermekeinket tudatosan kellene felkészíteni, jó példával előállni.

Az erkölcsi nevelés témakörnél, az elfogadás, megértés hangsúlyozásánál a másfajta család módeljét is érthetjük. Nekünk kell állást foglalnunk abban, hogy mi az, ami elfogadható, és mi az, ami nem fogadható el egy keresztény kultúrában. Itt sem érzem, hogy az egyházunk által hirdetett elfogadásra, megértésre gondolnának a Nat készítői.

A bevezető rész mindenkinek megfelelni akaró tartalommal készült el. A református intézményi céljainknak nem teljes egészében felel meg. De nem az első és nagy valószínűséggel nem is az utolsó Nat, amelyet alkalmaznunk kell. Mivel törvényi alapja van, ezért végrehajtjuk, keresztény szellemiséggel átszöve, az átlagosan 10% rendelkezésünkre álló szabad időkeretet saját, hagyományainkat folytató, értékálló elemekkel kiegészítve. Amennyiben figyelembe vesszük a Református Egyház oktatási intézményeinek több száz éves múltját, felhalmozott tudását, tapasztalatát, megújulási képességét, mindez nem fog nehézséget okozni.

A családi életre nevelés sikere elképzelhetetlen a pozitív minta, támogató családi háttér nélkül. Valószínűleg kiemelt szerepe lesz ebben az etika tantárgynak, de az iskola ezen a téren elsősorban ismereteket, elveket tud közvetíteni. Ugyanígy az erkölcsi nevelés során is. Ezen a területen a gyakorlatiasság inkább „laboratóriumi körülmények” között jelenik meg.

A Nat a diákok egyéni fejlesztésében olyan társadalmi értékeket hangsúlyoz, mint a munka, család és nemzeti felelősségérzet. Emellett megjelenik a spirituális tartalom az erkölcsi nevelés beemelésével, mely a meglévőnél tágabb lehetőséget biztosíthat keresztény értékek továbbadására.

3. A MŰVELTSÉGI TERÜLETHEZ KAPCSOLT TARTALMAKON TÚL AZ EGYES KOROSZTÁLYOKBAN MILYEN REFORMÁTUS TÖBBLETTARTALOM JELENÍTHETŐ MEG?

A témakörök egymásra épültsége logikailag, szakmailag megalapozott. Viszont egy református pedagógus szemszögéből nézve, vannak hiányosságok. Például erősen hiányolom, hogy a Nat nem biztosít elég teret az ünnepkörök adta lehetőségeknek, sem a nemzeti ünnepeink kapcsán, sem az egyházi ünnepek terén. A mi iskoláink kiemelkedő eseményei a vallási ünnepkörökhöz tartozó hagyományok. Így könnyen adódik lehetőség a korszerű pedagógiai módszerek beépítésére húsvét táján, a karácsonyt megelőző adventi időszakban pl. a projekt módszer alkalmazásával vagy témahetek megszervezésével. A mi helyi tantervünknek tartalmaznia kell egy nagypénteki és egy karácsonyi játszóház megszervezését is, mely a vizuális kultúra mélyítésén keresztül a kereszténység jelentős eseményeire kapcsolódik.

Hiányolom a magyar szerzők közül alsó tagozatban Szabó Magda gyermekműveit (Bárány Boldizsár, Tündér Lala); javasolnám felvenni református szerzők műveit (Csoóri Sándor, Kányádi Sándor, Szabó Lőrinc).

Az Alaptanterv hangsúlyos célkitűzése, a művészeti tevékenység mellett a művészettel való nevelés erősítése. Ebben új lehetőségeket jelenthet a régóta várt, mindennapos művészeti nevelés bevezetése.

A 45 perces órakeret nem alkalmas az elmélyült alkotó tevékenységre, tervezésre, kísérletek és megoldások keresésére, a művészettel való nevelés lehetősége az értelmes alkotó folyamatokban valósulhat meg.

A heti egy 45 percbe erőszakolt óra helyett jelentős változást hozhat az alsó tagozaton a mindennapos művészeti óra, ami az iskola délutáni foglalkozási keretében továbbiakkal is kiegészíthető.

Üdvözlendő célkitűzés, hogy az 5-12. évfolyamokon is folyamatosan biztosítani kell a művészeti nevelés tanórai és tanórán kívüli iskolai feltételeit, lehetőségeit.

A mindennapos művészeti nevelés a művészeteken belül és más tárgyakkal a tantárgyközi kapcsolatok erősítésével valósulhat meg, és érheti el a kitűzött céloknak megfelelően a megvalósulását.

A református nevelésben a művészetek a többi tárgy számára, a nevelésben betöltött szerepükkel, ennek az élményháttérnek, érzelmi viszonyinak, támasznak a lehetőségét, kibontását hordozzák, miközben integrációjukkal egymás hatását erősítik, amelyek nagyban hozzájárulnak a legkülönbözőbb képességek fejlesztéséhez, a harmonikus személyiség kialakulásához.

A művészet általi nevelés, az értelmi és érzelmi nevelés közötti összhang és a lelki egészség megteremtésének lehetőségét kínálja.

Ezek közül fontosnak tartom kiemelni a következőket:

- megismerő aktivitás – élményszerű ismeretközvetítés,
- a művészeti élmény megtapasztalása, értékközvetítés és értékfelismertetés,
- a teremtetett világ szépségére való rácsodálkozás élménye,
- az élet szépségére irányuló látáskultúra és az aktív befogadás képességének formálása,
- az alkotásban való elmélyülés, öröm, problémamegoldás,
- az életöröm forrásainak alkotásban való megtapasztalása,
- az egymásra figyelő, alkotó folyamatokban kialakuló együttműködés erősítése,
- a helyes önismeret formálása.

A tantárgyközi kapcsolatok lehetőséget adnak olyan projektpedagógiai témák, tematikus alkotási gyakorlatok megvalósítására, amelyekben mindezek az értékek elmélyíthetőek.

Foglalkozásaiba integráltan a művészetek műveltségterület tárgyai a református oktatás-nevelés szempontjából a közös hit értékeivel, ismereteivel, a közös hiten alapuló közösségformálás feladatainak alárendelt projekt témákkal bővíthetőek, amelyekben értelmes alkotó folyamatok élményhelyzeteiben mélyíthetők el a közösségi értékeink.

Az idegen nyelvek oktatásában bizonyos kulturális tartalmak megismerésén kívül elsősorban a kommunikatív kompetencia fejlesztése a cél. Mivel a kommunikatív kompetencia eszköz, idegen nyelv órákon lehetőség nyílik speciális tartalmak nagyarányú alkalmazására a tanmenetben. Ilyenformán például három szinten is elképzelhető az integráció:

- Teljes integráció
- Részleges integráció projektekkel
- Részleges integráció a tanrendbe illeszkedő oktatási segédanyagokkal

A teljes integráció a hittan és nyelvvóra összevonását jelenti, melyben a Református Pedagógiai Intézet Református Hittanoktatási Kerettantervében az adott évfolyamokon teljesítendő célok, témák és textusok idegen nyelven történő megvalósítása történik. A részleges integráció során a tanmenet alapjául szolgáló nyelvtankönyv fejezetei egészülnek ki hittal kapcsolatos anyagokkal, vagy azokra épülve, de elkülönült modulként projektben, vagy a tankönyv szerves részét képezve olvasmányok, videó- és hanganyagok beemelésével. Az integráció megvalósulásához az idegen nyelvű ifjúsági evangelizációs anyagokon kívül az oktatási államtitkárság által támogatott nyelvkönyvekhez szerkesztett, a differenciált oktatást is lehetővé tévő oktatási segédanyagok is hozzájárulhatnak.

Föltétlenül szükségesnek tartom, hogy az Ember és természet műveltségterületen belül külön foglalkozzunk az ember és a világ témakörrel, és épüljenek be olyan hittörténeti és tudománytörténeti vonatkozások, amelyek kimondottan csak a református oktatásra tartoznak.

Fontos annak hangsúlyozása, hogy a református tudósok, kutatók mit tettek hozzá a tudományom (biológia) fejlődéséhez. Ilyen szempontból (is) történelmünk rendkívül gazdag!

A matematika kerettantervből hiányolom a „számlálás” nevesítését! Mert a számolni tudás alapja a számlálni tudás! Ha nem is venném be a kerettantervbe, javasolom a református általános iskolák számára előírni (hivatkozás: a Bibliában számos helyen fordul elő a számlálás mint tevékenység, még ma is számlálnak a pásztorok, a szavazat számlálók stb).

Az informatika tárgynál számos lehetőség kínálkozik a kerettanterv református tartalmakkal történő kitöltésére, például:

- a reformatus.hu honlap tanulmányozása,
- gyülekezetek honlapjának tanulmányozása,
- hirdetés fogalmazás a *Reformátusok Lapja* számára,
- cikkírása *Reformátusok Lapja* számára,
- gyülekezeti honlap készítése stb.

A NAT-ELEMZÉSBEN RÉSZTVEVŐ SZAKÉRTŐK:

1. Ábrahám Ferencné
2. Csiszár Emese
3. Hartner Jánosné
4. Ivanyos Lajos
5. Kámán Attila
6. Kiss Székely Zoltán
7. Laki Zita

8. Mayerné Pataki Tünde
9. Nagy Róza
10. Peleskei Miklós
11. Dr. Somodi Ildikó
12. Szák Kocsis Katalin
13. Váczi Krisztina
14. Varga Sándorné

Gondolatok a Nemzeti Alaptantervhez

LAKI ZITA

Az új Nemzeti Alaptanterv felépítése jól strukturált, könnyen áttekinthető. Tartalmával igyekszik megfelelni a kor kihívásainak, s ehhez igazodva tűzi ki módszertani céljait. Két talán legnagyobb kihívást jelentő célkitűzése, hogy a kompetenciafejlesztési elvárások összhangba kerüljenek a közműveltségi tartalmakkal, illetve a gyakorlatorientált tevékenységek, az életviteli kompetenciák hangsúlyosabb szerepe.

Az alapelvek, célok jók. Bizonyos pontokon elég általánosak, aminek előnye, hogy szabadságot hagy a fenntartóknak, az intézményeknek – ha van elég idő – a tartalmi többlettel való megtöltésre. Ez egyben a különböző iskolák sokszínűségét, egyediségét segítheti elő. Ez a szabadság egyben hátrány is, hiszen szélsőségesebb tartalom közvetítésére szintén lehetőséget biztosít, illetve egy esetleges iskolaváltásnál jelentkezhet olyan tudásbeli hiány, ami a továbbhaladást jócskán megnehezíti. A megvalósítás módja, sikere elsősorban a pedagógusokon múlik.

A Nat érinti református intézményi céljainkat, leginkább az egyén hagyományhoz, kultúrához való kötődését, a közösséggel való kapcsolatát, a hagyomány és a korszerűség kérdését, illetve az önreflexiót. Több fejlesztési területhez jól, könnyen kapcsolhatók a bibliai üzenetek: tízparancsolat; a teremtet világ védelme; diakónia; a testünk a Szentlélek temploma; nem jó az embernek egyedül, adok mellé *segítőtársat*; a talentumok példázata...

Kiemelt terület a hazaszeretet, hagyományaink, a magyarságtudat kialakítása, ápolása. Ugyan áthatja az egész tantervet, annak szinte minden területét, kevésbé látom ennek a tartalmi támogatottságát, de minden bizonnyal a kerettantervek eloszlatják a kétségeket. Ez az egyik olyan terület, amelynek gyakorlati megvalósítását nehéznek és kétségesnek érzem. A Nat komplexitásra törekszik, nemcsak a műveltségi területek/tantárgyak elsajátítandó tartalmainak kapcsolatában, hanem a fejlesztés többirányú módszereiben is. Ez elősegítheti a komplex emberkép megjelenését, bár úgy gondolom, elsősorban a pedagógus, esetleg a szülő számára – a tanulóknak kevésbé. Itt hiányolom az egyértelmű útmutatást arra nézve, hogyan érhető el a harmónia. (Ez az egyházi iskoláknál nem lesz probléma, hiszen belső szabályozói tartalmazzák.)

A családi életre nevelés sikere elképzelhetetlen a pozitív minta, támogató családi háttér nélkül. Valószínűleg kiemelt szerepe lesz ebben az etika tantárgynak, de az iskola ezen a téren elsősorban ismereteket, elveket tud közvetíteni. Ugyanígy az erkölcsi nevelés során is. Ezen a területen a gyakorlatiasság inkább „laboratóriumi körülmények” között jelenik meg.

Az önismeret valóban elősegíti a helyes énkép kialakulását, ami egy lépés a lelki harmónia felé, de magában hordja az énközpontúság veszélyét, mely nem hagy helyet Istennek az ember életében. Nagy a szerepük ebben is a pedagógusoknak.

Újdonságként jelenik meg az önkéntesség. Nagyon jónak tartom. Lehetőséget ad az erkölcsi nevelés, a társas kultúra, az önismeret, a lelki egészségre nevelés gyakorlatba való átültetésére, sőt a pályaaorientációt is támogatja. Ennek ellenére pillanatnyilag nem látom a tömeges gyakorlati megvalósítás hogyanját. Remélhetőleg gyorsan kiforri magát, és a szervezeti keretei is kialakulnak.

A korszerűség két szintén új és nagyon egyértelmű területe a pénzügyi nevelés és a médiatudatosság. Az előbbi alapismeretei elengedhetetlenek a hétköznapi élethez. Ez a saját tapasztalatok miatt talán nem okoz majd különösebb nehézséget a pedagógusoknak. Hétköznapi hasznát a tanulók maguk is tapasztalják. Jól integrálható szinte mindegyik műveltségi terület ismeretanyagába.

IDEGEN NYELV MŰVELTSÉGI TERÜLET

Az idegen nyelv a legtöbb lehetőséget magában rejtő műveltségi terület. A feldolgozandó témák sokszínűsége miatt minden más műveltségi terület megjelenik benne. A tantárgy-integráció mellett számtalan közvetett nevelési helyzetet hordoz magában. Gyakorlatilag az összes kulcskompetenciát fejleszti. Ez a fejlesztés és az ismeretátadás komplex és kiegyensúlyozott folyamatban valósulhat meg. Itt van leginkább lehetőség az ismeretek gyakorlására is.

Az idegen nyelv követelményszintje nem tanévre lebontott, az egyes iskolai fokozatokon ismétlődő szempontok szerint spirálisan bővülő ismereteket tartalmaz. Sem az ismeretanyag, sem a követelményszint nem lezárt rendszerként jelenik meg. Bizonyos értelemben nem tartalmaz konkrét tartalmakat, így kellő szabadságot biztosít a református identitás alakítását szolgáló tartalmak beépítésére. A használt tankönyv tananyagmennyiségétől, a gyerekek képességeitől és befogadó készségétől, valamint a pedagógus rugalmasságától függően minden témakörhöz kapcsolható egy-egy kötött imádság, lelki ének, vers, mondóka, bibliai történet vagy igevers. Az ünnepek különösen alkalmasak erre.

Az idegen nyelv tanításának veszélye az, hogy ha nem tud alkalmat kínálni az elsajátított tudás valós élethelyzetben történő alkalmazására (pl. külföldi testvériskola, utazás külföldre), különösen a nyelvtanulás első éveiben sok tanuló számára értelmetlennek tűnik, s kevésbé ösztönzi a tanulásra. Másrészt egy átlagos általános iskolában, ahol nem mindig adott a lehetőség a képesség szerinti csoportbontásra, nem lehetetlen, de nagyon nehéz párhuzamosan megvalósítani a tehetséggondozást és a felzárkóztatást. A forgalomban lévő tankönyvek a diszfunkciós tanulókra nincsenek tekintettel, illetve szerencsés lenne egy minimum követelmény megállapítása, amit náluk alkalmazni lehetne.

REFORMÁTUS TÖBBLETTARTALOM NÉMET NYELVHEZ

– Imádságok: (memoriter)

☀ **reggeli és esti: (5-6. osztály)**

Ich habe gut geschlafen, die ganze lange Nacht.
Du, guter Gott im Himmel, hast mich gut bewacht.
Ich lege in deine Hände, was auch kommen mag,
Und bitte, bleibe bei mir, den ganzen lieben Tag.

In mein Bettchen lege ich mich,
meinem Gott befehle ich mich.
Alle Abend, alle Morgen
wird Gott meine Seele versorgen.

☀ **étkezés előtti és utáni: (4-5. osztály)**

Alle guten Gaben,
alles was wir haben,
kommt, oh Gott, von dir.
Dank sei dir dafür.

Komm, Herr Jesus, sei du unser Gast,
und segne, was du uns bescheret hast.

☀ Miatyánk (8. osztály)

– Tízparancsolat megismerése a *sollen* segédige kapcsán (7-8. osztály)

– Gyermek- és ifjúsági énekek szókincshez és nyelvtanhoz kapcsolódóan:

Pl. *für* + *Akk.*; vagy *dass* + *mellékmondati szórend* – akár a tanulók maguk is írhatnak további versszakokat.

Danke für diesen guten Morgen,
danke für jeden neuen Tag;
danke, dass ich all meine Sorgen
auf Dich werfen mag.

Danke für alle guten Freunde,
danke, o Herr, für jedermann;
danke, wenn auch dem größten Feinde
ich verzeihen kann.

Danke für meine Arbeitsstelle,
danke für jedes kleine Glück;
danke für alles Frohe, Helle
und für die Musik.

Danke für manche Traurigkeiten,
danke für jedes gute Wort;
danke, dass Deine Hand mich leiten
will an jedem Ort.

Danke, dass ich Dein Wort verstehe,
danke, dass Deinen Geist Du gibst;
danke, dass in der Fern und Nähe
Du die Menschen liebst.

Danke, Dein Heil kennt keine Schranken,
danke, ich halt mich fest daran;
danke, ach Herr, ich will Dir danken,
dass ich danken kann.

– Bibliai Igék memoriterként: János 3,16, az ároni áldás, illetve szabadon választva (minden évben legalább egy).

– Német nyelvű énekek ünnepekhez kapcsolódva:

☀ olyan karácsonyi énekek, amelyek mind a Magyarországon, mind a Németországban használt gyülekezeti énekeskönyvekben fellelhetők pl. Református Énekeskönyv 303., 312., 328., 329. dicséretei

☀ Wir sagen euch an den lieben Advent (magyarul: Adventi hírnök)

1. Wir sagen euch an den lieben Advent.

Sehet, die erste Kerze brennt!

Wir sagen euch an eine heilige Zeit.

Machet dem Herrn die Wege bereit.

Ref.: Freut euch, ihr Christen, freuet euch sehr!

Schon ist nahe der Herr!

2. Wir sagen euch an den lieben Advent.

Sehet, die zweite Kerze brennt!

So nehmet euch eins um das andere an,
wie auch der Herr an uns getan.

Ref.: Freut euch, ihr Christen, freuet euch sehr!

Schon ist nahe der Herr!

3. Wir sagen euch an den lieben Advent.

Sehet, die dritte Kerze brennt!

Nun tragt eurer Güte, mit hellen Schein,
weit in die dunkle Welt hinein.

Ref.: Freut euch, ihr Christen, freuet euch sehr!

Schon ist nahe der Herr!

4. Wir sagen euch an den lieben Advent.

Sehet, die vierte Kerze brennt!

Gott selber wird kommen, er zögert nicht.

Auf, auf, ihr Herzen,werdet Licht!

Ref.: Freut euch, ihr Christen, freuet euch sehr!

Schon ist nahe der Herr!

– Állatok témakörnél (7. osztály)

(ének – a 4-7. versszak helyett egyszerűbb a másodikat énekelni, csak a számokat és az állatneveket kicserélve):

1. Herr Noah baute einst ein Schiff, die Sintflut zu überstehn,

Er wählte Holz vom besten Schliff, die Sintflut zu überstehn.

Vierzig Tage stürzt Wasser nieder zur Erde, vierzig Nächte!

Wer wird die Flut überstehn?

2. Die Tiere kamen zwei und zwei, die Sintflut zu überstehn,
Der Elefant, der Papagei, die Sintflut zu überstehn.
3. Die Tiere kamen drei und drei, die Sintflut zu überstehn,
Die Wespe, Ente, Gabelweih, die Sintflut zu überstehn.
4. Die Tiere kamen vier und vier, die Sintflut zu überstehn,
Das Nilpferd quetscht sich durch die Tür, die Sintflut zu überstehn.
5. Die Tiere kamen fünf und fünf, die Sintflut zu überstehn,
Familie Storch trägt die rote Strümpfe, die Sintflut zu überstehn.
6. Die Tiere kamen sechs und sechs, die Sintflut zu überstehn,
Gerammelt voo sind schon die Decks, die Sintflut zu überstehn.
7. Die Tiere kamen sieben und sieben, die Sintflut zu überstehn,
Wo wird die Arche hingetrieben, die Sintflut zu überstehn.
8. Die Tiere kamen acht und acht, die Sintflut zu überstehn,
In Gottes neue Welt getracht, die Sintflut zu überstehn.

– 7-8. osztályban néhány egyháztörténeti esemény, illetve személy életének megismerése egyszerű formában

– 7-12. évfolyamokon német nyelvű magyarázatos bibliaolvasó kalauzok használata

– 6-12. évfolyamokon a *Der Weg zum Ziel* című lap, illetve az ahhoz tartozó www.derweg.org honlap használata (az újság ingyenesen megrendelhető osztálynyi mennyiségben is).

A református többllet az óvodai gyakorlatban

ABLONCZYNÉ VÁNDOR MARGIT

Református többlletű keresztyén nevelés az óvodában akkor valósulhat meg, ha tisztába vagyunk azzal, hogy

- a) Ki a gyermek?
- b) Mit jelent keresztyénnek lenni?
- c) Mit jelent a gyermek nevelése keresztyén szellemben?
- d) Miről szól a református óvoda keresztyén nevelése?

KI A GYERMEK?

A teremtés koronájának ékköve. Egy kicsiny magból felnövekvő, egyedi sajátosságokkal rendelkező önálló személyiség. Isten csodálatos alkotása. Isten ajándéka. Emberi lény, aki-ben a jövő nemzedék hitét, értékeit, ismeretét, személyiségét alapozhatjuk meg.

„Teremté tehát az Isten az embert az ő képére, Isten képére teremté őt: férfivá és asszonnyá teremté őket.” (1Móz 1,27) Bizalmat adott Isten az embernek, amikor a maga képmására, hasonlatosságára teremtette az embert. Szabad akaratot, értelmet adott, hogy műveljék a földet, tegyék termékennyé. A növekedés folytatását a kezükbe adja.

Isten tervében a gyermek már ott van akkor is, amikor még meg sem fogant. Egy élet, amely már akkor tervben van, amikor még annak földi gondozói, felelősei előtt még rejtve van Isten csodálatos terve.

Isten ajándékként adja a gyermeket oda, ahová Ő jónak látja. Az édesanya, édesapa tervei, szándéka és testi alkalmassága mellett tudjuk, hogy igen sokszor mégsem sikerül a fogantatás, de előfordul az ellenkezője is, a nem várt gyermek érkezése.

Az Isten tervének megvalósulása, és az emberi szándék, a nyitottság ennek a szándék-nak befogadására: ez az alapja a kicsiny ember megszületésének.

„És megáldá Isten őket, és monda nekik Isten: Szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek be a földet és hajtsátok birodalmatok alá; és uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain, és a földön csúszó-mászó mindenféle állatokon.” (1 Mózes 1,28) Ez az áldás az, amit szükséges tudnunk, átélnünk ahhoz, hogy Isten tervének megvalósulásában engedel-mes eszközök lehessünk.

Az emberi értelem fel sem tudja fogni, mekkora csoda, amikor az a kis mag növekszik, fejlődik, és erre a világra készül egy kis ember, akivel további tervei vannak Istennek. Mindez az Ő szeretetéből történik. Ezen a földön egyetlen ember sem él véletlenül.

A nagy titok, amikor az elvetett magok kibújnak: mit hordoznak magukban? Ép lesz-e, sérült lesz-e, milyen élete lesz? A magzat Isten csodája, magában hordozza, amivé válhat. Egyedülálló, megismételhetetlen, egyedi személyiséggel rendelkező élet.

Vajon meg tudom-e látni, át tudom-e élni annak a felelősségét, hogy én szülő, nevelő, pedagógus ebbe a folyamatban beállítottam? A „teremtés ékkövét” csiszolhatom, fényesíthetem, óvhatom. Isten és ember felé felelősséggel tartozom. Tudok-e úgy tekinteni minden egyes gyermekre – akár az enyémet, akár a másét nevelem –, hogy ő az Isten és az ember kapcsolatának, szövetségének a jele, pecsétje. Egy küldetést, egy életutat segítünk elő, vagy éppen viszünk más felé.

Isten példaként állítja a gyermekeket elénk. Azokat a gyermekeket, akikről mi sokszor azt gondoljuk, hogy nevelhetjük, amilyennek mi elképzeljük. „Ha olyanok nem lesztek, mint a gyermekek...” Vajon nekünk kell tőlük tanulnunk, vagy nekünk kell őket tanítani? Erre a látszatra ellentmondásos kérdésre a válasz az a szeretet, amely összekötheti a gyermeket a felnőttel, és az Istennel. Amely szeretetben nem az érdem, a jószág vagy a rosszóság a meghatározó, hanem az a példa, amit Jézus adott elénk. „Szeretlek, mert enyém vagy.” Már akkor szerettelek, amikor még meg sem születél. Ingyen szeretetből, kegyelemből

tekint rám. Fiát Urunk gyermekként küldte le a földre. „Íme, a szűz fogan méhében, fiút szül, akit Immánuélnek neveznek, ami azt jelenti: Velünk az Isten.” (Mt 1,23)

Kicsiny gyermekként is velünk van az Isten. „Aki befogadja ezt a kisgyermeket az én nevemért, az engem fogad be; és aki engem befogad, azt fogadja be, aki engem küldött. Mert aki a legkisebb mindnyájatok között, az a nagy.” (Lk 9,48) és „Magasztallak, Atyám, menny és föld Ura, mert elrejtetted ezeket a bölcsek és értelmesek elől, és felfedted a gyermekeknek.” (Mt 11,25).

A gyermeknek szükséges valakire föltekinteni. Úgy tanul, fejlődik, tapasztal, hogy figyeli érzelmével, értelmével, a kis lelkével a körülötte lévő világot. Személyes kapcsolatot alakít ki a körülötte lévő világgal. Ezért mondja Jézus szinte felkiáltva: „Engedjétek hozzám a gyerekeket.” És valóban félre tett mindent, „ölbe vette és kezét rájuk tévé.” Felelősségünk megadni a gyermeknek azt a lehetőséget, hogy találkozzon Istennel.

MIT JELENT KERESZTYÉNNEK LENNI?

A keresztyén ember krisztuskövető. Az képes keresztyén nevelésre, aki saját maga is keresztyén ember.

A tanítványokat nevezték először keresztyéneknek. A tanítványokat, akik Jézus mellett voltak, és követték Őt. A napi életükben, dolgaikban együtt voltak Vele. Fontos volt számukra, hogy Jézus mit szól ahhoz, amit tesznek, mondanak, ahogyan élnek.

Ahogyan mi együtt vagyunk a szereteteinkkel, és fontos az ő véleményük, úgy a tanítványoknak is fontos volt Jézus véleménye. Az életük része volt, keresték akaratát, figyelték szavára.

Most, ma nekem mennyire fontos Jézus véleménye? Mennyire irányítja az gondolatomat, szavaimat, cselekedeteimet? Mennyire határozza meg a nevelésemet? Annyira leszek keresztyén nevelő, amennyire beengedem az életembe, szívembe Krisztust.

Akkor tudok valakit a keresztyén úton vezetni, ha én magam is ott járok.

Akkor tudok utat mutatni, ha én magam is tudom az utat.

Akkor tudok a Biblia példázataival nevelni, ha ismerem a példázatokat.

Akkor tudok krisztusi szeretettel szeretni, ha én magam átéltem Krisztus szeretetét.

Akkor tudok „ingyen” szeretni, ha én magam is átéltem az „ingyen szeretetet”.

Erre minden embernek lehetősége van. Isten ad nyitott ajtót. Lépünk be. Ez pluszt ad az életünkben, munkánkban, keresztyén nevelésünkben.

MIT JELENT A GYERMEK NEVELÉSE KERESZTYÉN SZELLEMBEN?

Krisztus ölbe vette a gyermeket, személyes kapcsolatot alakított ki a gyermekkel, és utána áldotta meg. Ölbe venni a gyermeket, személyes kapcsolatot alakítani ki vele, és utána lehet mindazt átadni, sugározni feléjük, amit mi magunk is kaptunk.

Csak akkor fogunk tudni keresztyén módra nevelni, ha azzal a csodálattal, szeretettel ültetjük az ölünkbe a gyermeket, ami benne rejlik: A teremtés koronájának ékköve. Isten

ajándéka. Isten rám bízott kincse, akivel terve van. Ehhez alázat, szolgálatkészség, és tisztelet kell.

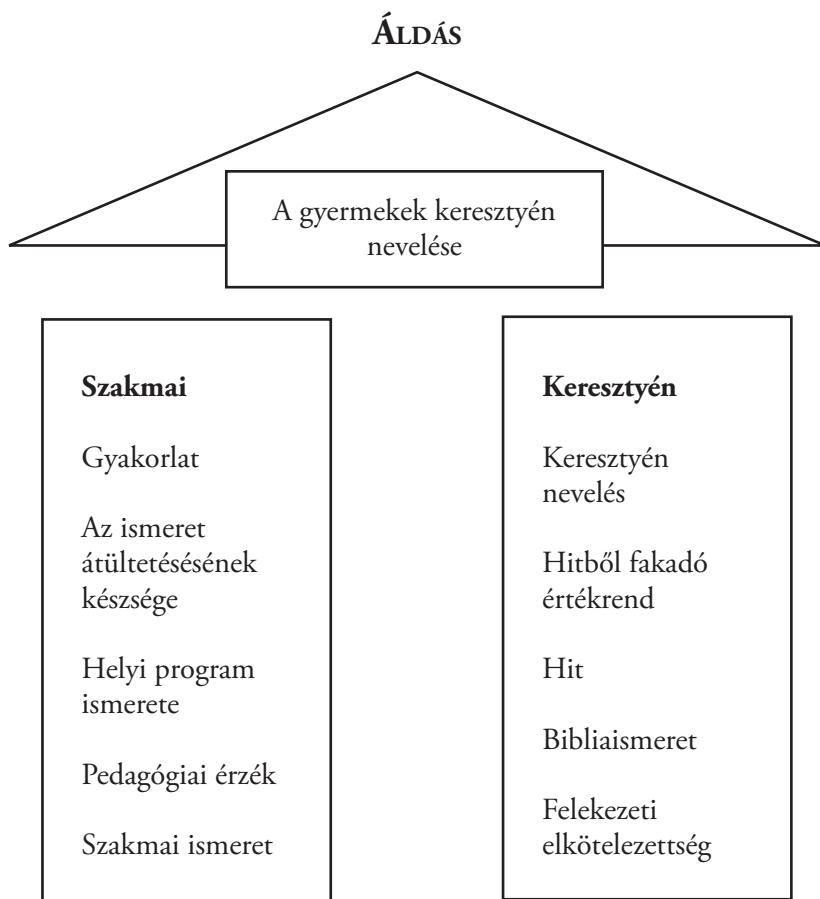
Tisztelet nélkül nem lehet keresztyén nevelést gyakorolni.

Tisztelet Isten felé, az Ő alkotása a gyermek felé, a gyermek emberi méltósága felé.

Tisztelet azok felé a szülők felé, akikre első renden bízta Isten a gyermeket.

MIRŐL SZÓL A REFORMÁTUS ÓVODA KERESZTYÉN NEVELÉSE?

Az ábrán a keresztyén nevelés egy lehetséges modellje látható.

Célunk eléréséhez mind a két pillérre szükség van. Ha bármelyik oldal gyenge, vagy ereje megfogyatkozik, felbillen a működés. Ha nem áll meg szilárdan, nem bírja el a terheket, akkor nem tudjuk ellátni az előttünk álló feladatokat.

A fentiek alapján:

- A gyermekekben alakuljon ki egy 3-6 éves gyermek szintjén az Istenkép.
- Ismerjék és tudják, hogy a Biblia szent könyv, Isten ígését tartalmazza.
- Ismerjenek bibliai történeteket.
- Ismerjenek egyházi, keresztyén énekeket, tudják, hogy az ének Isten dicséretére történik.
- Tudják, hogy a templom Isten háza és annak megfelelően kell ott viselkedni.
- Tudják, hogy ezt a világot Isten teremtette, minket is Ő alkotott, ezért hálával figyelhetjük a szavát.
- Alakuljon ki bennük az imádság, az Úr Jézussal való kapcsolatteremtés igénye.
- Érezzék, hogy az Úr Jézus őket is nagyon szereti.
- Keresztyén erkölcs egy-két alappillére jelenjen meg az életükben, váljon igényükké az.
- Harmonikus, boldog, békés Istenre figyelő személyiséggé váljanak.

Keresztyén nevelésünk során tudatosan határozzuk meg azokat az alapelveket, ami mentén szeretnénk haladni. Azon a kicsiny szigeten, ahol a gyermekek az óvodában élnek, sok szeretettel, szakértelemmel szeretnénk elültetni bennük azt a magot, amely igazán értékes emberré, személyiséggé formálja őket.

Azok a gyermekek, akik keresztyén családba születtek, a szülők hite és döntése alapján váltak az egyház tagjaivá. El kell indulni azon az úton, ahol a gyermek az evangélium megismerése által válik Jézus Krisztus követőjévé.

Hitre segíteni őket, annyit jelent, életre segíteni. Az óvodai nevelés célját más formában, sajátos légkörben, az érzelmekre is hatva valósítjuk meg, ahol kihangsúlyozódik a hit, a szeretet, a hála, a béke.

Az óvodás korú gyermek életében az a legfontosabb, hogy szeretetet kapjon, és biztonságban érezze magát nemcsak a családban, hanem a nevelési intézményben is, ez a családokkal való inkluzív együttműködésre, kölcsönös tiszteletre, gyermeki aktivitásra építve érhető el. A nyitottság és az őszinteség megtartása mellett a pozitív példa átadására nevelünk.

A gyermek a lélek temploma. Kellő áhítattal, tisztelettel kell megközelítenem. A feladat megvalósításánál abból kell kiindulnunk, hogy Isten minden létezőnek Istene, és mindenkor gondja van teremtményeire. Őrző szeretete biztosít arról, hogy minden ránk bízott gyermek fejleszthető, erősíthető.

A keresztyén erkölcsöt tartjuk szem előtt: „Szeresd felebarátodat, mint magadat.” Az óvodás gyermek egyik jellemző sajátossága a magatartás érzelmi vezéreltsége. Ez annyit jelent, hogy a viselkedés formáit, személyiségjegyeit nemcsak külső – családból, vagy óvodából érkező – irányítás, tudatosítás határozza meg, hanem egy belső motiváló erő alakul ki bennük. Ezért is nagy a felelősség.

Gyermekeink:

- Bátran, bölcsen tudjanak szembenézni az élet örömeivel és megpróbáltatásaival, kihívásaival.
- Életkoronként és egyénenként változó szükségletek biztosításával már óvodás korban alapozódjanak meg a boldog és biztonságos élethez szükséges alapvető jellemvonások: hit, szeretet, empátia, becsületesség, elkötelezettség, kitartás, bátorság, megbízhatóság, munkaszeretet.
- A lélek gyümölcse Isten segítségével jelenjék meg a gyermekek életében.
- Álljanak helyt fizikailag, érzelmileg, lelkiileg és értelmileg a feladataikban. Érezzék azt, hogy Isten mellettük áll támaszként.

Az óvodai keresztyén nevelés, a bibliai történetek célja:

- A 3-6 éves gyermekek evangéliumi nevelésen keresztül történő harmonikus lelki fejlődése.
- A bibliai történetek, az imádság és az ünnepek szeretetteljes, bensőséges légkörével a megfelelő érzelmi biztonság kialakítása.
- Az óvodapedagógus és a katechéta személyén keresztül a gyermeki bizalom kiépítése a szerető Mennyei Édesatyá felé.
- A gyermek istenélményein keresztül a család életének kedvező alakulása.
- A gyermek hitre jutása és Jézus Krisztus melletti, korának megfelelő döntéshez való segítése
- A keresztyén hit ismereteinek főleg érzelmi szintű elsajátítása.

Az óvó nénik, az óvodai dolgozók nagy felelősséggel tartoznak a gyermekek felé, a megélt hétköznappal. A keresztyén erkölcs elültetésénél, a szeretet, a megbocsátás, az önzetlenség példája hogyan valósul meg.

A gyermeknek éreznie kell, a körülöttük lévő felnőttek hitét, Istenhez való kötődését. Együtt, őszintén csodálkozzunk rá az Isten csodálatos tetteire, alkotásaira. Imádságainkban meleg, elfogadó, bizalmas légkörben éreztessük meg Isten jelenlétét, közelségét. Feladatunk, hogy a gyermekeket önálló imádkozó életre neveljük.

A hitben, és hitre nevelés csak az evangélium szellemében valósulhat meg. Feladatunk, hogy, a gyermek személyiségét, érzelmét, értelmét a közösségi, szociális viszonyulásait ennek tükrében segítsük elő.

Elsősorban a szülő felelős a gyermeke lelki neveléséért, fejlődéséért. Az alapot otthonról kapja. Ezért fontos a szoros együttműködés a családdal. A 3-6 éves gyermek érzelmi beállítódása miatt a hozzá közel álló felnőttek véleményét fogadja el. Az előttük lévő példa, a szülő hite, hitélete jelentősen meghatározza gyermeke gondolatait, élményeit. Ezért fontos szerepet tölt be a biztonságos családi háttér, az istenkép kialakulásában. Intenzív módon inkább átéljük, mint megértjük a hitbeli dolgokat.

A nekik szóló gyermekdalok, a bibliai és evangéliumi történeteken keresztül érhet el hozzájuk Jézus üzenete. A Bibliából egy-egy rövid mondatot, aranymondásként való felolvasása, megtanulása segítheti számukra az üzenet megértését, kiemeli azt. A 3-4 éveseknek

csak felolvassuk az aranymondást, 5-6-7 éveseknek 2 hetente tanítunk egy gondolatot, mondatot a Bibliából.

Az énekek tartalmukkal, és dallamukkal egyaránt a bibliai tanítás elmélyülését valamint az esztétikai élmények erősödését szolgálják.

Az óvodai keresztyén nevelés létjogosultsága teljesen világos Jézus Krisztus missziói parancsát tekintve (Mt 28,18).

Az óvodai nevelés során figyelembe kell vennünk a 3-6 éves gyermek életkori sajátosságait, a játékoságot, az egyéni bánásmódot. A történeteket igeszerűen, és gyermekszzerűen tanítsuk. Fontos, hogy a hitben élő pedagógus is azonosulni tudjon a történettel, a mondanivalóval.

A történetek hangsúlyosan a szerető, gondoskodó, őrző, a gyermekekre különös figyelmet fordító Istenről szóljanak. (Jézus gyermekkora, motiváló erejű. Hogyan viszonyul az emberekhez, a segítségre szorulókhöz.) Ismerjék meg a gyerekek a Bibliában szereplő családokat.

Feladatunk, hogy hidat építsünk az egyházi hagyomány és a jelen helyzet, a tananyag és a gyermek tapasztalati világa között.

Az ünnepek szintén közvetíthetik a keresztyénség üzenetét a gyermek számára. A Karácsony, a Húsvét ünnepe más mondanivalót kap. Jézus születésével, halálával az Isten hatalmas szeretetét érezzék meg.

Feladatunk az élő kapcsolat kialakítása a család, az egyház és az óvoda közös nevelési színterein.

Az óvodai hittantanítás az óvodai nevelés nélkülözhetetlen részévé válik, és gazdagíthatja a gyermeknevelés eredményességét.

- A világ megismerése: világunkat a Teremtő Isten szemszögéből ismerjék meg.
- A zenei képességek fejlesztése: a megismert egyházi énekek, valamint a zenehallgatási anyag.
- Áhítat. A hittan foglalkozás heti egy alkalmán kívül szükséges, hogy a gyermekek és a felnőttek is az Úr Jézussal kezdjék a napot, áhítat formájában. Ez korcsoportonként, és pedagógusonként változó formában történhet. Célja: a gyermek érezze, tudja, hogy az Úr Jézus ma is és minden nap velük szeretne lenni, rá kell figyelni, Ő szól hozzájuk. Ismerjék meg a gyermekek, hogy a Bibliában Isten szava szól. Onnan tudhatják meg üzeneteit.

Az áhítat

- Bibliából felolvasással,
 - beszélgetés formájában,
 - imádsággal,
 - énekléssel, meghitt hangulat biztosításával történjen.
- Keresztyén irodalom

Az evangéliumi történeteken keresztül a gyermekek számára könnyebben érthetővé válik mindaz, amit Istenről, Jézusról hallanak. Egyéni személyes életükhöz, mindennapjaikhoz viszi közelebb, kézzelfoghatóbbá teszi azt, hogy mit jelent a hit, hinni Jézusban. Az

evangélium üzenetét tolmácsoló verseket különösen keresztyén ünnepi alkalmakra tervez-
zük. Tanítson az evangélium üzenetét tolmácsoló verseket.

Református többllet a pedagógusokban Isten által megjelenő keresztyén érték, hit és fele-
kezeti elkötelezettség, amit megélhetnek a gyermekek között, ami elősegíti, hogy a gyer-
mekek hívő keresztyén, értékekben gazdag felnőtté válhassanak.

Honlap, arculat, református többllet

GYULAI DÁVID MÁTYÁS

A református oktatási intézmények weboldalait böngészve találtam olyanokat, amelyek
első látásra megtetszettek, és kezelni is nagyon könnyű volt őket. Előzetes tanulmányaim
alapján elkezdtem alaposabban megvizsgálni, mitől lesz egy oldal jobb, mint a többi.
Ehhez, amennyire lehetett, objektív szempontokat igyekeztem felsorakoztatni.

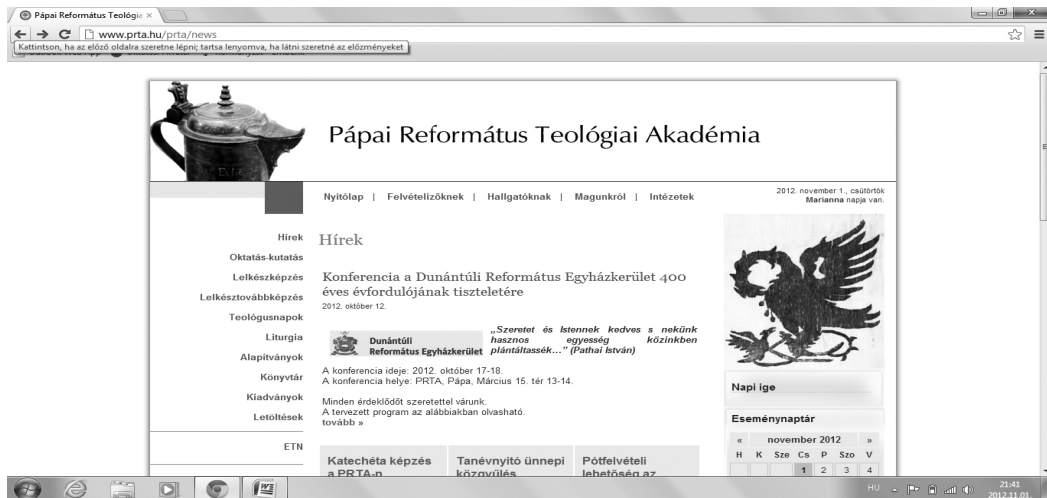
Egy weblap kinézete és használhatósága szorosan összefügg egymással, így a tervezés-
nél mindig figyelembe kell venni mindkét szempontot. Összegyűjtöttem a 10 leggyako-
ribb hibát, amit találtam, és néhány példát, hogyan lehet elkerülni ezeket, mivel lehet még
inkább felhasználóbarát egy oldal.

1. Ha kiválasztottuk a célközönséget – akiknek készítjük az oldalt –, akkor ezt szem-
előtt tartva szerkesszük a kinézetet és tartalmat is.
2. A háttér- és betűszín élesen váljon el egymástól, mert megnehezítheti az olvasást.
3. Vegyük figyelembe azt is, hogy nehezebben olvasunk képernyőn, ezért tömören fogal-
mazzunk, mellőzzük a hosszú leírásokat. Jó megoldás a *Bővebben...* link használata.
4. A betűméret helyes megválasztása is befolyásolja az olvashatóságot. Az oldalon
elhelyezett kezelőfelület segítségével a felhasználó saját magának állíthatja be az
optimális méretet.
5. Fontos, hogy a képernyőnek minél nagyobb részén legyen hasznos információ. A
nagyon magas fejléc elveszi a helyet a tartalomtól. (minden kattintás után görgetni
kell, hogy meglássuk, amire kíváncsiak vagyunk.) Jó megoldás, ha csak a kezdőla-
pon, bemutatkozásként használunk nagyobb képet.
6. Csak olyan esetben helyezzünk el mozgó (villogó, animált) részeket, amikor figye-
lemfelhívó szerepük van. A funkció nélküli mozgóképek elterelik a figyelmet.
7. Ha egy témában túl sok cikk van, sokat kell görgetni a lapon. Érdeemes hivatko-
zásokat elhelyezni, melyek valamely cikkre, vagy a lap tetejére, aljára ugranak. A
több oldalas listázás is jó megoldás lehet.
8. Segítsük a felhasználót a navigálásban, mindenhol tudjon visszalépni, találjon
vissza az elejére. Új lap megnyitását csak a legszükségesebb esetben használjunk.
Nehezíti a kezelést, ha folyton be kell csukni a lapot, ha már megnéztük.
9. A kategóriák, menüpontok kialakításánál figyeljünk a logikus csoportosításra.
A túl sok menüpont átláthatatlan, a sok almenüben eltéved a felhasználó. Ha a
menüsor az oldalról is lelóg, még kevésbé lesz átlátható.

10. Ha egy menüponthoz még nem készítettünk tartalmat, csak akkor hagyjuk benne – a feltöltés alatt... értesítéssel –, ha csakugyan hamarosan feltöltjük.

És most következzen egy lista azokról a weboldalakról, amelyek a fentieket megvalósítva készültek:

A felsőoktatási intézmények közül a Pápai Református Teológia weboldala felel meg legjobban a kívánalmaknak <http://www.prta.hu>

Középiskolák:

Kiskunhalasi Református Kollégium Szilády Áron Gimnáziuma <http://szilady.net>

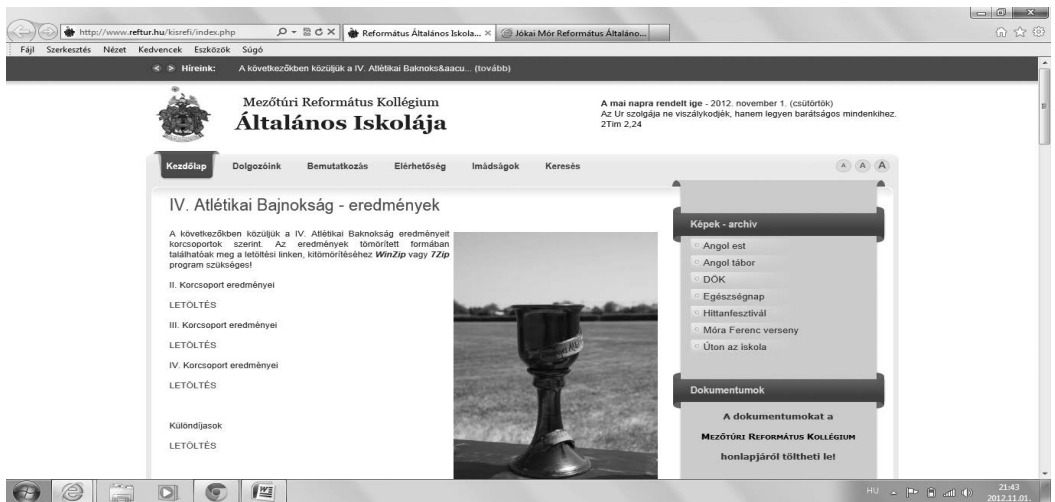

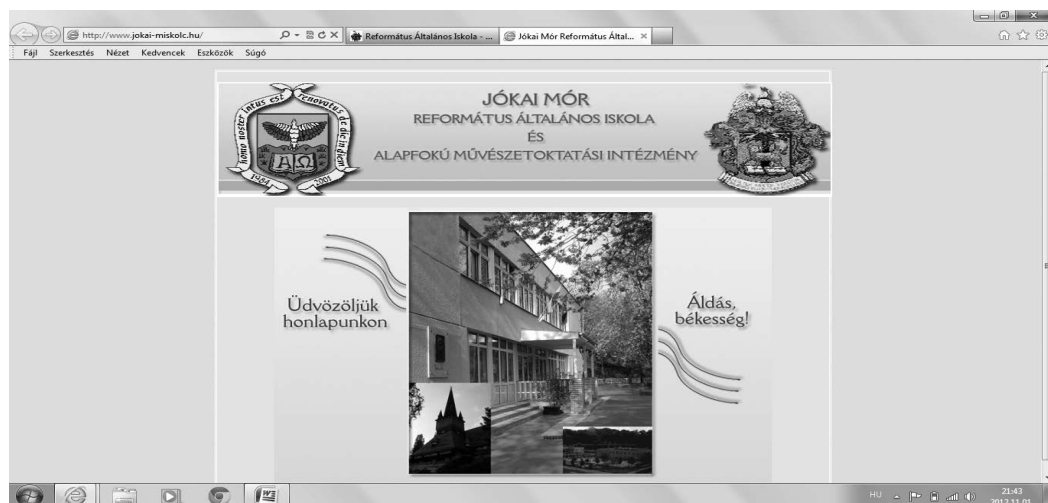

Általános iskolák:

Mezőtúri Református Kollégium Általános Iskolája

<http://www.refitur.hu/kisrefi>

Pályakezdő pedagógusok támogatása szupervízióval – igény és lehetőség MAJZIKNÉ LICHTENBERGER KRISZTINA

A szupervízióról csak személyes élményeimből kiindulva tudok hiteles képet adni. Tulajdonképpen nehéz is a szakirodalom alapján megismertetni az olvasóval, hiszen egy olyan mély és a személyiséget érintő munkaformáról van szó, amely érzelmeket mozgat meg, meggyőződéseinket formálja, viselkedésünket befolyásolja. Nem csodaszer, de adhat valódi megoldást a szakmai élet kérdéseiben. S mindezt nagyon emberi, őszinte, odafigyelő, az embert tisztelő és elfogadó módon teszi, ebben a légkörben lehet fejlődni és előre lépni.

2009 tavaszán találkoztam pedagógusként a szupervízióval. (A szupervíziós képzés előfeltétele volt egy személyes folyamatban való részvétel.) Ekkor tíz éve dolgoztam tanárként egy gimnáziumban, fáradt voltam, kimerült, nem találtam olyan új kihívásokat a szakmai életemben, amik lelkesítettek volna. Amikor a pályára léptem, lelkes kezdőként vágtam bele a tanításba, az iskolán kívüli programok szervezésébe, voltam diákönkormányzatot segítő pedagógus, gyermekvédelmi felelős, később osztályfőnök. Igyekeztem a gyerekek, a szülők, az iskolavezetés elvárásait maximálisan teljesíteni, jó pedagógus akartam lenni. Mindenre és mindenre figyeltem, de a saját igényeim és szükségleteim háttérbe szorultak. Elfáradtam, belefáradtam, úgy éreztem elfogyott a lelkesedésem, az erőm. Nem osztottam be jól az erőforrásaimat, nem volt tartalékom.

Ebben a szakmai élethelyzetben találtam rá a szupervízióra, amely segített átlátni azt a folyamatot, ami mögöttem volt, segített kimondani tanulságokat, felismerni hibákat, és reális elvárásokat megfogalmazni magam felé.

A folyamat legnagyobb tanulsága számomra pedagógusként azt volt, hogy én is nagyon fontos vagyok. Nem lehetek úgy egy segítő pályán, hogy önmagamra nem figyelek, a szükségleteimet nem veszem komolyan, és belefeledkezem olyan feladatokba, amik látszólag energiával töltenek fel, valójában azonban hosszabb távon kimerítenek.

Önismeretben is fejlődtem, tulajdonképpen nagyon mély egyéni megerősödés és önellátás történt, aminek kiindulópontja volt a szakma és a célja is a szakmai eredményesség volt, de erősen éreztem a szupervíziós folyamat hatását az életem egyéb területein is (Majzikné, 2011. 37. o.).

Ez az az élmény, amely meggyőzött a szupervíziós munkaforma hatékonyságáról, ami miatt elvégeztem a képzést, és ami miatt jelenleg küldetésemnek tekintem, hogy pedagógusok, különösen is pályakezdő pedagógusok megismerhessék ezt a támogatási formát.

A SZUPERVÍZIÓS MUNKAFORMA JELLEMZŐI

A szupervízió a szakmai személyiség fejlesztésének eszköze, hivatásgondozás, feszültségfeldolgozás, amely a „szakmai bánatokat és örömeiket tematizálja” (Schreyögg, 2005. 237.o.).

A szupervízió egy olyan tanácsadási forma, amelynek középpontjában a dolgozó, hivatását gyakorló ember áll, sikereivel és problémáival. A szupervíziós folyamatban a szakember személyre szabottan, erőforrásainak aktivizálása révén a szupervízorral együtt találja meg a szakmai elakadás, feszültséggel teli helyzet okait. Mindezeket tudatosítva és átlátva megteremtik az elmozdulás, az új perspektíva kibontakozásának a lehetőségét.

A szupervízió célja a hivatásbeli személyiség kompetenciafejlesztése. A csoportos vagy egyéni munka eredményeként növekedik a szupervizáltak munkahelyi hatékonysága, erősödik mentális egészségük, a munkával járó stressz oldódik, a szakmai identitás tisztázódik, és elkerülhetővé, megelőzhetővé válik a segítő szakmákban a kiégés.

A szupervízió lényegi eleme az önreflexió, a szupervízor reflektív jelenléte. Ebben a közegben a szupervizált rálát saját működésének mechanizmusaira, viselkedésének okaira, és képessé válik a változásra, változtatásra. A beszélgetésbe hozott esetek, konkrét szakmai helyzetek feldolgozásán keresztül az egyén tudatosabban láthatja önmagát, és megérti saját viselkedésének gyökereit, mozgatórugóit. Nem a konkrét eset megoldása, és egy megfelelő stratégia kidolgozása tehát a cél.

„A szupervízió nem felügyeletet, nem ellenőrzést jelent, hanem egy tanulási folyamat a személyes tapasztalat szakmai és/vagy személyes kontextusában. A szupervízió eszköztára az alkalmazott pszichológia és a pszichoterápia módszerei közül integrálódnak, tiszteletben tartva a kompetenciahatárokat és -kereteket” (Wikipedia: „szupervízió” szócikk).

A munka kereteit, konkrét céljait, az ülések számát előzetes közös megegyezés, (kapcsolati) szerződés szabályozza.

A szupervízió esetében olyan lélektani munkaformáról beszélünk, amely ebben az értelemben azonosságokat is mutat az önismereti munkával és a pszichoterápiával, ugyanakkor nagyon fontos hangsúlyozni e három munkaforma különbségeit.

„A szupervízióban a szakember szakmai személyisége és szerepei dominálnak, az önismereti munkában a felnőtt privát személyiség túlnyomóan >>életrajzi szerepei<<-ben jelenik meg, a pszichoterápiában a páciens >>betegszerep<<-e a meghatározó. (...) A szupervízióban a felnőtt én (*self*) szakmai részét jellemzi fokozott aktivitás, mivel a munka fókuszában elsősorban a szakmai tevékenységgel összefüggő probléma, a szakmai kapcsolatzavar feldolgozása, megértése áll. Ezért a munka döntően a felnőtt szakmai self-szintjén zajlik” (Bagdy-Wiesner, 2005. 18. o.).

A szupervíziós munka kiindulópontját azok a szakmai helyzetek adják, melyeket a hivatását gyakorló szakember hoz. Témaként jelenhet meg a munkában pedagógusok esetében a diákokkal való munka, esetleges konfliktusok, az oktató-nevelő munka kereteinek és a kompetenciahatároknak a tisztázása, kommunikációs problémák, döntési helyzetek, szülőkkel, kollégákkal való kapcsolat, kezdő szakemberek esetében a támogatás, belső erőforrások hatékonyabb működtetése, szakmai szerep tisztázása.

Pedagógusok esetében a szupervíziós munkaforma még sajnos kevésbé ismert, pedig olyan segítő pálya a pedagógusoké, ami igénybe veszi az egész személyiséget, szükséges lenne a mentális egészség védelme, a lelki terhek feldolgozása.

A szakirodalom is egyre többet foglalkozik azokkal a pszichikai terhekkel, amelyek speciálisan a pedagógusokat érintik. Sajnos ezek tematizálása mégsem elegendő ahhoz, hogy valós megoldásokat, segítséget kapjanak. A probléma összetett, a szakma presztízséből és történetéből is fakad, de a szupervízió véleményem szerint hatékony segítség lehetne.

A KEZDŐ PEDAGÓGUS ÉLETHELYZETE, IGÉNYEI, PROBLÉMÁI

A kezdő pedagógusok gyakorlattal való szembesülése, ennek problémái, a pedagógussá válás, a „jó tanárrá” válás és ennek folyamata régóta foglalkoztatja a közvéleményt és a tudományt is (Szivák, 1998/b 490. o.).

A pedagóguskutatások sajátos területe lett az 1980-as évektől a kezdő pedagógusok problémáinak, gondolkodásának vizsgálata és ezzel együtt a „valóságokk” (Szivák, 1998/a) okozta korai pályaelhagyás megelőzése, hatékonyabb segítségnyújtás a pályakezdés éveiben.

Gombocz Orsolya szerint a kezdő pedagógusok problémáit két nagy csoportba oszthatjuk: a közvetlen pedagógiai tevékenységek gondjai mellett a másik halmazt a megváltozott élethelyzetből fakadó nehézségek teszik ki. A hallgató átéli élete első alkalmait, amikor nem diákként, hanem tanárként kell viselkednie, felkészületlen erre a szerepváltásra, szembesül a kollégák közömbösségével és a szülők bizalmatlanságával (Gombocz, 2004).

Azt látjuk tehát, hogy a pályakezdekőkor a megváltozott élethelyzet okozta nehézségek feldolgozására van szükség, illetve hasznos lenne a szükségleteknek megfelelő, esetleg hasonló kezdő pedagógusok csoportjának szervezett továbbképzés. Úgy gondolom, hogy a szupervízió csoportos formája éppen arra lehet alkalmas, hogy az egyénileg hozott eseten keresztül ebben az új szerepben segítse és támogassa a kezdő szakembereket.

Bevezetésre kerül a magyar pedagógusok életpálya modellje. Oktatáspolitikától, oktatás-irányítási szemlélettől függetlenül a koncepciók egységesek abban, hogy a pedagógusok képzése nem ér véget a diploma megszerzésével, az első években további támogatásra van szükség.

A bevezető szakaszban a támogatásra több okból is szükség van. Elkerülhető lehet a kezdeti nehézségek miatt a szakképzett tanárok pályaelhagyása, szükséges továbbá a tanári pálya elején végbemenő szocializációs folyamatok segítése. E kritikus szakasz (szakmai szocializáció, intézményi szocializáció, tanári identitás megérlelődése és kiforrása) sikere elengedhetetlen a pályán maradáshoz, ezért szükséges a támogatás a pályakezdő tanárok számára (Stéger, 2010. 38. o.).

A pedagógiai szakirodalom szerint a mentor lehet az a személy, aki segít a tanárjelölteknek integrálni a formális pedagógiai tudásukat az illető iskola gyakorlatával, az iskola sajátos világával. Ez a támogatás többféle lehet aszerint, hogy milyen segítő, illetve tanácsadási szemléletben zajlik, hogyan szerveződik és a mentorokat milyen speciális képzésben részesítették.

A kérdés véleményem szerint az, hogy elegendő-e a szakmai, módszertani segítség és a mentorok képesek-e felnőtt tanulási közeget, önreflexiót biztosítani a rájuk bízott gyakornokoknak.

Edgar Krull a mentorszerepről írt tanulmányában idézi Goldot, aki különbséget tesz a mentori munka szakmai és érzelmi aspektusai között. (Krull, 2004.)

Az érzelmi támogatás egy szakmai kérdésektől mentes emberi odafordulás, empátikus odafigyelés, érzelmi szükségletek kielégítése. Éppen ezért ez a segítő forma olyan készségeket és stratégiákat foglal magába, mint az önbizalom építés, az önértékelés megerősítése, hatékonyság érzésének elősegítése, önállóság előmozdítása, megküzdési stratégiák a stressz kezelésére és lelki segítségnyújtás.

Tulajdonképpen a szupervízió pontos és kezdő tanárookra szabott leírását olvashatjuk itt, amely megadhatja ezt a szükséges és vágyott támogatást.

Érzelmi támogatás nyújtására egyéni vagy csoportos helyzet is alkalmas lehet, és olyan szakembert kíván, aki professzionális segítő, az emberi oldallal, a szakmaiságot érintő személyiségterületekkel dolgozik. Ő lehet a szupervízor.

A szupervíziós munkaforma a tanári identitás alakulását segítheti, teret adhat a kortársak közötti interakcióknak és kapcsolatépítésnek, ugyanakkor jellegéből adódóan az önreflexió tanulásának is hatékony módja.

Kezdő pedagógusok homogén szupervíziós csoportja hidat képezhet a képzés jellegű hierarchikus viszonyrendszerre épülő tanulás, és az egyenrangú szakmai működés és kommunikáció, valamint a tapasztalati, önreflektív tanulási forma között.

„A társak hasonló helyzetük megosztásával feloldhatják a problémákkal szembeni egyedüllét és elszigeteltség érzését, az őszinte egymás közötti kommunikáció hozzájárulhat a helyzetek jobb megértéséhez, innovatív, konstruktív megoldási lehetőségek megtalálásához és végeredményben a pályakezdő tanár realisabb önértékeléséhez” (Stéger, 2010. 40.o.).

Egy járulékos tanulás is történne a folyamatban, hiszen ezek a pedagógusok évek múlva szükség esetén ellenállás és bizonytalanságok nélkül fordulnának egy ismert segítő forma felé.

TAPASZTALATOK KEZDŐ PEDAGÓGUSOK SZUPERVÍZIÓS CSOPORTJÁBAN

2011 tavaszán szerveztem kezdő pedagógusokból homogén csoportot, és a hatfős csoport szupervíziós folyamatát elemeztem és értékeltem szakdolgozatomban, melyet a szupervízor képzés végén készítettem el 2011 októberében. E folyamat tapasztalatait és tanulságait osztom meg a következőkben az olvasóval a szakdolgozat vonatkozó fejezetei alapján (ld bővebben: Majzikné, 2011.).

Az első benyomásaim és érzéseim nagyon pozitívak voltak, úgy láttam és éreztem, hogy a csoporttagok felnőttek, érettek, a szupervíziós munkamód ugyan ismeretlen számukra, de az önreflexiót ennek ellenére gyakorolják ösztönösen is. Nyitottak voltak, valódi kérdéseik voltak, várakozással teli volt a légkör az első alkalom végén.

A folyamat során minden ülésen maximális jelenlétet, egymásra figyelmet és a hozott eset súlyának elfogadását éreztem a csoporttagok részéről. Kíváncsiság, egymástól tanulás, tisztelet és a segíteni vágyás voltak azok az értékek a csoportban, amiket érintettünk ugyan a szerződéskötéskor, mégis úgy éreztem, hogy ez egy olyan spontán módon jelenlévő attitűd, amit az esethozásokat megelőző önreflexiós feladathelyzetek is segítettek.

Szeretném részletesebben Mariann esetét ismertetni, aki a konkrét esetet nehezen találta, illetve nehezen választotta ki azt a kérdést, amelynek mentén el szeretne indulni. A fegyelmezés, a tanári adminisztratív feladatok terhe és az iskola elvárásai voltak a kiinduló pontjaink, majd a reflexiós körök után a külső-belső elvárások témáját találtuk meg. Egy dramatikus elem alkalmazásával a csoport kihangosította Mariann számára először az általa megfogalmazott külső elvárásokat, amelyeket hall, majd azokat a belső vágyakat, amiket szeretne a gyerekek között megvalósítani, amiért pedagógus lett.

Óriási kontraszt volt a két kör között, minden csoporttag olyan katarzist élt át, ami az egész folyamatot támogatta és a további esethozásokat és azok feldolgozását mélyítette, a csoporttagokat pedig még közelebb hozta egymáshoz.

Nagyon szép volt, ahogy Mariann nem tagadta meg és elfogadta a külső elvárásokat is, bár a jelentőségüket és szerepüket átdefiniálta magában. A belső hangokat szívdobogásként, éltető erőként hallgatta becsukott szemmel, így mintegy életre kelt, megszületett az, amit hiányként élt meg.

Természetesen csak a csoport érettsége, bizalma és nyitottsága miatt lehetett ez az esetfeldolgozási mód ilyen mély és elemi erővel ható, a magam részéről örülök, hogy volt bátorságom egy ilyen mélységeket nyitó, többek számára is ismeretlen és furcsa módszerhez folyamodni.

Kiemelem még Szilvi esethozását, aki a pályakezdés kudarcaitól már személyiségében és értékeiben is elbizonytalanodott. A folyamat végén meg is fogalmazta, hogy ő a szupervíziót megismerve most már látja, hogy kétféle támogatásra szorul. Örül a szupervízió lehetőségének és gyümölcseinek, de szeretne módszertani segítséget is valahol igénybe venni, mert a kettő együtt lendítheti őt tovább.

Megjelent az esethozásokban az a sajátos létállapot, amiben a csoporttagok valamenynyien voltak, vannak. A szakmai személyiségréteget vizsgálva a pályakezdés bizonytalansága, az elképzelések és a valóság összeegyeztetésének sokszor belső konfliktusokat keltő

folyamata zajlik, ami a szakmai identitás alakulásának egyik fontos szakasza. De ezen a rétegen továbblépve a személyes szinten is a bizonytalanság az alapvető élettérzés, mivel a tágabb értelemben vett identitás is most alakul, a lányból nővé érés, a gyerekből felnőtté válás folyamata. Érintheti ez a legfontosabb kapcsolatokat (még a szülők, már a párkapcsolat) vagy éppen azok hiányát, és a lakhelyet is (albérlet, budapesti lakhely erős vidéki kötődéssel, lakótársakkal közös albérlet, szülőkkel közös lakás).

Sára esete két ponton is kötődik ehhez a témához, mivel a zenetanári és a zeneelméleti szakember identitások közötti döntését hozta be esetként. Érdekes volt, hogy a két szakma ismertetése után azt a visszajelzést kapta, hogy a zenetanári beszámolóban egy lány, egy kislány beszélt, a zeneelméletről pedig egy nőt hallottunk mesélni. Szépen összekapcsolódott itt az identitások több rétege.

Ezután az esetet tovább boncolgatva a felnőtté válás kapcsán jutottunk a lakótársakkal való élet terheihöz, az alkalmazkodás, a saját szükségletek, vágyak, értékek képviselésének kérdéseihöz. Itt fontos volt a helyzetet elfogadva keresni a változás, változtatás lehetőségét.

Az új tanév őszén nagyon kíváncsian vártam a visszajelzéseket, hiszen a szupervízor munkája hasonlít abban a pedagóguséra, hogy azonnali eredmény ritkán tapasztalható, sokszor az idő, egy élethelyzet, vagy érési folyamat után történik meg a folyamatban elültetett mag növekedése.

A csoport szervezésekor az is a célom volt, hogy olyan homogén csoportot hozzak létre, amely biztonságos, támogató közeg lehet hasonló szakmai helyzetben levő pályakezdőknek. Két levél is kitért a hasonlóakkal megosztás értékére: *„A kezdő tanárnak ezeken a bizonytalanságokon átmenni könnyebb egy ilyen segítő háttér, jószándékú közösség, problémafeltárási csoport támogatásával, mint amilyen számomra ez a szupervízió volt.”*

Az egyik csoporttag megfogalmazott egy olyan konkrét tanulást és elhatározást, amit az új tanévben már gyakorol: *„Egy valamit viszont magammal vittem az egészsből, mégpedig azt, hogy a szülőkkel legyek határozottabb, és húzzam meg azt a bizonyos határt, amit nem engedek senkinek átlépni. Nem tehet meg mindent a szülő, én meg nem hódolhatok be neki csak azért, mert pályakezdő vagyok. Ezt az évet már úgy is indítottam, ezekkel az eltökélt szándékokkal, és úgy érzem, hogy magabiztosabb vagyok és a problémás szülőket is jobban fogom tudni kezelni.”*

Utal egy levél arra az élethelyzetre is, amelyben fiatal pályakezdőként vannak. Az esetek kapcsán is megfogalmazódott, hogy nem csak a szakmai identitásuk alakul még, de tágabb értelemben is az identitáskeresés jellemző: *„A folyamat során így természetesen az a felismerés született bennem, hogy az identitásom alakulása még nem zárult le. De ez nem ejtett kétségbe (...) amit most úgy látom, annak a szerető közegnek is köszönhetek, ami a szupervíziós csoport légkörét és dinamikáját jellemezte.”*

Szeretném kiemelni Mariann reflexiók sorait, aki önismereti és szakmai tanulási rétegeket is említ a levelében. Az ő esetfeldolgozása során valóban sikerült igen mély kérdésekhez eljutnunk, öröm, hogy ezt a tanulást szakmai személyiségére is visszavetíti:

„Önismereti tréningnek is mondhatnám ezt a >>kurzust<<, ami nekem abban segített, hogy meglássam magamban a jót, és azt merjem is tenni. A többiek reakciói ebben erősítettek meg. Meg a tanításról alkotott felfogásomra is hatással volt, kicsit másképpen fogom fel. Úgy gondolom, sosem leszünk tökéletes, és elég jó tanárok, hanem egy úton vagyunk, és mindig

megyünk tovább. El kell fogadjuk azt a lépcsőt, állapotot, ahol vagyunk, és abban jól érezni magunkat. (...). És nem minden az én hibám, a gyerekek felelősségét nem kell magamra venni.”

Segítettek a levelek meglátni, hogy egy szupervíziós folyamatnak mennyi tanulási rétege lehetséges, és különösen pedagógusok milyen impulzusokat kaphatnak a fejlődéshez.

Sajátos és meglepő volt számomra, hogy a csoport igen érzékeny volt a reflektív és önreflektív szemléletre. Az önmagukról való tanulás motivációja már a folyamat elején érződött és erősebb volt ez bennük, mint a konkrét esetekre a megoldáskeresés. Úgy gondolom, hogy sikerült vonzóvá tenni valami ismeretlent, majd a tapasztalatok hatására a többedik esethozók már sejtették és bátrabban vállalták, ami történhet.

A konkrétumokon túljutva, az érzések szintjére érkezve sokkal mélyebb, az egész személyiséget érintő kérdésekhez jutottunk, olyan témákhoz, ami minden fiatal felnőttet, de lehet, hogy mindenkit foglalkoztat. Az önbizalom, a siker, a teljesítmény, az önfogadás, mások elfogadása, az önmeghatározás voltak a legfontosabb ilyen kulcsszavak.

De érintettünk közben olyan kezdő pedagógusi kérdéseket is, amelyek az élethelyzetre jellemzőek és ilyen hangsúlyosan talán csak ezen a pályán vannak jelen. A reflexiókban, az esetmegbeszélést záró saját visszacsatolásokban ezek is szerepeltek:

- A kezdő pedagógus türelmetlensége, lendületének veszélyei és hátrányai.
- Hogyan lehet úgy fejlődni szakmai téren, hogy közben elfogadom azt, aki éppen vagyok?
- Hogyan lehet a diákokhoz úgy kötődni, hogy a tekintély megmaradjon?
- Hogyan lehet egy tanórán egyszerre figyelni önmagamra, a diákok egészére és egyével mindegyikükre?
- Hogyan bánjak a szülőkkel? Hogyan tekintenek rám ők? Hogyan tekintek én magamra velük szemben?
- Hogyan tudok megfelelni az iskola elvárásainak úgy, hogy a saját pedagógiai céljaim és vágyaim is szerepet kapjanak?
- Mit szeretek a tanításban és hogyan tudok ennek nagyobb teret teremteni?

Érződött az esethozásoknál és a reflexiókban is a mindentudás terhének cipelése. Pedagógusi teher ez, a tudás hordozójának terhe, aki tanít és nem hibázhat. A folyamat része volt több ponton ennek oldása, és felszabadítás, felszabadulás e nyomás alól. A szakma sajátja ez a szupervíziós téma, különböző szinten, de azt tapasztalom, hogy minden pedagógus megküzd vele. Amiért ez fontos, az az önfogadás, különösen kezdő pedagógusok esetében, akik a kezdőség miatt is többet hibáznak.

ÖSSZEGZÉS, TÁVLATOK, LEHETŐSÉGEK

Pedagógiai és szupervizori oldalról is tapasztalható a közeledés, a lassú, de érzékelhető szemléletváltozás. Egy lassú folyamat talán már elindult, a cél a pedagógusok tájékoztatása erről a támogatási formáról, az anyagi források megteremtése, a pályakezdők csoportos bevonása, a továbbképzés rendszerébe való beépülés.

A szupervízió valódi segítség lehet, véleményem szerint nem halogatható tovább a pedagógusok lelki egészségének védelme. A személyiségükkel dolgoznak, a módszerek, eszközök, technikák mellett a legnagyobb nevelő hatása még mindig a személyiségnek van. Ez az egyetlen személyiség azonban sérülékeny! A mindentudás terhe, a túlterheltség, a szakmai szerepnek és elvárásoknak való megfelelés, a pedagógus magányossága, a tanuláshoz való ambivalens viszony, az egyenrangú kapcsolatok hiánya olyan témák és konfliktusforrások, amelyeket kezelni és feldolgozni kell, hogy a kiégést megelőzzük, a személyiséget óvjuk és őrizzük.

Fontos gyakorlati kérdés a szupervíziós folyamatok finanszírozása, hiszen a pedagógusok anyagi helyzete nem teszi lehetővé, hogy önerőből igénybe vegyenek egy ilyen segítséget. A kormányzati szintű célirányos támogatás egyelőre csak álom, de hiszem, hogy a pénzügyekben és támogatásokban döntő szakemberek és politikusok is mihamarabb felismerik a pedagógusok szupervíziós támogatásának jelentőségét. Jelenleg intézményi saját forrásokat, illetve pályázati lehetőségeket lehet erre a célra fordítani, valamint a kötelező továbbképzéseket immár ebbe az irányba is el lehet indítani.

A Magyar Szupervízorok és Szupervízor-Coachok Társasága akkreditáltatta a pedagógusok számára a szupervíziót, így a társaságon keresztül ez az akkreditált továbbképzési forma is elérhető.

Kívánom minden gyakorló pedagógusnak, különösen is a kezdő pedagógusoknak, hogy ismerjék meg ezt a munkaformát, áldozzanak időt, energiát, és esetleg pénzt is arra, hogy szakmai lendületük megmaradjon, erőforrásaikat újra felfedezzék és aktívvá tegyék, szakmai önbizalmuk erősödjön, és pedagógiai hatékonyságuk növekedjen!

IRODALOM

- Bagdy Emőke – Wiesner Erzsébet (2005) Szupervízió, önismereti munka és pszichoterápia. Álláspontok, vélekedések. In: Bagdy Emőke-Wiesner Erzsébet (szerk.): Szupervízió. Egyén-csoport-szervezet. Supervisio Hungarica 13-26.o.
- Gombocz Orsolya (2004) Pályakezdő pedagógusok problémái az ezredfordulón. Mester és Tanítvány, 2004/4. 83-91.o.
- Krull, Edgar (2004) Kezdő tanárok és tanárjelöltek gyakorlatának támogatása: a mentorok szerepe, kiválasztása és képzése. Pedagógusképzés, 2004/3. 63-77.o.
- Majzikné Lichtenberger Krisztina (2011) Szupervízió a pedagóguspályán. Szakdolgozat. KRE Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet Továbbképző Központ, Szupervízor Szakirányú Továbbképzés, Budapest
- Schreyögg, Astrid (2005) A coaching és potenciális funkciói. In: Bagdy Emőke-Wiesner Erzsébet (szerk.): Szupervízió. Egyén-csoport-szervezet. Supervisio Hungarica 237-257.o.
- Stéger Csilla (2010) A pályakezdő tanárok bevezető támogatási rendszerével kapcsolatos uniós törekvésekről. In: Pedagógusképzés 2010/1. 37-56.o.

- Szivák Judit (1998/a) A kezdő pedagógus tapasztalatszerző folyamatának vizsgálata. In: Új tehetségek és kutatási eredmények a hazai neveléstudományban ELTE BTK Neveléstudományi Tanszék, Budapest 229-238.o.
- Szivák Judit (1998/b) A kezdő pedagógus. In: Falus Iván (szerk.): Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 489-511.o.
- Wikipedia – szupervízió szócikk
<http://hu.wikipedia.org/wiki/Szuperv%C3%ADzi%C3%B3>

Tanévnyitó

Országos Református Tanévnyitó – Kunhegyes, 2012. szeptember 1. PAPP KORNÉL

Főtiszteletű Püspök Úr!
Tisztelt Főgondnok Urak!
Kedves Vendégeink!

A 2012/13. tanév kezdetét felfokozott várakozások kísérik, mely azzal magyarázható, hogy a jogszabályi környezet éppen az új tanév első napjára gyökeresen megváltozott. 2012. január 1-jével már hatályba lépett az új Alaptörvény, illetve a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény. A tanév első napján, 2012. szeptember 1-jével lépett hatályba a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény, valamint végrehajtási rendeletei a 229/2012. (VIII.28.) Kormányrendelet és a nevelési oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet. Alig 12 órája teljesen megváltozott Magyarországon az oktatásügy jogszabályi háttere. A református köznevelési rendszer, intézményeink és fenntartóink felkészültek e mai napra.

2012 nyarán 33 intézmény fenntartói jogának átvételére került sor, közülük 6 tagintézményként folytatja működését, 27 pedig önálló intézményként. Mindezek mellett további 2 intézményalapításról és 1 feladatbővítésről számolhatunk be. A református köznevelési intézmények száma a 2012/13. tanévben: 157, közülük 55 többcélú közös igazgatású intézmény. Az intézményfenntartók száma 98.

Az ellátott közoktatási feladatok változása:

	2011/12.	Gyarapodás	2012/13.
óvoda	47	6	53
általános iskola	76	29	105
gimnázium	28	5	33
szakközépiskola	8	7	15
szakiskola	3	6	9
alapfokú művészeti iskola	14	4	18
gyógypedagógiai intézmény	6	1	7
diákotthon	21	1	22
pedagógiai szakszolgálat	2	1	3
pedagógiai intézet	1	-	1
Összesen:	206	60	266
Intézmények száma:	129+1	29-2	157
– ebből többcélú intézmény	43	12	55
Fenntartók száma:	81	15	97

A 2011/12. tanév kezdetén még 129 református közoktatási intézményt tartottak nyilván, azonban a rendszerhez csatlakozott a nyírbogdányi Sion Otthon, mely 2012. február 1-jétől gyógypedagógiai ellátást nyújt.

Kettővel csökken a tanév kezdetével az intézmények száma, mivel Halásztelken az óvoda és az általános iskola integrálódott a Bocskai István Református Oktatási Központba.

2012-ben újabb 23 új település került fel a református közoktatás térképére, nem számítva a Dunavecsei Református Egyházközség fenntartásába kerülő két volt alapítványi iskolát, melyek önmagukban 3 egyházkerület területén összesen 21 feladatellátási helyen folytatják tevékenységüket. Ezen telephelyek között 6 büntetés-végrehajtási intézmény is található, így a református börtönmisszió és a börtönökben végzett felnőttoktatás hatékonyan kiegészítheti egymást.

A református közoktatási rendszer 2012. évi fejlődése terén kiemelendő, hogy jelentős szerepvállalás figyelhető meg a szakképzés terén – Heves, Kisújszállás, Neszmély, Sárospatak, Vác, valamint börtönökben működő telephelyek révén. Pápa és Miskolc után most Budapesten (Csepelen) és Neszmélyben művészeti szakközépiskolai képzés indul.

Szeretettel köszöntjük új intézményeinket!

Dunamellék:

Intézmények:

1. a biatorbágyi Biai Református Általános Iskolát
2. a budapest-budafoki Rózsakerti Demjén István Református Általános Iskolát
3. Budapest XIV. kerületében a Sylvester János Református Gimnáziumot
4. a DRK Bella István Gimnázium, Általános Iskola és Szakképző Iskola intézményt (7 telephellyel)
5. a DRK Mezőföldi Gimnázium és Szakiskola intézményt (14 telephellyel)
6. a lovasberényi Reményik Sándor Református Általános Iskolát, vértessacsi Kazay Endre Tagiskolájával
7. a Tápiószőlős-Újszilvás Református Általános Iskolát és Óvodát
8. a váci Bernáth Kálmán Református Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakképző Iskolát
9. KRK Központi Általános Iskoláját és a szanki Gy. Szabó Béla Tagiskoláját

Tagintézmények:

- KRK Gólyafészek Óvodája GY. Szabó Béla Tagóvodáját
- a Bocskai István Református Oktatási Központ Egressy Béni Alap- és Középfokú Zeneművészeti és Színművészeti Szakközépiskolája, Enek-Zene Gimnáziuma tagintézményt

Dunántúl:**Intézmények:**

1. az alsóörsi Endrődi Sándor Református Általános Iskola és Kézilabda Utánpótlás-központ intézményt
2. a Balatonfüredi Református Általános Iskolát és Pécselyi Elemi Iskoláját
3. a Csopaki Református Általános Iskolát
4. a kocsi Vincze Imre Református Általános Iskolát
5. a Litéri Református Általános Iskolát
6. a neszmélyi Launai Miklós Református Általános Iskola, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Szakképző Iskola és Művészeti Szakközépiskola intézményt

Tiszaninnen:**Intézmények:**

1. a göncruszakai Talentum Tehetséggondozó Általános Iskolát
2. a tiszaujvárosi Kazinczy Ferenc Református Általános Iskola

A következő 6 intézmény egyházkerületi fenntartású:

3. a parasznai Pigypalatty-völgyi Református Körzeti Általános, Kéttannyelvű és Alapfokú Művészeti Iskola intézményt
4. a Miskolc-Szirmai Református Általános Iskola, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény és Óvoda intézményt
5. a felsőzsolcai Kazinczy Ferenc Református Általános Iskola
6. a sárospataki Vay Miklós Református Szakképző Iskolát

7. a hevesi Eötvös József Református Középiskola, Szakiskola és Kollégiumot
8. az alulról építkező sátoraljaújhelyi Petőfi Sándor Református Általános Iskolát

Tiszántúl:

Intézmények:

1. a makói Kálvin téri Református Általános Iskolát
2. a Nagyhalászi Református Óvodát
3. a Nyírbátori Református Általános Iskolát
4. az Újfehértói Református Általános Iskola és Óvodát
5. a Zsadányi Református Általános Iskolát
6. a kisújszállási Móricz Zsigmond Református Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium intézményt

Tagintézmények:

- a Török Pál Református Általános Iskola jogutódként intézményátvétellel és bővítéssel az Arany János Református Általános Iskolát
- a Kisvárdai Református Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium Nagyvarsányi Tagintézményét
- új alapfeladat felvállalásával a nagyecsed-i Ecsedi Báthori István Református Általános Iskola, Gimnázium és Kollégiumot

A Magyarországi Református Egyház Zsinata által fenntartott Református Pedagógiai Szakszolgálat debreceni tagintézménnyel bővült.

Összességében a 2012/13. tanévben tehát 266 köznevelési feladatot lát el 157 intézmény keretei között a református közoktatás (53 óvoda, 105 általános iskola, 33 gimnázium, 15 szakközépiskola, 9 szakiskola, 18 művészetoktatási, 7 gyógypedagógiai intézmény, 22 diákotthon, valamint 3 pedagógiai szakszolgálat és 1 pedagógiai szakmai szolgáltató intézmény látja el a közfeladatot).

Végezetül az intézmények és a fenntartók nevében is szeretném megköszönni a Kunhegyesi Református Egyházközség és a Kunhegyesi Református Általános Iskola vendégszeretetét. Emlékeim között él, hogy 2003-ban a tiszakécskei országos református tanévnitó előtti nap kunhegyesi gazdák álltak készen traktorjaikkal, hogy kifejezzék tiltakozásukat, ha a hatóság megtagadná az akkor immár egy évtizede dédelgetett terv beteljesülését, a református általános iskola indítását. A működési engedélyt kiadták, s az elmúlt 9 esztendő során a Kunhegyesi Református Általános Iskola bizonyította, hogy érdemes volt érte küzdeni. Ezt az érzést kívánom 9 esztendő múltán 29 új intézményünknek és 6 új tagintézményünknek.

REFORMÁTUS PEDAGÓGUS DÍJAK

A Zsinat Oktatásügyi Szakbizottsága 2012. május 2-án határozatot hozott a 2012. évi református pedagógus kitüntetések tárgyában, s a következő javaslatot terjeszti a Zsinat elé:

Makkai Sándor-díj

„a református nevelési eszmények átültetéséért a mindennapi gyakorlatba tevékenység körében elévülhetetlen érdemeket szerzett magyarországi és határon túli pedagógusok részére.”

(A díj adományozásának feltételei: több éves óvónői, tanítói vagy tanári tevékenység magyar református közoktatási intézményben, kiemelkedő szakmai munka, valamint példamutató emberi-hitbeli magatartás. A díj **évente három pedagógusnak** adományozható, akik közül egynek mindig határon túli pedagógusnak kell lennie. A díj átadására az országos református tanévnyitó istentiszteleten 2012. szeptember 1-jén Kunhegyesen kerül sor.)

Az Oktatásügyi Szakbizottság javaslata:

- 1. Baranya Pálné, Kunhegyes**
- 2. Magai Margit, Budapest**
- 3. Schwarcz István, Nagyvárad**

A Makkai Sándor-díjra jelölték még a következő pedagógusokat: Dr. Bohátka Sándorné (Debrecen), Soós Katalin (Budapest) és Szabó Klára (Sárospatak), valamint Boga Ferenc (Szatmárnémeti) és Olasz Erzsébet (Péterfalva).

BARANYA PÁLNÉ

Személyiségére, pedagógusi ténykedésére tekintve a hitvalló keresztyén pedagógust jellemző tulajdonságokat láthatjuk viszont harmonikus egésszé rendeződve. Teljes pályája során mindig a legfontosabb szerepet kapta a környezetében lévők hittel, bizalommal való megerősítése. 1987 óta él és dolgozik Kunhegyesen. Pedagógus diplomát a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola magyar-országi szakán szerzett 1976-ban. 17 évig Kunhegyesen a Dózsa Úti Általános Iskola tanára volt.

2003-ban óraadói felkérést kapott a Kunhegyesi Református Egyházközség által újonnan alapított általános iskolában. 2004-ben a tagintézmény vezetője lett. Előkészítette és megírta az önálló működéshez szükséges dokumentációkat. Áldozatos munkájával, szabadidejét nem kímélve elérte, hogy a Karcagi Nagykun Református Általános Iskola Tagintézményeként működő iskola önállóvá váljon. 2005 augusztusában a nevelőtestület egyhangú javaslatával az egyházközség presbitériuma a Kunhegyesi Református Általános Iskola igazgatójának választotta meg.

Igazgatása alatt az öt tanteremmel, minimális eszközrendszerrel induló 90 fős iskola mára egy 13 tanteremmel, aulával, könyvtárral, tornateremmel, lelátóval, műfüves sportpályával, önálló játszótérrel, díszudvarral rendelkező, belsőleg is megújuló 250 főt befogadó intézménnyé bővült. Mindezek a jó gazdálkodás, és nem kis szervezőkészség mellett a szülők, nevelők, diákok megnyerését, összefogását igényelte, akik munkájukkal segítették az előrehaladást. Minden pályázati lehetőséget megragadott, amely iskolája fejlesztését, gazdagodását szolgálta.

Pedagógiai munkájáról fontos tudnunk, hogy diákjaiban a jövő fiatal felnőttjét látja. Ezzel a szemlélettel és a gyermeki lelket minden pillanatban megerősíteni képes bizalommal fordul legapróbb tanítványaitól a legnagyobbakig, mindenkihez. Bölcsen, bölcseségre nevel. Használható tudást ad és kér számon, a mindennapokban pedig általános érvényű példát ad, melyet a gyerekek későbbi életük során is hasznosan aknázhatnak ki.

[Javaslattevő: Kunhegyesi Református Egyházközség Presbitériuma.]

MAGAI MARGIT

1994. óta dolgozik a Bethesda Gyermekkorházban, ahova az újraindulás időszakában néhai dr. Dizseri Tamás főigazgató hívta, hogy katechetikai, pedagógusi munkájával segítse az egyházi intézménnyé válás folyamatát és a gyógyító munkát. Kaposvárról érkezett, ahol a megyei könyvtárban dolgozott végzettsége szerint általános iskolai tanár és könyvtárosként. Hozta magával a kaposvári lelkészcsaládjának református értékrendjét, egyháza iránti elkötelezettségét, és a gyermekek szeretetét. Az Ilka utcai épület egykori onkológiai osztályán kezdte kórházpedagógusi munkáját, s azóta mindig a krónikusan beteg, legel-esebb (nemegyszer haldokló betegek), később az epilepsziás, majd a pulmonológiai betegek, végül a balesetben sérült, kómából ébredező, valamint pszichés problémákkal küzdő gyermekek között végez pedagógiai, katechetikai munkát. A betegágy melletti pedagógusi munka különlegességét az adja, hogy benne alkalmazkodni kell az orvosi-ápolói feladatok elsőségéhez, valamint a gyermekek állapotához. A kórházpedagógia művészete abban áll, ahogyan a betegség helyzeteiből képes megformálni a megküzdés módját, értelmes célokat, türelmet, kitartást, csupa olyan erényt, amelyek egyébként a nevelés céljai volnának.

A pedagógusi munka mellett összefogja az önkéntes munka szálait, fogadja és segíti a szervezett látogató és jótékony csoportokat, diákcsoportok műsoros szolgálatait, valamint azokat a főiskolai és egyetemi hallgatókat, akik pedagógiai, szociológiai, teológiai szakterületen töltik a Bethesdában gyakorlati idejüket. Kórházpedagógiai munkáját a szakma számon tartja. Többször volt részvevője, előadója hazai és külföldi kórházpedagógiai tárgyú és gyermekgyógyász konferenciáknak.

[Javaslattevő: a Magyarországi Református Egyház Bethesda Gyermekkorháza.]

SCHWARCZ ISTVÁN

1949. július 30-án született Nagyváradon. Egyetemi tanulmányait 1972-ben fejezte be a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Atom- és Magfizika karán. 7 éven át Nagyban tanított, majd visszatért szülővárosába.

A Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnáziumban szinte az újjáalapítás óta tanít, nevel és bölcsességével segíti az intézmény munkáját. Tanítványai szeretve tisztelik, becsülik nagy tudását és szerénységét. Az általa irányított osztályok összetartó, egymást segítő közösségek, akik az iskola befejezése után is kapcsolatot tartanak egymással és osztályfőnökükkel. A 2011/12. tanévben ballagott ötödik végzős lorántffy osztálya.

Folyamatosan képezi magát, 2005-ben szerzett másoddiplomát a Kolozsvári Műszaki Egyetem Informatika karán. 2005-ig igazgatóhelyettes volt. Ekkor választania kellett, hogy a vezetői beosztás mellett dönt, vagy az időközben bővült iskolában még több diákot oktató és nevel. A tanítást választotta, de ezen felül mindig készségesen segíti kollégáit.

[Javaslattevő: Királyhágó-melléki Református Egyházkerület.]

A Kárpát–medencei Magyar Református Tanintézmények tanévnyitója

Tanévnyitó beszéd DR. HOFFMANN RÓZSA

Szeretve tisztelt Ünneplő Gyülekezet!

A keresztény Európa, amelynek létében és küldetésében sosem kételkedtem, legszebb arcát mutatja most felém, amikor végignézek a gyerekek, az ifjak, a derékhad és a korban előljárók arcán itt, a templomban. Mindazonáltal könnyörtelenül feltáruul előttem az az önmagát már kereszténynek sem mondó Európa, amivé válhatunk. Mindenkor Isten vigyázó szeme előtt állunk és élünk, de napjainkban különösen is nagy súly nehezedik ránk, otthoni és itthoni magyarokra, otthoni és itthoni keresztényekre/keresztényekre: a felelősség, hogy ezek a gyerekek és ifjak milyen Európát örökölnék tőlünk. Ennek a felelősségnek a jegyében szólok most, a Kárpát-haza református tanintézményeinek évnyitóján, először is hozzátok, drága fiatal Barátaim!

Az óvodában minden gyerek kap egy jelet, azt varrják az édesanyák a holmijukra, s minden kisgyerek felnőve, élete végéig emlékszik a „jelére“. A ti jeletek a remény. Ez nem csak a jeletek, hanem az élet-jeletek, a jelenetek is. Teremtményeként ezt a jelet viselitek a homlokotokon. Jó okkal tekintem még valameddig én is ezt a magam jelének, mint népünk akaratából a magyar oktatáspolitikai letéteményese. Remény abban, hogy mi nem csak az otthoni, hanem az itthoni, a bárhol itthoni magyar gyerekek és ifjak életindulását a lehetőségek és a képességek szerinti legjobb irányba vezethetjük, hogy ne csak a jelenük jele, hanem az életük jele is majd a beteljesült remény legyen.

A pedagógia szaknyelvén, ha sikertelenek vagyunk, szívesen hivatkozunk a motiváció hiányára. Van ilyen, félreértés ne essék. De amit motiváció hiányának nevezünk, legtöbbször a remény hiánya. A reményé abban, hogy majd egyszer biztosan jobb lesz, ha tanulok. A reményé abban, hogy egyszer nem aszerint ítélnék meg, hogy milyen nemzetiségű vagyok, miben vagy kiben hiszek, milyen házban lakom, kik a szüleim, s magam milyennek születtem. Hanem az előttem járó nemzedékeknek és a magam erőfeszítéseinek hála, közösségi, szakmai és egyéni boldogság lehet az osztályrészem.

Önök jobban tudják, mert megélték és megélik, én többnyire csak olvasmányaimból és barátaim elbeszéléseiből tudom, mi mindenhez kell itt Erdélyben és a többi elszakított

területen a magyaroknak egyik percről a másikra alkalmazkodniuk. Ez a hektikus, kiszámíthatatlan, politikafüggő élet majd' egy évszázada tart, s képes egy történelmi perc alatt romba dönteni, amit az előző történelmi órák alatt felépítettek. De Önök, mi – kezdjük előlről. Elvették az iskoláinkat – visszaadják őket, de nem egyszerre, és nem olyan állapotban, nem olyan működési feltételekkel, ahogy elvették. Felépítjük, megszervezzük, működtetjük őket! Lehet az anyanyelvet használni – de nem mindenütt, hiszen például a csángók mindmáig többnyire csak románul imádhadják Istent a templomban. Évtizedek harca meghozza a gyümölcsét: a magyarnyelvű misét. Lehet magyarul tanulni azon az egyetemen, ahová a küldetésem, a tudásom, a szívem vágya alapján beiratkoztam – de nem feltétlenül, ha akad egy egyetemvezetés, amely fittyet hány még a törvényekre is. Nem hagyjátok annyiban, újra és újra nekivágtok a magyar egyetem ügyének. És még nem beszéltem arról – mert ünneprontásnak vélném –, hogy Önök, erdélyi és más országbeli magyarok, mi mindent éltek át történelmi léptékben az elmúlt évszázadban, ami mindmáig gennyesíti begyógyulni nem akaró sebeinket.

Szólok viszont arról, hogy Önök és a gyermekeik a mi büszkeségeink. Büszkék vagyunk Önökre, mert 2-3 évtizeddel ezelőtt a lelkileg megfáradt magyarok feltöltek jáltak ide. Nem azért, hogy hozzanak, hanem hogy kapjanak. Büszkék vagyunk Önökre, mert a gyerekeiket akkor is magyar és akkor is egyházi iskolába járatják, ha ezzel nem szereznek jó pontokat a feletteseik, a vezetőik szemében. Büszkék vagyunk Önökre, mert hozzánk is átküldik a tehetséges ifjakat, akik tanulmányaik végeztével hazatérnek, hogy tudásukkal és szorgalmukkal a szülőföldjüket gazdagítsák. Tudom, hogy nem mindenki... Önök is tudják, hogy ez a mi nagy keresztünk odahaza csakúgy, mint itt Önöknek. De ha a remény az élet-jelünk, akkor azt is tudom, hogy nem hiábavaló a fáradozásunk az Úrban.

Ha a hit a reménylett dolgok valósága (márpedig az apostolnak elhihetjük, hogy az), akkor hinnünk kell a remény valóságában is. Én és a közvetlen és távolabbi munkatársaim, a magyar pedagógusok legjobbjai nem kergetünk délibábokat. A gyerek mint a jövő nevelhető és nevelésre váró záloga, a test, a lélek, az értelem egységben való fejlesztése, a rend, a szorgalom, a fegyelem mint a majdani felnőtt ember jó munkájának is a záloga, az egymás iránti megértés és szeretet, a gyengébb segítése, a minket körülvevő gyönyörű, gazdag világ védelme – igen, a mi reményünk ezeknek a céloknek a valóságában, a megvalósíthatóságában van.

Kérem Önöket, hogy segítsenek ebben. Ígérem Önöknek, hogy ami emberileg lehetséges, ahogyan eddig, a jövőben is, mindig megteesszük. És nemcsak a hely szelleme mondatja velem befejezésül: Isten engem úgy segítjen.

Kívánok a Kárpát-medencei református iskoláknak boldog, reménykedő, elviselhető és megoldható nehézségekkel eredményesen megküzdő új tanévét!

Isten, áldd meg a magyart!

A székelyudvarhelyi református kollégium rövid története az újralapítástól napjainkig

DR. BEKŐ ISTVÁN MÁRTON

„Uram, te voltál nékiünk hajlékunk nemzedékről nemzedékre!” (Zsoltár 90,1)

Az 1948-ban államosított református kollégiumok újraindítása egyik elsődleges kérdéssé vált az Erdélyi Református Egyházkerületben 1989-es esztendő utáni időszakban.

Székelyudvarhelyen az egykori kollégium épületében a tanítóképző líceum s annak gyakorló kisiskolája működött. Isten kegyelméből az 1994-es esztendő hozta el az újraindulást Székelyföld eme rózsabokra számára. Az első években nagy szerep hárult Geréb Attila református lelkipásztorra, aki a belvárosi gyülekezet lelkipásztoraként a székelyudvarhelyi főnix újraélése felett örködött, és az iskola igazgatási feladatát végezte. Az érvényben lévő romániai oktatási törvény értelmében az ortodox iskolák mintájára, Székelyudvarhelyen is csak ún. egyházi osztály – teológia szak – indulhatott. Azonban régi tulajdonában, de mint a tanítóképző líceum egyik osztálya mégis megkezdhetette a tanévet 1994 őszén az első kollégiumi IX-es osztály. Az újraindításnak nemcsak jóindulatú és őszinte támogatói voltak, hanem olyanok is – amint Geréb Attila találóan fogalmaz –, akikben „felszínre törtek az egyház és papi uralomtól félők és féltők indulatai”.

Az igazgatást az 1998-1999-es tanévben Antal Sándor, a tanítóképző igazgatója veszi át. „Vajúdás éveinek” nevezi ezt az időt, melyben a formális önállóság ellenére az iskola „nem rendelkezett a tanfelügyelőség által hivatalosan kinevezett igazgatóval, önálló tanszemélyzettel, adminisztrációval”. A kollégium gyengélkedésének legfőbb okát így állapítja meg: „az 1927-től jórészt megszakítás nélkül működő jó hírű tanítóképzőnek árnyékában nehezen tudtunk önmagunkra találni”. Ezen a függőségi állapoton kellett túljutni, amelynek kezdeti haszna ellenére sok árnyoldala is volt. A megerősödés „első lépése volt az a külön meghirdetett két és fél katedra, amelyet 2000 őszén be is töltöttünk” – emlékezik vissza Antal Sándor. „Az épület, a tantermek birtokolhatóságának kérdésében, hála Istennek kedvező változást hozott a következő év, 2001 tavasza, amely egyben új fejezetet nyitott a gyermekké erősödött intézmény életében” (Geréb Attila és Antal Sándor emlékezését ld. bővebben a Baczkamadarasi Kis Gergely Református Gimnázium 2003-2004-es Évkönyve 9-16-os oldalain).

Az Erdélyi Református Egyházkerület 2001-ben Tőkés Zsoltot kérte fel az iskola igazgatására, azzal a határozott iskolapolitikai céllal, hogy teljes mértékben önállósítsa a kollégiumot adminisztráció, pénzügyek, tanszemélyzet és igazgatás tekintetében. A rövid idő alatt megvalósult önállósodás új távlatot nyitott a kollégium számára, ugyanakkor olyan elvégzendő munkákra és kihívásokra figyelmeztetett, amelyeket a Történelem Ura a jelenlegi vezetőség vállára kívánt helyezni.

Előbb megtörtént a beköltözés a Kis Gergely által építtetett és 1888-ban felső szinttel kibővített épületbe, majd 2002. október 27-én az önállósodás kifejezéséként a kollégium felvette második alapítójának a nevét. Az ünnepi névadás alkalmával tartott istentiszteleten

Pap Géza püspök végezte a szolgálatot és leplezte le a Kiss Gergely tiszteletére elkészített emléktáblát.

2002-2003-ban több pályázat útján nyert összegből be lett bútorozva a régi kollégium épülete, amelyet a Benedek Elek iskola üresen hagyott a kiköltözése alkalmával.

Az erősödő iskola 2003 nyarán megszervezte a Kárpát-medencei Református Középiskolák találkozóját.

A 2004-2005-ös tanévben az Anyaszentegyház Ura új reménnyel ajándékozta meg udvarhelyi református iskoláját. Pap Géza, az Erdélyi Református Egyházkerület püspöke és Szász Jenő, Székelyudvarhely akkori polgármestere aláírta a református kollégium restitúciójának dokumentumát. Ennek értelmében, az 1948-ban jogtalanul államosított épület újra visszakerül az Erdélyi Református Egyházkerület tulajdonába. Az érvényben lévő romániai restitúciós törvény értelmében a Benedek Elek iskola, mint állami intézmény öt esztendeig még bérelheti az épületet, de e türelmi idő letelte után el kell hagynia az ingatlant. Legkésőbb 2009 őszig Székelyudvarhely városának gondoskodnia kell az állami tanítóképző elhelyezéséről, hogy a törvényes visszaszolgáltatás megvalósulhasson. Az Erdélyi Református Egyházkerület a teljes épület használati jogát a kollégiumnak adta át. A város bért volt köteles fizetni a Benedek Elek iskola által használt részekért. A bért a református egyház adomány vagy beruházás formájában Székelyudvarhely város javára használta fel. A Benedek Elek iskola kiköltözéséig a kollégium főleg a Kis Gergely féle épületben kapott helyet.

Az Erdélyi Református Egyházkerület mindig atyai szeretettel tekintett a Benedek Elek iskola diákseregére és tanáira, mint erdélyi magyar népünk tagjaira. Ezt kifejezendő, a békés együttmaradás érdekében Pap Géza püspök közös tanári gyűlésre hívta meg 2006 októberében a kollégium és a Benedek Elek iskola tanári karát, amelyen ismertette a református egyház javaslatát: a két iskola egyesüljön, alkossa együtt a székelyudvarhelyi református kollégiumot. A Benedek Elek iskola elutasította az egyház ajánlatát. Ettől kezdve a két iskola élete egyre határozottabban különvált.

A 2009-ben lejárt türelmi idő után a református egyház erdélyi népünk „benedekelekes” diákságára való tekintettel várta ki a 2011-es esztendőt, mikor a Benedek Elek iskola elhagyta a Gönczi-féle épületet. Az eltelt esztendők a súrlódások és idegek harcának évei voltak, amelyek ismertetésére a jelen krónikása nem kíván kitérni. Erről az időszakról is értéktételeket mond majd – nem a történelem – hanem annak Ura.

2001-től a jelenkorig eltelt időszak az építkezések, átalakítások, felújítások időszaka az iskola életében. Az egyházkerület, egyesült államokbeli, anyaországi és hazai adományozók támogatásából készült el a Szigethy tornaterem, az étkeзде átépítése, az újkollégium fűtésrendszere, és folyamatosan újul meg az épület, hogy régi önmagának újkori hasonmása lehessen. E megvalósításban nagy szerepet vállalt magára Tőkés Zsolt igazgató.

A kollégium lélekszáma is gyarapodott. Az egyházkerület iskolai stratégiájának megfelelően napjainkban több mint félezer diák tanul a tizenkét évfolyamon, és a kollégium újra megbecsülésnek örvend Székelyudvarhelyen és környékén.

Mindez azonban nem jelenti a lazítás korszakának eljöttét. A kollégium Gönczi Lajos idejében épült részének századik évfordulóján ki kell mondanunk, hogy a falak még nem minden. Továbbra is szükséges a hitbeli és tudásbeli megerősödés, amit az Úr Isten

segítségével, valamint mindannyiunk odaadó hivatástudatával és ügyszeretetével lehet megvalósítani. Ebben segítsen bennünket Teremtő, Megváltó és Megszentelő Urunk!

1670. Bethlen János, erdélyi kancellár adományával megalapozza a kollégium létét.
1716. Gróf Bethlen Dávid címerrel ellátott pecsétnyomót adományoz.
1771–1781. Baczkamadarasi Kis Gergely átépíti az iskolát és a templomot.
1888. A második emelet építésével kialakul a kollégium mai homlokzata.
1910–1902. Gönczi Lajos idején felépül az iskola új épületszárnya Magyar Vilmos tervei alapján, Szabó András tanár irányítása mellett.
1927. A nagyenyedi református tanítóképző átkerül a kollégiumba. Megszűnik a fiúkollégium.
1940. Újból beindul a fiúkollégium.
1948. Kommunista államosítás.
1994. Az újraindulás éve a Benedek Elek tanítóképző keretében.
2002. október 27-én az iskola felveszi Kis Gergely nevét.
2004. Megszületik a kollégium visszaszolgáltatásáról szóló döntés.
2005. Az iskola V. osztályt indít.
2006. Az iskola I. osztályt indít.
2008. A konviktus felújítása.
2009. A tornaterem felújítása.
2010. Új fűtésrendszer.
2011. Az új épület tetőszerkezetének renoválása.
2012. Az 1912-ben befejezett épületszárny centenáriumi ünnepe. A Kárpát-medencei református tanintézmények közös tanévnyitója.

Töviseken át...

DR. BEKÓ ISTVÁN MÁRTON

A tövisokről legtöbbünknek ama töviskoszorú jut eszünkbe, amelyet a katonák Krisztus Urunk fejére helyeztek. Az ő sebei által gyógyultunk meg...

Minő egybeesés, hogy a Székelyudvarhelyi Református Kollégium jelmondatában is ott vannak a tövisek! Ezek a tudás rózsájáé, amelyet megszerezni, birtokolni és továbbadni nehéz és gyönyörűséges feladata minden tanárnak és diáknak. *Per spinas ad rosas* – hangzik a jelmondat: töviseken át a rózsához. A folytatásban rövid lelki barangolásra hívom a kedves olvasót, hogy betekintsen a jelmondat mögé, ahol nem csak tanítás folyik, hanem a lélek nevelése is.

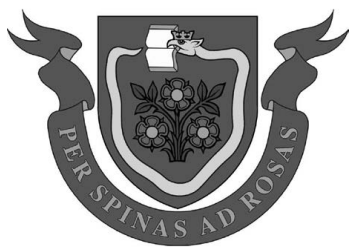
Székelyudvarhelyen vagyunk. Itt található az Erdélyi Református Egyházkerület egyik kollégiuma. Amikor belépünk az ajtón, református köszöntésünk fogad: Békesség Istentől! A folyosót járva ugyanígy köszönnek a diákok és a tanárok.

**A Bethlen család címere,
amelyből kifejlődött a
kollégium mai címere**

ban naponta megtartott igeolvasásokat és imádságokat vagy a tanári gyűlések, a tanácskozások és beszélgetések igei kezdéseit. Van-e a szolgáltatoknak kézzelfogható eredménye? Gyakran halljuk végzett diákjainktól: hiányzik az iskola, nagyon hiányoznak a reggeli és heti áhítatok. Ennél nagyobb biztatás nem is kell!

Lelkiek terén állandóan van teendő. A 90-es években az iskola létszáma alig érte el a száz főt. Ma már több mint ötszáz diák tanul a kollégiumban. A létszámbeli növekedéssel a teendők is sokasodtak, de hittel valljuk, mindenre van erőnk a Krisztusban. Van erőnk a beszélgetésekhez, a kérdések megoldásához, a tanácsokhoz, a tervezésekhez és a sok fizikai-szellemi munkához.

**A székelyudvarhelyi
kollégium címere**

giumi imahétnek igazi csendes hét jellege lett. Minden nap más-más környékbeli lelkész szolgált az ifjaknak, és az osztályokban-tanárban beszélgetni lehetett az elhangzott igehirdetésről.

Az iskola alapítása önmagáért beszél. 1670-t írunk, amikor gróf Bethlen János, Erdély kancellárja elveszíti Zsófia nevű lányát, és a menyasszonyi ajándéknak szánt 1000 aranyat az udvarhelyi iskola fenntartására adományozza. Tövisen át a rózsához.

Hányatott történelmű Erdélyünk viharaiiban mindig kitartott a kollégium. Az 1948-as államosítás 46 éve alatt megfeneklett ugyan, de Isten segédelmével 1994-ben új s új vizekre került az iskola hajója, ismét beindult az oktatás.

A református kollégium nemcsak iskola, hanem a keresztyén élet gyakorlótere. Az a hely, ahol az ifjú nem csak tanul, hanem naponta megéli a hitét és keresztyén-ségét. Statisztikákhoz szokott világunkban a számok beszédesen árulkodnak arról, ami sok ember számára titok, nekünk azonban a mindennapi élet. A lelkipásztori munkanaplóba évente mintegy 250 igei szolgálat kerül be: hétkezdő istentiszteletek, bibliaórák, heti áhítatok, rendkívüli események alkalmával tartott igei szolgálatok, ünnepségek. Ez a szám nem foglalja magába az osztályok-

A felekezeti sokszínűség mindig jellemezte a székelyudvarhelyi iskolát. Erdély történelmi egyházain kívül jártak ide a helyi zsidó hitközségből, a görög katolikus egyházból vagy az ortodoxoktól. Talán kevesen tudják, hogy a mai diákságnak 53%-a református, 34% római katolikus, 13% unitárius. E sokszínűség küldetésé is vált. Református keretek között élünk, és tiszteletben tartjuk a másságot. Az adventi istentiszteleteink is tükrözték a sokszínűséget. Akárcsak imahétén, hetente felváltva szolgált a római katolikus, unitárius és református lelkipásztor. Ha pedig az imahét szóba került, hadd írjuk le, hogy a kollégiumi imahétnek igazi csendes hét jellege lett. Minden nap más-más környékbeli lelkész szolgált az ifjaknak, és az osztályokban-tanárban beszélgetni lehetett az elhangzott igehirdetésről.

Felteheti az olvasó a kérdést: vajon mit ért meg egy mai ifjú az igehirdetésekből, az áhítatokból? Többet, mint gondolnánk! Képzeljünk magunk elé 7-10 éves gyermekeket, akik képesek visszamondani az egy héttel korábban áhítaton elhangzott gondolatokat! Melyik templomba járó felnőtt képes erre? Isten Igéje megszólal, behull az életekbe, táplál, tanít, erősít, vigasztal. Tanítónők, osztályfőnökök, szülők, ifjak mondják: az Ige azokról a kérdésekről szólt, amelyekkel foglalkoztak.

Haáz Rezső rajza az ókollégiumról

alternatív programmal gazdagodott a nap: bibliaolvasó maraton, interaktív órák, előadások, vetélkedők, játékok, beszélgetés és éneklés. Az idén a kezdő istentisztelet mellett énekelt a kórus, zenélt az együttes, temetőt gondoztunk, sírt koszorúztunk és – rendhagyó módon – diákok előadásait hallgattuk.

Rövid barangolásunk végéhez értünk. A tanügyben sok öröm éri az embert, de nagyon el lehet keseredni is. Termelésorientált világunkban mindegyre az hangzik el, mit termel az iskola? Mi e kérdésre biblikusan válaszolunk: jer, és lásd! Milyen áldott hely a kollégium! – az a gyülekezet, amelyben az egyháztagok és lelkipásztoruk naponta látják egymást! Az a hely, ahol a jövő egyháztagságának egyik jelentős része nő fel. A növekedést pedig az Isten adja, akinek legyen dicsőség és hála, tisztesség és magasztalás mind örökkön örökké!

Magyar Hunor fényképész légi felvétele a kollégiumról

Közlemények

Egy vallástankönyv retorikai szempontú vizsgálata

DR. CSORBA PÉTER

Egy új református vallástankönyv család előkészítése indult meg a Zsinat Katechetikai Bizottsága tervezésében. Az előző évtizedek hasonló munkáit még nem előzhette meg ennyire komoly munka, mert akkor egyetlen szempont a sürgősség volt. Az előkészítéshez szeretne újabb támpontot adni az előadásom.

Vizsgálatom tárgya a Kustár Gábor és dr. Kustár Zoltán testvérpár által elkészített Hittan 2. tankönyv az általános iskolák második osztálya számára. A tankönyv az RPI kiadásában 2002-ben jelent meg. Az előző évek eladási listáinak élén áll ez a tankönyv, ami népszerűségét és használhatóságát jelzi.

Református lelkészként sokszor érzem, hogy légüres tér, kommunikációs vákuum veszi körül az egyházban folyó munkát és üzenetet. Ebből a szempontból látszik nagyon fontosnak és vizsgálandónak az egyházunk által kiadott vallástankönyvek retorikája, érhetősége, nyelvezete és megjelenési formája.

A retorika szót ma sokféle jelentésben és eltérő referenciákkal használják, de a közbeszédben a virágos nyelvezettel, sőt a média és a politika gyakorlata miatt a bombasztikus és üres kifejezésmóddal azonosítják. A klasszikus ókori retorikák nyomán a Világirodalmi Lexikonban a hatékony nyilvános beszéd és írás lehetőségeinek és eszközválasztásának a tudományaként határozza meg Adamik Tamás. Az amerikai iskola szerint minden kommunikáció a retorikába tartozik: a szépirodalom, képzőművészetek, a nonverbális kommunikáció és a közlés bármilyen formája. Platón szerint a retorika az igazság napfényre hozatalának tudománya. Arisztotelész szerint utánzás, *mimészis*, és mint ilyen megjeleníti a valóságot bármely adott szituációban. A megjelenítés módja, útja és eszköze a nyelv. Az igazság önmagában győzedelmes, de ha mégsem, akkor ennek oka, hogy a retorika mint *mimészis* kudarcot vallott. Nem volt megfelelő, odaillő a nyelvi megformálás¹. Tehát a retorika egyaránt magában foglal tudást, ismeretet, szakértelmet, jártasságot a témában, képzelőerőt, találékonyságot, külső és belső szabadságot a választáshoz, érzelmi hozzáállást. Ezek hiánya, illetve ellentéte a butaság, a műveletlenség, a szűklátókörűség, az érzelemhiány, a sznobizmus, a belső és a külső korlátoltság.

A mai tudományágak szemszögéből nézve az ókori és a modern retorikán bizonyos szövegfajta bizonyos szempontú szövegtanát értjük. A szövegtanhoz hasonlóan a retorika is több tudományág eredményeit összefoglaló, multidiszciplináris humán tudomány.

A vallástankönyv a hittanoktatás eszköze, amely hosszabb időre szóló tantárgyi-tantervi anyagot tartalmaz. Lexikális tudás forrása, melynek készség- és képességfejlesztő

1 Aczél Petra-Bencze Lóránt: Mikor miért kinek hogyan, II/I hatékonyság a nyelvi kommunikációban, Corvinus Kiadó 2001, 29-30.

hatása is van. A hittanoktatás számára készül, ahol didaktikus feldolgozásban kínálja a tananyagot a tanulók életkorának, fejlettségi szintjének megfelelő módon. Így teszi a tananyagot tanulhatóvá és elsajátíthatóvá. A hittankönyv mint tankönyv a felhasználók számára készül és hatékonynak akkor tekinthető, ha az ő sajátosságait, adottságait veszi figyelembe. Ez utóbbi tényből adódik, hogy a hittankönyv tanuló-központú szemléletmódot igényel.²

A Hittan 2. tankönyv 70 órára felosztva kínálja az éves anyagot. Ez megfelel a heti 2 vallásóra elvárt és kötelező igényének. Egy óra anyaga két oldalt tölt ki. A hatékony nyelvi kommunikáció az életkori sajátosságok figyelembevételével történik mind a szöveggel, mind a vizuális üzenetekkel történő megfogalmazás esetében. Egy-egy leckében a zenei anyag csak jelzésként jelenik meg, és a könyv legvégén, a függelékben található a zenei anyag felsorolása és bemutatása könnyen visszakereshető módon. A történetekhez az ábrákat és piktogramokat a szerzők készítették, rendkívül hangulatos és egységes keretet adva az egész könyvnek.

A RETORIKAI ELBESZÉLÉS

A Hittan 2. vallástankönyv anyaga a Szentírás tanterv által kijelölt szakaszai. A kiválasztott szövegek történetet mondanak el. A retorikában az elbeszélés, a narráció, a tényeknek a beszéd szempontjából hasznos, meggyőző, hiteles, világos és rövid összefoglalása.³ A retorikai elbeszélésben előadjuk a történetet, úgy, hogy minden mozzanatot a javunkra fordítunk, vagy valaminek az előkészítéseként tesszük, vagy események és személyek köré csoportosítva azt. A kiválasztott vallástankönyv első hét leckét magába foglaló anyaga *Isten szava megszólít, hogy vele járjak* címet viseli. A történetek erre a vezérgondolatra vannak felfűzve. A történetek Ábrahám személye köré vannak csoportosítva.

A félév első felében a tankönyv az Ószövetség választott történeteit kínálja az ismeretszerzés számára a Mózes I. könyve alapján, a 12. fejezettől a záró 50. fejezetig bezáróan. Az általános iskolai alsós vallásitanítás, az életkori sajátosságokra tekintettel, történettanítás, tehát történetmondás. „A történetnek az az előnye, hogy nemcsak absztrakt dolgokat fejt ki parafrázis és analízis által, hanem szintetikusán összetett dolgokat is képes egy keretben felkínálni. A történet nem csak kifejt, hanem bemutatja a kontextust is. Szuggesztívebb a magyarázatnál, hiszen aktívan bevonja a hallgatót is. A tanulók aktivitása nemcsak annyi, hogy elfogadják és rögzítik a hallottakat. A történet a fantáziájukat is megmozgatja (...) így a történet mondása közben már a feldolgozás folyamata is zajlik”.⁴ A vallástankönyv számára meghatározó kategória a retorikai elbeszélés mint bibliai történetmondás. A Szentírás nagy része történeteket mond el és ez sokkal fontosabb tanítási forma, mintha

2 Szászi Andrea: A magyar református hittankönyvek történeti és elvi tanulságai, PhD értekezés, kézirat, Debrecen, 2011

3 Aczél-Bencze, im. 88.

4 Katechetikai és valláspedagógiai szöveggyűjtemény, Debrecen, 1998, Dingemans, 205.

teológiai fogalmakat hozna, hiszen a történet megszólítja az egész személyiséget. A történetmondás módszere az interakcionális ismeretátvitelnek egy igen különleges eszköze.

AZ EGÉSZ KATECHÉZIS MEGHATÁROZÓ ELEME ÉS FORMÁJA

A vallástankönyv első leckéje az *Ábrahám elhívása* címet viseli. Jó példáját találjuk ebben a retorikai elbeszélésnek. Nagyon rövid mondatokban és sok dramatikai elemet felhasználva mondja el a Bibliában leírt történetet. Jó példáját látjuk annak is, hogy miért nem a Szentírást adjuk a gyermekeink kezébe, hanem vallástankönyvekben adunk történettanítást a szöveg alapján. A szöveg gyermekszerű, a megcélzott korosztály számára befogadható. Bemutatja a szereplőket, Ábrahámot és Sárát. Nem részletezi azt, hogy ekkor még más nevet viseltek mindketten, hiszen később mindig ezeken a neveken ismerjük őket. Bemutatja őket mint akik nagyon várják, hogy gyermekük szülessen. „De jó lenne, ha nekünk is lehetne gyermekünk” – adja a szájukba a mély emberi vágyat. Talán felesleges az itt olvasható magyarázat, hogy „Sára meddő volt”. Ez ugyan igaz, de nem szükséges a gyermeknek magyarázatot adni, amikor elég maga a tény. A történet. Nincs még gyermek és ez szomorú. Bemutatja Istent; a retorikai elbeszélés lehetőségét kihasználva, nem Isten tulajdonságait fogalmazza meg, hanem cselekvés közben ismerhetjük meg. Isten az, aki szól az emberhez, megszólítja. Ettől kezdve lehet a gyermek számára természetes, hogy maga is várja az Isten őt is kereső szavát. Az elhívás és elküldés után látjuk szemeink előtt a megígért földre érkezett Ábrahámot és Sárát, és halljuk beteljesülő vágyaikat: ez lesz az új otthonunk (...) meg a kisfiunké”. A történet a szemléletességen túl kínálja az Isten ígéreteinek minél hamarabbi beteljesülését is.

Ehhez hasonlóan látjuk a 18. lecke anyagában, a *József és testvérei* részben a bibliai történet teljesen dramatizált formában való elmesélését. Nem kell félnünk ettől a szótól, a „mesére való beállítódás” a gyermekkor igazi létformája, de a felnőtt kor regényolvasási és filmekben izguló elvárása ugyanebből táplálkozik.

A LEÍRÁS

A retorikai leírás érthető, világos és nyomatékos előadás. Amit az öt érzékkel (látás, hallás, tapintás, szaglás, ízlelés) felfogok, azt a leírás szavakkal közli.⁵ Comenius idézi az *Orbis pictus*-ban a skolasztikus ismeretelméleti alapelvet: „Semmi olyan nincs az értelemben, ami korábban nem volt az érzékelésekben.” Az érzékelés többnyire egyszerre történik, ennek nyelvi leírása lépésről lépésre halad. A leírás célja lehet gyönyörködtetés és szórakozás, a tájékoztatás, oktatás, felvilágosítás és hangulatkeltés. A jó retorikai leírás átütő erejű, lenyűgöző, az olvasó, hallgató mintha maga is látta, hallotta volna a leírtakat. A magyar gyakorlatban a leírás eszköze a metafora mellett az igekötő. A retorikai jellemzés valójában leírás, de nem tárgyaké vagy eseményeké, hanem személyeké.

⁵ Aczél-Bencze, im. 99.

Jellemző példa erre a könyv 11. leckéjében található *Ézsau és Jákób születése* című anyagban az ikrek születése. A bibliai névadás óriási jelentőségű volt, sokszor kapnak majd felnőtt korban egy-egy jellegzetes történet után új nevet egy cselekedetük alapján. Izsák és Rebeka ikergyermekei születésekor kiált fel az elsőnél a boldog apa: „ez egy igazi vasgyúró!”. Majd tovább „akár egy vörös kis mackó!” A Biblia eredeti szövegében annyi szerepel, hogy „vörös volt és mindenütt szőrös”. Érezzük, hogy a retorikai leírás eszközével éltek a szerzők, szinte látjuk magunk előtt a vöröslő bőrű kis mackót. Megtehetjük ezt a Szentírás szövegével? Átírhatjuk a szent szövegeket? A vallásórai történetmondáskor, és a vallástankönyv szövegénél feltétlenül! A biblikusságot nem a szöveghűségnek kell mérnünk, hanem a tartalmi azonosságnak. A bibliai szöveg mércéje vallásórán és vallástankönyvben az adott korosztály számára való érthetőség. A Szentírás nem a gyermekek nyelvén íródott és nem a gyermekek számára. A Szentírás történeteinek tanításánál döntő dolog – a témánál maradván – hogy a klasszikus retorikai szempontok alapján történjen az adott szakasz feldolgozása.

Nagy utat kellett bejárni az elmúlt húsz esztendőben a magyar református vallásitanításnak, hogy elérjen idáig, a klasszikus retorika használatáig. Üde színfolt a Hittan 2. a vallástankönyveink között! Az olvasó-hallgató második osztályos gyermek számára a bibliai „vörös volt és mindenütt szőrös, mint a daróc”, üzenet nélküli szöveg. Míg az „ez egy igazi vasgyúró” metafora után abban a pillanatban el tudja képzelni azt, hogyan nézett ki a frissen született kisfiú. A jó húsban lévő kisgyermekre mondjuk ma ezt, ez egy kis vasgyúró. A szó eredeti értelme már régen lekopott, népmeséink őrizték meg ezt a kategóriát, de mindig mosolyogva és gyönyörködve mondjuk. Sosem pejoratív e jelző. A kifejezésnek derűs és jó hangulata van, ez illik egy gyermek születéséhez. A „vörös kis mackó” kifejezés sok gyermekben idézheti fel saját „alvó” medvéjét. A korabeli zsidó gyermek számára a medve egészen mást jelenthetett ugyan, de a magyar református vallástankönyvbe igazán idevaló ez a kép!

Az eredeti szöveg Ézsau kifejezése héberül utalást tartalmaz a később tőle származó Edom népére, ami vörösest és a Szeir hegységre, amely névként szőröset jelent. A másik ikerfiú névadásának leírása a tankönyvben már nem ennyire telitalálat. A hangulata megvan. „Kacagott Izsák”, az Izsák név népies jelentése „kacagás, nevetés”. De a „Jákób, a csaló” leírás már több, mint amit a bibliai szöveg elmond. Az eredeti szöveg igei jelentése megcsalni, becsapni és a belőle képzett főnév jelentése pedig „sarok”. Ez szerepel a bibliai szövegben. Találunk később erre utalást a Gen 27,36-ban, de itt még nem indokolt a használata.

A személyleírás szerepe és haszna, hogy ennek alapján a személyt felismerjük. A jellemzés beszédmóddal és cselekvésmóddal történik. Akkor hatásos igazán, ha mind szavával, mind tetteivel jellemzünk valakit. A nyelvi jellemzés esetén jobb az egyenes beszéd, mint a függő. Érdemes így megvizsgálnunk a 13. lecke alapján (Jákób menekülése) Isten jellemzését. Már a retorikai elbeszélés kapcsán is láttuk az 1. leckében, hogy Isten a szavával jellemezhető: aki hív.

A teológia legnagyobb témája az Istenről való beszéd. A teológia elvont nyelvét a gyermek semmiképpen nem értheti meg. Az Ószövetség Isten jellemzésekor történeteket mond el. Ez a nagy lehetősége a vallásitanításnak és a vallástankönyveknek is. Az 1Móz

28,10-22-ben a testvére elől menekülő Jákób álmáról olvasunk, akihez álmában szól az Isten. Jákób itt ismeri meg először az Istent. Hallott róla eddig is a szülői háznál, de most Isten szól hozzá. Egyedül hozzá és akkor, amikor teljesen egyedül van. Itt ismeri meg igazán Istent.

Isten leírása, jellemzése a vallástankönyv szövege alapján nagyon biblikus és nagyon gyermekszerű. Előtte pontos leírást olvashatunk a világból kiszaladó, az ismeretlentől rettegő és a reménytelen jövőjű emberről. „Körülnézett, hogy alvásra alkalmas helyet találjon. De nem talált. Lefeküdt az út szélén. Otthon már biztos mindenki a tűz mellett alszik. Forgolódott, míg végül elaludt.”

A személyleírásban Isten önmagát mutatja be Jákóbnak, „Ábrahámnak és Izsáknak Istene”, de nem a történelmi múlt Istene, hanem a mindig a Jákóbbal lévő Isten. „Ne félj, ne aggódj, mert akárhova mész, én ott is veled leszek”. Ez az igazi retorikai jellemzés határozott állásfoglalást vált ki Jákóbból. A jellemzés összegzi a személyiségjegyeket és egyetlen életfonal mentén, a Jákóbén keresztül, csoportosítja. Átnyújtja a kulcsot, megismerhetővé teszi magát és erre ad egyértelmű elköteleződő választ Jákób a tized ígéretével. Ez az igazi hatékony jellemzés: keveset beszél az adott személyről, Istenről, de a hallgatót, Jákóbot következtetések levonására készíti vele kapcsolatban.

Végül a retorikai meghatározásra szeretnék példát bemutatni. A bibliai szövegek tanításakor különleges szerepe van a gyermekek számára feltételezetten félreérthető, homályos vagy ritkán használatos szavak rövid és érthető magyarázatának. A jó retorikai meghatározás a fogalom minden lényeges jegyét megadja az adott szituációban. A felnőtt istentiszteleti gyakorlat számára is nehéz ez a feladat.

Különösen áll ez az elvont fogalmakat jelölő szavakra. A 11. lecke témája *Ézsau eladja az elsőszülöttségi jogot*. Ma nem használjuk ezt a kifejezést. Még nehezzé teszi a megértést az az ószövetségi gyakorlat, hogy az örökösödési jellegén túl az Isten áldásaiból való nagyobb részesedést jelent. Az Isten ígéreteire való hagyatkozást.

Első szinten Izsák buzdítását olvassuk „örülök, hogy te születted hamarabb. Te kétszer annyit kapsz majd mindenből, hogy gondoskodhass rólunk”. Így egyértelmű, hogy nemcsak a nagyobb örökség, hanem a nagyobb feladat is Ézsaué lesz. Erre minden gyermek ma is boldogan kapható, hogy neki jusson a több. Ézsau gondolata viszont egy alternatívát fogalmaz meg, „többet ér nekem a kaland és a szabad élet az Isten ígéreteinél”. Ez lehet ma is valós helyzetértékelés. A meghatározás nem fogalmi leírással, hanem párbeszédbe ágyazva történik. Ez így egyértelművé teszi a kontextust és az elsőszülöttségről való lemondás indítékát is. A szöveg csak a jogról beszél és a külön magyarázatot igénylő áldásra csak utalást találunk a záró mondatban. Ez a megoldás elfogadható, hiszen nem szükséges minden elemét a második osztályos gyermek szintje alapján megértetni. A címben vállalt történet a gyermekek számára érthető, befogadható módon jelenik meg.

A szerzőpár által írt vallástankönyv jó példáját adja a retorikai szempontú szövegalkotásnak egy adott korosztály számára. Az elkészítéskor a jó teológiai érzék párosult a retorikai elemek használatával.

Gondolatok a mese napjára

SZABOLCSI HUBERTNÉ

Elrontott létállapotaink közepette számos, életünkől kipottyanott értéknek adunk napot, tesszük azt ünnepnappá, próbáljuk megállítani – hacsak egy pillanatra is – az általunk kibillentett időt. Egy ilyen napot kapott most a mese is, melynek a gyermek életében betöltött jelentős szerepére úgy látszik sikerült felébrednünk.

A mese a mitológia és az elbeszélő irodalom között elhelyezkedő epikai műfaj. Az emberiség írásbeliség előtti, beláthatatlanul távoli történelmi múltjában keletkezett, amikor az anyagi világba létesülő szellemi lényként még a legközelebb állt Teremtőjéhez. Gondolatait, tudását szájról szájra, beszéd útján, mondva hagyományozta utódaira: a „Mondd el a fiadnak!” isteni parancsa is ennek bizonyosságát és szükségességét fedi fel előttünk.

A mesék közös ősi eredetre mutatnak, s az adott nép, nemzet műveltségének sajátos jellemzőit viselik magukon. Így a magyar népmesék is több évezredes múltba, az egyetemes emberiség bölcsőjéhez vezetnek vissza bennünket. Mese szavunk is ezt látszik igazolni, hiszen a valóság más(a)-ként is felfoghatjuk, s az ógörög *mithosszal* (mese, monda, történet, beszély) mutat rokonságot, mint Tündér Ilona is a görög Heléna Tünderisszel.

Meséink szinte mindig a halhatatlanságról, a boldogság (létfeladat) kereséséről, s tudós táltos papjaink túlvilági élményeiről szólnak. Tehát nemcsak csodás történeteket elbeszélő, de tanító, beavató mesék is az előttünk mélyen elrejtett világok valóságába engednek bepillantást, s lélekgyógyító hatással is bírnak. A mesehősök sok-sok nehézségen, akadályon átküzdve leszállnak az alvilágba, hogy legyőzzék a gonosz erőket, kiszabadítsák a fogságukra jutott lelkeket, majd a magasságos egekbe emelkednek táltos paripájukon elnyerni a királykisasszony kezét. Szüntelenül emlékeztetnek földi létünk végességére, melynek útja vagy az alvilágba vagy a mennyországba vezethet.

A mese olyan természetes, tiszta forrás az alapvető érzelmek – szeretetet, együttérzés, a gyengébbek védelme, a jó és rossz közötti különbség felismerése –, a létezéshez szükséges erkölcsi kapaszkodók kiépítéséhez, mellyel nem élni bűn. A legtisztább lelkiség sugárzik belőlük, nincs bennük semmi homály, az legfeljebb a mi szemünkön van, ha van. A képi gondolkodás, mely elengedhetetlen feltétele az alkotó tevékenységnek, szintén a mesehallgatás talaján kiépülő képesség.

Egyáltalán nem mindegy, hogy milyen lelki eledelt teszünk gyermekeink elé, milyen forráshoz terelgetjük őket. Isten előtti és a jövő iránti felelősség át kell hassa mind a szülő, mind a pedagógus tetteit, hogy egészséges lelkületű emberi társadalmat segítsünk magunk után kibontakozni. Kiúttalanságunkban irányt mutatnak a boldogság megtalálásához, az örökkévalóság elnyeréséhez. Bátran éljünk vele a didaktikus erkölcsi nevelés helyett, mert csak így lesznek széplelkűekké, Isten alkotó társaivá, mind jobban hasonlatossá az Atyához, s válthatják valóra evilági küldetésüket az üdvösség elnyerésével a mennyországig emelkedve.

Meséink nemzetünk szerves műveltségének ékkövei, s ahogy nem dobjuk ki a szemétkébe nagypapa régi arany óráját, s nem mondunk le egyéb örökölt anyagi jussunkról sem, éppúgy, ha nem még jobban meg kell őriznünk, s gyermekeink lelkébe beoltanunk őseink

e szellemi hagyatékát. A könyvpiac túlságosan is bő kínálata mellett az értékek keresése, a jó kiválasztása sem elhanyagolható követelmény. Csodálatos illusztrációkkal ellátott, ám silány szövegű és igazi mondandó nélküli mesekönyvek mellett sokszor szerény külsővel ott lapulnak az értékeket hordozók. Gyermekünknek nem bugyuta, a magyar lelkiségtől idegen thomaszos, verdás mesékre és társaikra van szükségük, hanem Tündér Ilonára, Világszép nádszálkisasszonyra, Fehérlófiára, Gyöngyvirág Palkóra, Mirkó királyfira, mert csak ezeket hallgatva válhatnak kislányaink Barbi helyett „tündéri édesanyákká”, bátor, minden nehézséget legyőző, nemzetet, családot is megvédeni képes férfiakká. Csak ezeken a meséken keresztül ébredhetnek fel létfeladatukra, találhatják meg boldogságukat és élhetnek Istennek tetsző életet e világban.

Óvodapedagógusként mindig nagy hangsúlyt fektettem arra, hogy a legtermészetesebb tiszta forráshoz, népmeséinkhez is terelgessem a gyermekeket, irántuk és Isten előtti felelősségtől hajtva. Vajon élünk-e mindnyájan ezzel a lehetőséggel, adunk-e meghitt érzelmi közelségben és gyakorta elegendő, gondosan kiválasztott (akár egy-egy igéhez igazított) lelki táplálékot ily módon is gyermekeinknek? A népmese napját használjuk fel arra, hogy ezen alaposan elgondolkozzunk és megfelelően döntsünk.

Úgy legyen!

Missziói paradigmaváltás a gyermekek körében

SZABÓNÉ LÁSZLÓ LILLA

2005 óta olvashatjuk magyarul David J. Bosch munkáját¹ a missziós felfogások változásáról és egy új missziós paradigma születéséről. Tanulmányomban a gyermekek irányába végzett missziót szeretném Bosch munkája, az új missziós paradigma elemei alapján kritikai vizsgálat alá venni, és a gyermekek irányába végzett szolgálatunk számára missziós szempontokat nyújtani.

A MISSZIÓ VÁLSÁGA ÉS NEGATÍV INDÍTÉKAI

Az elmúlt századok folyamatai, a szekularizáció világméretű fokozódása és ezzel együtt a nyugati kereszténység válsága egyre sürgetőbbé tette a misszió jelentésének, útjának és jövőjének teológiai meghatározását. A kifejezésnek mára sokrétű jelentése lett. Teológiai-lag a misszió jelentésköre: hitterjesztés, Isten országának terjesztése, pogányok megtérítése, új egyházak alapítása.²

1 David J. Bosch: *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*. Harmat – PMTI, Budapest, 2005.

2 Bosch, 1.

Az elmúlt évszázadokra jellemző nyugati keresztyén hegemonia következtében a keresztyén misszió válságba került. Ennek egyik előidézői a hibás indítékok és célkitűzések voltak. Verkuyl rámutat a misszió belüli jelentkező „tisztátalan indítékokra”:³

- Imperialista indíték: a gyarmati hatóságok a „bennszülötteket” alattvalókként tekintették
- Kulturális indíték: a misszió egy „magasabb rendű” kultúrának a közvetítője
- Romantikus indíték: távoli országok meglátogatásának, felfedezésének a vágya
- Egyházi kolonializmus indítéka: saját felekezetünk és vallási gyakorlatunk exportálása más területekre
- A misszió teológiai indítékai komolyabbak, de a gyakorlati megvalósulásukban gyakran azok is megkérdőjelezhetők:⁴
- A megtérés indítéka: a személyes döntést és elköteleződést hangsúlyozza, épp ezért Isten országát a lelki és individuális módon megtért lelkek összességére korlátozza.
- Az eszkatológikus indíték: mely a jövőben kiteljesedő Isten országára fókuszál, így viszont figyelmen kívül hagyja az evilági problémákat, feladatokat.
- Az egyházalapítás indítéka: mely a hívek közösségének megteremtését hangsúlyozza, viszont így hajlamos az egyházat Isten országával azonosítani.
- Az emberbaráti indíték: mely az igazságosságot és méltányosságot keresi, és próbálja megvalósítani a világban, viszont az Isten országát egy vizionált tökéletes társadalommal azonosítja.

A misszió negatív indítékai és fent felvázolt válsága nem kerülte el a gyermekek irányába végzett missziót sem. Köztük is kísértett, és ma is kísért, hogy indítékaink és céljaink nem elég megfontoltak. A 20. század első felének tekintélyelvű társadalmában a gyermekmisszióban munkálkodó egyház és szolgálói gyakran visszaéltek tekintélyükkel. Megfigyelhetünk egy „imperialista” beállítottságot a felnőtt-gyermek viszonyban, ahol a gyermek akaratának letörése és a teljes engedelmesség elérése volt a cél. A megfélemlítés eszközt használták a gyermek bűnösségének, méltatlanságának igazolására, és a felnőtt tekintélyének megerősítésére.⁵ De megfigyelhetjük a „kulturális” és az „egyházi kolonializmus” indítékának is egyfajta megjelenését abban, ahogy a felnőttek nem ismerték fel, és nem vették komolyan a gyermekek világának, kultúrájának minőségi különbözőségét, és ideje korán egy felnőtt életet akartak rájuk kényszeríteni, melyben a játék az hiábavalóság, az önfeledt felszabadultság, tréfálkozás, kíváncsiság bűn. Ugyanez vonatkozott a vallási gyakorlatra is, amikor a misszió a felnőttek felekezeti vallásgyakorlatának átplántálását jelentette a gyermekek korosztályába, ami figyelmen kívül hagyta a gyermekek minőségileg más lélektani beállítottságát a hit és Isten-kapcsolat területén.

A nem eléggé megfontolt teológiai indítékokra is találunk példát. Jellemző volt, és még ma is előfordul a gyermekek közt a megtérésre hívás túlzott hangsúlyozása, mely nem veszi figyelembe, hogy a gyermeknek még nincs olyan kifejlődött identitása, és önállósága,

3 Bosch, 4.

4 Bosch, 4-5.

5 Ezt az irányzatot hívják „fekete pedagógiának”, mely egy időben nagyon elharapózott az egyházi internátusokban, mélyen vallásos családokban, lelkeszcsoportokban. Vö.: Alice Miller: *Kezdetben volt a nevelés*. Pont kiadó, Budapest, 2002.

hogy önmagára reflektáljon, és egy ilyen mérvű, egész életre szóló személyes döntést meghozzon. A jövőre mutató indítékot a gyermekek közt ott fedezhetjük fel, amikor sokkal fontosabb az egyház számára a gyermek majdani felnőtt hite, mint az épp adott gyermeki hittapasztalata. De megtaláljuk az „egyház-alapítási” indítékot is, mely az ideális gyermek-közösség megalapításával elvégzettnek látja a missziót, de félő, hogy maga a közösség válik Isten országává, az üdvösség pótlékává (pl. ebbe a hibába eshet a cserkészlet, ifi-klubok, hagyományörző csoportok evangélium nélkül). Végül a gyermekek irányába különösen általános az emberbaráti indíték, mely a gyermekmissziót a gyermekek szociális felkaro-lásában látja, de sokszor elmarad az evangélium (ld. szeretetszolgálat evangélium nélkül).

EGY ÚJ MISSZIÓI PARADIGMA SZÜLETÉSE

David J. Bosch feltérképezve az egyházban és a misszió területén tapasztalható válságot felvázolja korunk alakuló missziói paradigmáját, az ökumenikus paradigmát. Ez a paradigma több összetevő együttes működése. „A mai élet valósága arra kényszerít bennünket, hogy az egyház misszióját átértelmezzük, és újra fogalmazzuk, és ezt bátran, merész képzelőerővel cselekedjük, megőrizve a kontinuitást az elmúlt évszázadok és évtizedek legjobb missziói hagyományaival. (...) A misszió különböző teológiai azonban nem zárják ki okvetlenül egymást, inkább egymást kiegészítő, gazdagító, és egyszersmind egymást megkérdőjelező viszonyítási rendszerek sokszínű mozaikját alkotják. Ahelyett tehát, hogy a misszionnak egyöntetű képet akarnánk adni, kíséreljük meg fölvezetni a >>missziológia pluriverzumát a misszió univerzumában<<!”⁶

Ugyanez vonatkozik a gyermekmisszió útkeresésére is. A gyermekek irányába is egy komplex missziói paradigmát kell megfogalmaznunk, és megpróbálnunk a maga teológiai sokszínűségében megvalósítanunk.

A MISSZIÓ, MINT *MISSIO DEI*

A protestáns missziói gondolkodás egyik mérföldköve, az 1938-as tambarami világmissziói konferencia felismerése, hogy idejemúlt a világot keresztyén és nem keresztyén, missziós és nem missziós területekre felosztani, hiszen a „legjobb esetben is >>kriszto-pogányok<< vagyunk mindannyian.”⁷

Ez a felismerés összhangban van azzal, ahogy a gyermekszolgálat megannyi válfájában a gyermekekre tekinthetünk. Hiszen még a megkeresztelt gyermek is legjobb esetben „kriszto-pogány”, így a gyermekekkel való kapcsolatunknak mindig része a misszió, mindig feladatunk Istenhez vezetni őket.

Az 1952-es willingeni konferencián egy még jelentősebb határátlépés történt. „A konferencia felismerte, hogy az egyház sem kiindulópontja, sem célja nem lehet a

⁶ Bosch, 7.

⁷ Bosch, 341.

missziónak. Az isteni váltságmű előbbre való, mint az egyház és a misszió. A missziót nem rendelhetjük alá az egyháznak, de az egyházat sem a missziónak; mind a kettőnek a *missio Dei* (Isten missziója) szolgálatában kell állnia.”⁸ Most már ez vált kulcsfogalommmá. A *missio Dei* alapozza meg az egyház misszióit, a *missiones ecclesiae* –t. Ebben a felfogásban az egyház küldőből küldötté válik, és megnő a felelőssége a helyi gyülekezeti szolgálatnak, hiszen minden egyes keresztény közösség missziói helyzetben van.

Ez a missziói paradigmaváltás a gyermekek misszióját nem csak a hitoktatók és lelkészek feladatának látja, hanem mindazokénak, aki a gyermekek környezetében bármilyen státuszban keresztényként élnek. A *missio Dei* szolgálata a Jézus által felállított, és azóta újból és újból az Ő Lelke által elhívott tanítványi kör felelőssége az adott helyen és kultúrában a környezetükben élő gyermekek felé.

Ebben az új missziói koncepcióban elengedhetetlen a helyi egyházközségek életében a missziói dimenzió vizsgálata.⁹ Egy gyülekezet missziói – gyermekmissziói dimenziója akkor mutatkozik meg, ha:

- Igazán istentiszteleti közösségként működik. – A gyermek-istentisztelet kultuszközösség, nem csak tanítás központú bibliaóra, gyerekfoglalkozás.
- Képes befogadni a kívülállókat. – Nyitott gyermekközösségek működnek, melyekbe elhívhatók a barátok, osztálytársak.
- Otthont tud adni nekik. – A gyermekek otthon érzik magukat a gyülekezeti közösségeikben.
- Ha a lelkigondozás nem a pásztor monopóliuma, és az egyháztagok nem pusztán tárgyai a pásztori gondoskodásnak. – Ha nem egyedül a lelkész és a hitoktatók problémája a gyülekezeti gyermekszerep.
- Ha az egyház tagjai fel vannak készülve társadalmi hivatásuk betöltésére. – Ha a gyülekezet nemcsak a gyermekek lelkéről, hanem fizikai szükségleteiről is gondoskodik, és nem kizárólag a gyülekezetbe járó gyermekek szükségleteiről, illetve ha ennek a szolgálatnak maguk a gyermekek is részesei.
- Ha a közösség strukturálisan rugalmas/flexibilis és innovatív. – Ha a felnőtt és gyermekközösségek is tudnak változni a kor és az adott gyermekkorosztály kihívásaihoz mérten.
- Ha nem egy kiválasztott csoport privilégiumait oltalmazza. – Ha a gyülekezet és a gyülekezeti gyermekek is nyitottak új közösségek létrejöttére.

MISSZIÓ, MINT KETTŐS MEGBÍZATÁS

A keresztyén közösségek missziós dimenziója kétfajta nyitottságot és szolgálatot hord magában, mely a gyermekmisszió területén is megfigyelhető, mint két különböző gyermekmissziós törekvés. Az egyik az evangelizálás, mint a Jézus Krisztus által való üdvösség

8 Bosch, 342.

9 Bosch, 344.

jó hírének hirdetése, a másik pedig a társadalmi felelősség, vagyis a társadalmi feladatokban való részvétel, a jólét és az igazságosság érdekében való munkálkodás.¹⁰

A misszióknak ez a kettőssége nem új keletű. Az észak-amerikai protestantizmusban Johnatan Edwardsig (1703-1758) nyúlik vissza. Szerinte ez a kettős megbízatás elválaszthatatlan egymástól. Ugyanez mondható el a későbbi korok nagy ébredési embereire is, de összességében az evanglikál oldalon a hangsúly az evanglikálizálásra tolódott, míg a liberálisabb teológusok a társadalmi megbízatást tekintették elsődlegesnek.

A nemzetközi fejlemények közt megfigyelhetjük, hogy a fundamentalista körökben a mai napig divatos, hogy a missziót hangsúlyosan lélekmentésnek tekintik. De ugyanakkor elindult egy párbeszéd is a felszabadítás teológiák és az evanglikálok között. Az evanglikál teológus, John Stott az 1974-es lausanne-i konferencia után így foglalt állást: „Mostmár világosan látom, hogy nemcsak a parancs következményeit, de magát a parancsot is úgy kell értenünk, hogy az a társadalmi és az evanglikáló feladatot egyaránt magában foglalja, mert máskülönben meghamisítanánk Jézus szavait.”¹¹

A dilemma az 1983-as evanglikál konferencián jutott nyugvópontra: „A gonosz nem csak az emberi szívben van jelen, hanem a társadalmi intézményekben is... Az egyház missziójához éppúgy hozzá tartozik az evangélium hirdetése, mint megmutatása. Szükséges tehát, hogy evanglikáljunk, a közvetlen emberi szükségletekkel foglalkozzunk, és a társadalom megváltoztatását szorgalmazzuk.”¹²

A kettős megbízatás témája a gyermekmisszió tekintetében annyiban különösen hangsúlyos, hogy a gyermekek irányába maga az evanglikáció is mást kell, hogy jelentsen, mint a felnőttek irányába végzett lélekmentés. Úgyhogy vizsgáljuk meg az evanglikálást a gyermekmisszió oldaláról.

A GYERMEKMISSZIÓ, MINT EVANGLIKÁLÁS

Ahogy a misszió maga is új önmeghatározásra törekszik, úgy az evanglikáció definíciói is nagyon sokfélék. Bosch 18 pontban ragadja meg, hogy az új, születőben lévő ökumenikus missziói paradigma viszonylatában mit jelent az evanglikálás.¹³ Én itt kifejezetten azokkal a pontokkal foglalkozom, melyek a gyermekevanglikáció körülhatárolásában elengedhetetlenek.

- *A misszió több mint evanglikálás.* Moltmannt idézve: „Az evanglikálás misszió, de a misszió nem csak evanglikálás.” A misszió, és a gyermekmisszió is az egyház küldetése a világhoz, a gyermekekhez, ami komplexebb, mint új életre hívás, hiszen magában foglalja a szeretetet, a szolgálatot, az igehirdetést, a tanítást, a gyógyítást.
- *Az evanglikálást ugyanakkor az Egyház teljes tevékenységén belül az egyik lényegi dimenzióknak tekinthetjük.* Ezt nem kell elvitatnunk az evanglikációtól, hiszen a

¹⁰ Bosch, 371.

¹¹ Bosch, 373.

¹² Idézet az 1983-as nemzetközi evanglikál konferencia hivatalos nyilatkozatának 26. bekezdéséből In Bosch, 375.

¹³ Bosch, 377-385.

misszió két összetevőjének az egyike, ugyanakkor nem élhet külön életet. A gyermekek esetében viszont fontos meghatároznunk, hogy mit értünk evangelizáció alatt, hiszen maga a szó az evangélium, vagyis az örömhír továbbadását jelenti, de a gyakorlatban általában döntésre hívás, megtérésre hívás.

A gyermekek bűnnel való szembesítését, és megtérésre hívását mindenképpen el kell vetnünk, hiszen ők sem a morális ítéletalkotás területén, sem az önmagukról való gondolkodás területén még nem önálló személyiségek, hanem erősen függnek a felnőttektől. Épp ezért számukra a megtérés nem egy életre szóló döntés, hanem egy pillanatnyi felbuzdulás, aminek háttérében több indikátor állhat (felnőttektől érzékelt elvárás, megalapozatlan gyermeki büntudat, mágikus gondolkodás, csodavárás, érzelmi hatás).

Ezzel a problematikával a felnőtt keresztséget gyakorló evangéliumi egyházak is foglalkoznak, hogy mikor tekinthetik valóban őszintének a gyermekek bemelegítkezési vágyát, és milyen nem hitbeli elgondolások állhatnak még a gyermek vágya mögött.¹⁴

A gyermekek közti evangelizációs gyakorlatunkat legbölcsebben Jézustól kölcsönözhetjük, aki így foglalta össze: „*Engedjétek hozzám jönni a kisgyermeket, és ne tiltsátok el tőlem őket, mert ilyeneké az Isten országa.*” (Mk 10, 14). Vagyis Krisztus közelébe, áldó jelenlétébe, szeretetébe hívni őket szóval, tettel, szerető, szolgálatkész, nyitott viszonyulással. Az evangéliumot, a jó hírt vinni számukra, hogy ők is jöhetnek Jézushoz. Felnövekedve, a megfelelő kort elérve, középiskolásként majd megértik a keresztyén hit komplexitását, a bűnbánat és megtérés szükségességét, és meghozzák döntésüket, ahogy Isten (nem mi) munkálja bennük.

- *Az evangelizálás tanúságtétel arról, amit Isten a múltban, a jelenben és a jövőben tett, tesz és tenni fog.* Ebből az aspektusból nézve az evangelizálás nem döntésre hívás, hanem az evangelizáló, a jó hírt továbbadó tanúskodása Isten múltbeli cselekedeteiről (bibliai történetek), és az élő Isten jelen lévő és a jövőbeni szeretetéről (bizonyágtétel). Ez az aspektus az, amit a gyermekek irányába erőteljesen képviselnünk kell.
- *Az evangelizálásnak mindazonáltal mégis célja a válaszra készítés.* Ha a megtérésre hívást nem is helyeseljük a gyermekek esetében, a válaszra készítésről mégsem kell lemondanunk. Csak a válasz a gyermekek esetében nem életre szóló, hanem pillanatnyi. Egy szívből, gyermeki hittel énekelt imádság, ének, amire bátoríthatjuk. Válaszadás, hogy eljön a hittanórára, részt vesz teljes jelenlétével a gyermek-istentiszteleten. Lelkesedik, szolgál egy adott alkalmon adakozással, segítséssel. Ezekre a válaszokra bátoríthatjuk, és elismerhetjük előtte, hogy ilyenkor Krisztus hívásának engedelmeskedik, ami jó.
- *Az evangelizálás mindig meghívás.* Nem hízélgés, és nem fenyegetés. A gyermek szabadságát ugyanúgy tiszteltben kell tartanunk, mint a felnőttét, sőt még tudatosabban, hiszen a gyermek könnyebben befolyásolható. Az evangelizálás eszköze nem lehet a félelemkeltés, amit a múlt század első felében hazánkban is gyakran

14 <http://www.freeweb.hu/szolgatears/09%2704/szolgut2.htm>, letöltés: 2011. november 30.

alkalmaztak a gyermekprédikációkban.¹⁵ De nem lehet eszköze a túlzott érzelmi befolyásolás sem, mely a gyermeket olyan intenzitású érzelmi élménnyel látja el, mely a gyermek szeretetéttségére építve akar függőséget kiépíteni az evangelizáló közösség célja és a gyermek között (pl. megtörténhet táborok gyerekprogramjai, bábszínházak, zenés játékok hangsúlyeltolódása által).

- *Aki evangelizál, az nem bíró, hanem tanú.* Ezt a szempontot is hangsúlyoznunk kell a gyermekevangelizálás tekintetében. A gyermekeket nem az ítélő, hanem a szerető Istenhez kell vezetnünk, akihez bizalommal fordulhatnak.
- *Az evangelizálás nem prozelitizmus.* A gyermeket Krisztushoz kell első renden vezetnünk, nem egy felekezetbe. Helyénvaló, hogy a gyülekezeti gyermekeink felé való szolgálatunk közben bevezetjük őket a református egyház hitvallásaiba és vallási gyakorlatába, de nem ez az elsődleges cél. A cél, Krisztus szeretetétbe bevezetni őket. Szomorú látni, amikor egy-egy gyülekezetben, iskolában fontosabb a gyereket beszocializálni a templomba, mint a gyermek számára Krisztus elfogadó szeretetét a gyermek korosztályának megfelelően felmutatni.
- *A hiteles evangelizálás mindig kontextuális.* Ez a pont már a dolgozat további témáira mutat, de fontos már itt megállapítani, hogy az evangelizálás nem szakíthatja ki sem a felnőttet, még kevésbé a gyermeket kapcsolataiból. A gyermekek esetében különösen fontos, hogy a szülők tudtával, és engedélyével evangelizáljunk, hiszen a gyermek elsődleges kötődési pontja a szülei, legyenek bármilyenek is.
- *Az evangelizálás nem válhat el az igazság hirdetésétől és gyakorlatától.* Tehát az evangelizáció szolgálatra hívás. Ezt az aspektusát az evangelizációnak nyugodtan bekapcsolhatjuk a gyermekek felé való szolgálatunkba. A gyermeknek szüksége van rá, hogy fontosnak, hasznosnak érezhesse magát, megtalálja a helyét a családján kívül, és ebben segíthetünk neki az általa is elvégezhető szolgálatba állítással.
- *Az evangelizálásban bár megkerülhetetlen a verbális dimenzió, de nem csupán szóbeli igehirdetés.* A gyermekek irányába folytatott evangelizációban különösen is össze kell kapcsolódnia, és egységet kell alkotnia a szónak és az átélésnek, hiszen a gyermekek holisztikusan, egész lényükkel (testükkel, érzelmeikkel) tanulnak.

A GYERMEKMISSZIÓ, MINT KONTEXTUALIZÁLÁS

A 19. és még inkább a 20. század kritikai teológia felismerése, hogy a teológia sohasem önmagában, hanem mindig az adott kultúra és társadalom kontextusában születik. Ebből kifolyólag a keresztyén üzenetre is kimondható, hogy soha nem létezett olyan „tisztá” üzenet, mely minden kultúra és történelem fölött állna. Tehát el kell fogadnunk, hogy minden teológia kontextuális.¹⁶ Mivel a hit és az élet elválaszthatatlan egymástól, Isten szabaddítása az élet mind a három területére érvényes: az elnyomás és marginalizálás társadalmi

15 Ld. Dr. Czapik Gyula: *A gyermeklelkigyakorlatok elvei, földolgozásuk homiletikus és katechetikus alakban*. „A Szív” kiadása, Budapest, 1924. 55., 73.

16 Bosch, 386-387.

helyzeteire, a személyes szolgaság igájára, és a bűnre, mely az Istennel és embertársainkkal való kapcsolat megrontása.¹⁷

A felszabadítás teológia és a kontextualizálás tanulsága a gyermekmisszióra nézve, hogy a gyermekek felé való szolgálatunk soha nem hagyhatja figyelmen kívül azokat a családi, kulturális és társadalmi adottságokat, amelyben a gyermek él. Ebben a kontextusban kell mindezekkel együtt Krisztus szeretetéhez vezetnünk a gyermekeket, és ebben a kontextusban kell meglátnunk a szükségüket, hogy mi mindent kell betöltenünk, hogy a szeretetről ne csak beszéljünk, hanem gyakoroljuk. Tehát a kontextualizálás a missziónak, mint kettős megbízatásnak a másik dimenzióját, a diakóniai felfogását erősíti.

A GYERMEKMISSZIÓ, MINT INKULTURÁCIÓ

Az inkulturáció fogalma katolikus oldalról fogalmazódott meg a missziológia területén. Felismerése, hogy a keresztyén hit csakis úgy létezhet, ha „le van fordítva” az adott kultúra nyelvére.¹⁸ Ennek ellenpéldája a korábbi századok nyugati missziójának gyarmatosító törekvése. Az indigenizáció előmozdításának érdekében fogalmazták meg még a 19. században Rufus Anderson és Henry Venn a hármass missziói célt: önigazgatás, önfenntartás, továbbterjedés. A huszadik században pedig negyedik elemként került mellé az önálló teologizálás.

Mivel a gyermekek korosztályos adottságai egy sajátos életvitelt és értelmezésbeli különbséget határoznak meg, az inkulturáció szempontjai segítenek a gyermekmisszió komplexebb kialakításában. Hazai teológusunk, Makkay Sándor már a múlt században megfogalmazta ez irányú felismeréseit a vasárnapi iskola tekintetében: „a vasárnapi iskola hagyományos neve alatt nem szabad mást értenünk, mint magának az egyháznak a missziói munkáját a gyülekezet gyermektagei között, és pedig abban az értelemben, hogy ez nem csupán felnőtteknek a gyermekeken végzett nevelői munkája, hanem az ő irányításuk alatt maguknak a gyermekeknek gyülekezeti élet- és munkaközössége. A missziót benne a gyermekek végzik saját magukon, a maguk körében és lehetőségeik között. Közösségük önmagában egy kis gyülekezet, az egész gyülekezetre és az egyház egészére nézve pedig előkészület és főpróba az öntudatos keresztyén gyülekezeti életre.”¹⁹

Az inkulturációt a gyermekek tekintetében a mai gyakorlat leginkább abban próbálja megvalósítani, hogy a gyermekek nyelvén, az ő korosztályos játékaikhoz, igényeikhez, lélektani adottságaihoz alkalmazkodva kívánja Isten üzenetét a gyermekekhez közel vinni. Ez egy értékelendő fejlődés a korábbi gyakorlathoz képest, mely a gyermekekre a felnőtt hitgyakorlatot kívánta rákényszeríteni, figyelmen kívül hagyva a gyermekkor jellegzetességeit.

¹⁷ Bosch, 405.

¹⁸ Bosch, 409.

¹⁹ Dr. Makkay Sándor: *A vasárnapi iskola*. In Dr. Tomay Dezső: Jézus élete – 126 tanítás a négy evangélium alapján. Debrecen, 1943. 15.

Megjelent, és alakulóban van az inkulturációs szempont negyedik aspektusa, az önálló teologizálás is a gyermekmisszióban. A gyermekteológia mozgalma (Child Theology Movement,²⁰ Kindertheologie²¹) többek között a gyermekek teológiai gondolkodását próbálja minél jobban megértetni, és ezáltal velük együtt gondolkodni a feljuk végzett szolgálatról.

KONKLÚZIÓ

A gyermekek irányába végzett szolgálatunk mindenképp misszió, hiszen mit tudnánk nagyobbat adni a ránk bízott gyermekeknek, mint az élő Úr Jézus általuk is megtapasztalható szeretetét. Ez a feladat elsőre egyszerűnek tűnhet, de az elhibázott szándékok, módszerek, a misszió általános válsága megfontoltságra hív mindnyájunkat. A gyermekmisszió egy összetett feladat. A célkitűzés összetettségét nemzetközi szinten is fejlett, előremutató módon foglalja össze Forgács Gyula és Nagy Sándor Béla 1930-as missziós útmutatója. A gyermekmisszió négy egymással szorosan összefüggő munkaága: „Szeresd a gyermeket, fogadd a szívedbe, vedd fel a gondját! Vezesd Jézus Krisztushoz Isten Igéje által! Tanítsd meg a gyermeket Istent tisztelni! Úgy szeresd, úgy vezesd, úgy tanítsd, hogy megláthasd benne a példát, amilyennek néked is lenni kell!”²²

20 <http://www.childtheology.org>, letöltve: 2011. november 30.

21 Mirjam Zimmermann: *Kindertheologie als theologische Kompetenz von Kindern*. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn, 2010

22 Forgács Gyula – Nagy Sándor: *A református gyermekmisszió*. Magyarországi református Egyház Egyetemes Konventje, 1930. 12.

E számunk szerzői

ABLONCZYNÉ VÁNDOR MARGIT

óvodavezető, Halacska Református Óvoda, Budapest

BACSKAI KATINKA

doktorandusz, Debreceni Egyetem, Neveléstudományok Intézete, Debrecen

DR. BEKŐ ISTVÁN MÁRTON

iskolai lelkipásztor, Backamadarasi Kis Gergely Református Kollégium, Székelyudvarhely

DR. CSORBA PÉTER

főiskolai tanár, Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, Debrecen

DR. HOFFMANN RÓZSA

államtitkár, Emberi Erőforrások Minisztériuma, Budapest

GYULAI DÁVID MÁTYÁS

tanító, Széchenyi István Általános Iskola, Budakeszi

LAKI ZITA

tanító, hittanoktató, Talentum Református Általános Iskola, Székesfehérvár

MAJZIKNÉ LICHTENBERGER KRISZTINA

szupervízor, Budapest

PAPP KORNÉL

irodavezető, MRE Zsinat Oktatásügyi Iroda, Budapest

SZABOLCSI HUBERTNÉ

nyugalmazott óvodapedagógus, Vecsés

SZABÓNÉ LÁSZLÓ LILLA

református lelkipásztor, PhD hallgató KRE-HTK, Budapest

Közlési feltételek a Magyar Református Nevelésben

A Magyar Református Nevelést negyedévente közel 80 oldal terjedelemben jelentetjük meg, a korábbi évek gyakorlatát követve tematikus számokban egy-egy átfogóbb témát járunk körül, tanulmányok írására igyekszünk olyan szerzőket felkérni, akik amellet, hogy a maguk szakterületén kiváló szakemberek egyszersmind a keresztyén szellemiséget is fontosnak tartják. A tematikus tanulmánygyűjtemény mellett minden lapszámban helyet adunk a református nevelés aktuális kérdéseinek, keressük és várjuk intézményeink híradásait belső életükről, innovációikról. Természetesen szívesen veszünk minden olyan cikket, mely a keresztyén neveléshez kapcsolódik, ezeket folyamatosan publikáljuk Múltidéző, Pedagógus identitás, Pedagógiai műhely, Jó gyakorlat és Aktuális rovatainkban.

Szeretnénk, ha a Magyar Református Nevelés az elmúlt évek hagyományaihoz méltóan továbbra is az egyik legfontosabb tájékozási pontja lenne azoknak, akik a református oktatás-nevelés történetével és aktuális kérdésével közelebbről is szeretnének megismerkedni.

A PUBLIKÁCIÓK FORMAI KÖVETELMÉNYEI

- A kéziratot doc vagy rtf kiterjesztésű fájlban kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.
- A cikk elé kérjük feltüntetni a tanulmány címét, a szerző(k) nevét, munkahelyének pontos megnevezését, e-mail címét és levelezési címét.
- Szövegtest: 12-es betűméret, Times New Roman, minimális szövegformázással.
- Lábjegyzetek:
 - Könyv esetén:
 - Boldizsár Ildikó: *Mesepoétika. Írások meséről, gyerekekről, könyvekről.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004. 13-14.
 - Gyűjteményben, periodikában megjelent tanulmány esetén:
 - Lovász Andrea: *A mesélő ember.* In: Közelítések a meséhez. Szerk: Bálint Péter, Didakt, Debrecen, 2003. 33.
 - Internetes hivatkozás esetén:
 - Bódis Zoltán: *Mese és szakralitás.* <http://www.jamk.hu/ujforras/040214.htm>. 2007. 09. 11.
- Irodalomjegyzék a szerzők ábécérendjében készüljön a lábjegyzetnél megadott szempontok szerint.

A képeket nagy felbontásban mellékelve kérjük, a szövegben csupán jelölve legyen a képfájl nevével (pld. pedagogus.jpg helye).

MEGRENDELŐLAP

2012-ES ÉVFOLYAM ELŐFIZETÉSE

☐ Megrendelem a magyar Református Nevelés című pedagógiai szaklap **2012. évi** számait (4 füzet / év), **2500 Ft** áron, példányban.

Tájékoztató: az egyes lapszámok utólagos megrendelése a 2012. évben 672 Ft / pld + postaköltség (kb. 200 Ft) / példány.

A számlát átutalással – csekken való befizetéssel egyenlítem ki. *(Kérjük aláhúzni)*

Megrendelő neve:

Szállítási cím:

Számlakérő neve:

Számlakérő címe:

Cégszerű aláírás:

RÉGEBBI PÉLDÁNYOK MEGRENDELÉSE

A 2011-es, 2010-es és a 2009-es évi lapszámokat korlátozott számban megrendelhetik a Református Pedagógiai Intézet címén.

E-mail: gulyas.zsuzsanna@reformatus.hu, telefon: 06 – 1 / 351-9842.

Lapunk legújabb és 2011-es számai megvásárolhatóak közvetlenül a Kálvin Kiadótól is.

A Református Pedagógiai Intézet egyéb kiadványai megvásárolhatóak vagy megrendelhetők a Kálvin Kiadónál (valamint a Kálvin Kiadó lerakataiban az ország számos pontján):

Református Kálvin Kiadó 1113 Budapest, Bocskai út 35.

tel: 06 1/386-8267 fax: 06 1/466-9392

e-mail: kalvin.kiado@kalvinkiado.hu

Magyar Református Nevelés

XII. évfolyam 3. szám

A tartalomról

Dr. Fodorné Dr. Nagy Sarolta
Versengés, verseny, kooperáció

Botos Imola
A versengés pszichológiai háttere

Óvodai és iskolai hittanversenyek

Egyházmegyei bibliaismereti versenyek

Határontúli vallásversenyek

Országos Református Tanérvnyítő

A Kárpát-medencei református
oktatási intézmények tanérvnyítőja

Tanérvnyítő Kárpátalján

Széplaki Kálmán
Béres Ferenc Országos Éneklő Verseny

Szabolcsi Hubertné
Ovis találkozó a vesési
Czövek Olivér Református Óvodában

Hittanversenyek

Magyar Református Nevelés

XII. évfolyam 4. szám

A tartalomról

Bölcsföldi András
A! a köfalón

Márkus Gábor
Gyülekezet és iskola – a határon

Kálmán Attila
Utaid, Úram, mutasd meg!

Koós Tamás
Szerhasználat a magyar fiatalok körében

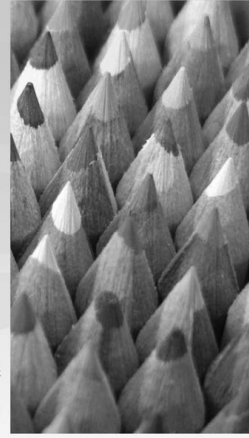
Csányi Ágnes
Határok közé szorított határtalanság

Gondos Attila – Bartos Bea
Református iskola – bulik – határok

Dr. Kis Médea
Időszertű indítatók
a legkisebbek katechéziséhez
a 125 éve született Csiksz. Sándortól

Bácsa Éva
A szeretet és a nevelés Erich Fromm A szeretet
művészete című könyve tükrében

Beszámoló az interaktív nevelők tréningéről
és a kolozsvári tanító-továbbképzésről

Határaink

Magyar Református Nevelés

XIII. évfolyam 1. szám

A tartalomról

Dr. Nagy István
Néhány szó a sáfárságról
Sohajda Levente
Oktatásunk jelene, gazdaságunk jövője

Kapocs Attila – Horváth István
Magad, uram, ha szolgád nincs...
Avagy hogyan tanítsuk meg gyerekeinket
a pénzzel bántani?

Balikó Zoltán
Munka: vocatio és/vagy charisma
Kinek van manapság hivatása?

Szabóné László Lilla
Gyermek – halál – grász

Brockhauser Ildikó
A vallásgyakorlás szerepe a gyermekek lelki
egészségének védelmében

Csepregi Erzsébet
Iskolai közösségi szolgálat – Felelősség
és határok

Heltai Miklós
Veszélyeztetett ifjúság,
veszélyeztetett társadalom

Iskola és gazda(g)ság

Magyar Református Nevelés

XIII. évfolyam 2. szám

A tartalomról

A kreativitás „öt síma lövészkéje”
Dr. Fodorné Dr. habil. Nagy Sarolta

Egynélségre hangolva: Utak, módszerek,
ötletek a sokrétű intelligencia segítségével
Dr. Szászai Andrea

Kreatív spiritualitás
Bölcsföldi András

Hittre nevelés az óvodában
Fördös Kata

A bábjáték és annak lehetőségei,
felhasználása a hitoktatásban
Kustárné Almási Zsuzsa

Drámapedagógiai lehetőségek a katechézisben
Cs. Szabó Sándor

Táblarajz a hittanórán
László Ákos

Irodalmi művek etikai szempontú
közelítése középiskolai hittan órákon
Dr. Hodosi Sándor

Kreatív katechézis